

د دیکتاتوری نه دیموکراسی ته

(د آزادی لپاره یوه مفکوروی طرحد)

جين شارپ

د البرت انیشتین مؤسسه

Ketabton.com

مترجم: م. رقیب

د البرت انشتین د مؤسسي رسالت:

د البرت انشتین په مؤسسه کبني تل زمونره دنده په نړيواله سطحه د عدم تشدد د مبارزي
مطالعه او په نښتو کبني ئې د ستراتيژيکي استعمال رواجول دي.

دا مؤسسه متعهده ده چې:

- د ديموکراتيکو مؤسسو او آزاديو نه دفاع کوي.
- د دیكتاتوری، ظلم، او تولنيزو وژنو سره به مخالفت کوي.
- او د سياسي هدفونو د لاس ته راوستلو لپاره پر تشدد، د یوی وسيلي په حیث تکيه
کولو باندي کمولی راولي.

پورتنی دندي په دريو لارو تر سره شوي:

- د عدم تشدد د مبارزي د اصولونو تحقیق، او د پاليسیو د مطالعاتو هڅول او په تیرو
وختونو په مختلفو نښتو کبني د هغوي استعمال.
- ددي مطالعاتو د نتیجونه خلک د خپرونو، کنفرانسونو، او د دله ئيزو ارتباطي وسائلو
په ذريعه خبرول.
- د عدم تشدد د مبارزي د ستراتيژيکي قدرت په هکله هغه ډلو ته سلا او مشوري
ورکول، چې په نښتو کبني را ګير دي.

د بخښونکي او مهربانه خدای په نامه

ددي کتاب ټول حقوق د البرت انيشتین
مؤسسې سره محفوظ دي.

د کتاب پېژند نه

د کتاب نوم.....د دیکتاتوری نه دیموکراسی ته

لیکوال.....داکتر جین شارپ

پښتو مترجم.....م . رقیب

شمېر.....٥٠٠ توکه

د چاپ کال.....۱۳۸۷ م ۲۰۰۸ ش

حایئي.....د دانش خپرندويه مؤسسه-پېښور

منته

ددی اثر په ترجمه کولو او د مفاهیمو په روښانه کولو کي له ما سره زما گرانی لور جمیلی او د پښتو د مناسبو لغاتو په پیداکولو کي زما محترم ملګری عبدالکافی رسولی گټوري مرستي کړي، چې زه د دواړو نه د زړه له کومې منه کوم.

م . رقیب

عنوان ..... مخ

۷ ..... د مترجم سریزه

۹ ..... د لیکوال سریزه

۱۲ ..... لومړۍ فصل

له دیکتاتوریو سره په واقعیت باندی ولاړه مقابله

تلپاتی ستونزه

آزادی د تشدد د لاری نه

کودتاوی، انتخابات او بهمني ژغورونکي

له حقیقت سره مخامخ کېدل

۱۹ ..... دویم فصل

د مذاکرو ګتي او محدودیتونه

تسلیمیدل، د مذاکراتو د لاری نه

په مذاکراتو کي فدرت او عدالت

د توافق ور دیکتاتوران

څرنګه سوله؟

د امیدواری لپاره دلیلونه

۲۶ ..... دریم فصل

قدرت له کومه راخي(قدرت منابع)

د بیزوگانو د خاوند کيسه

د سیاسي قدرت ضروري سرچینې

د ديموکراتيکي قوتونو مرکزونه

۳۲ ..... څلورم فصل

دیکتاتوري خپله کمزورتیاوي هم لري

د دیکتاتوریو کمزورتیاوي

د دیکتاتوري په کمزورو برخو برید کول

۳۶ ..... پنځم فصل

د قدرت استعمال(په کار آچونه)

د سیاسي سر غروني خاصیتونه

د عدم تشدد د مبارزي د کار بول

د عدم تشدد وسلی او انصباط

څرګندتیا، محرومیت او لور معیارونه

د قدرت د اړیکو انتقال

د بدلون څلورم میکانزم(لاری چاري)

د سیاسي سر غروني آزادی بخښونکي نتيجي

د عدم تشدد د مبارزي پېچلتیا

شپروم فصل..... ٤٦

ستراتئيزيکي پلان جورو لو ته اوريما
پر واقعيت باندي ولاړ پلان جورو نه
د پلان جورو لو په مقابل کي موانع
په ستراتئيزيکي پلان جورو لو کي څلور مهم اصطلاحات

اوم فصل..... ٥٣

د پلان جورو لو ستراتئيزي
د وسایلو انتخابول
د ديموکراسۍ(آزادۍ) لپاره پلان جورو ل
خارجي مرستي
د لوبي ستراتئي تنظيمول
د مبارزي لپاره د ستراتئي طرح کول
د همكارۍ د نه کولو د عقيدي خپرول
څيل کيدل او مقابل اقام
دستراتئيزيکي پلان عملی کول

اتم فصل..... ٦٣

د سياسي سر غروني پکار آچول
ټاکل شوي مقاومت
علامتي(سمبوليک) زور آچونه
د مسئوليت ويشنل
د ديكتاتور قدرت په نخبنه کول
په ستراتئي کي بدلون

نهم فصل..... ٦٩

د ديكتاتوري تجزيه کول
د آزادۍ خپرول
په مسئوليت سره د بريلاتوبونو اداره کول

لسن فصل..... ٧٤

د دوام لرونکي ديموکراسۍ بنست
د کوډتاوو مخنيوي.
د اساسي قانون مسوده(لومړۍ ليک)
ديموکراتيکي دفاعي کړنلاره
يو غوره مسئوليت

د عدم تشدد د مبارزي ۱۹۸۱ میتودونه..... ٧٩

د ليکوال په اړه ٨٩

د مترجم سریزه

نن سبا بشري تولنه د حمکي پر مخ رنگارنکو طبیعي، اجتماعي، اقتصادي، او نورو گوابښونو سره مخامخ ده. که د یوي خوانه د حمکي د کري د تودوخي درجي لوړيدل، د نفوسو د شمېر زیاتیدل، د اومو موادوکميدل او نور عوامل د انسانانو ژوند په کلکه تهديدي، له بلی خوا کورني بي عدالتي، ديكتاتوري او بين الملاي استکبار او تجاوز په نږي کي یو خطرناکه بحران رامنځ ته کري دی. په هيوادونو کي د ننه کله یو خاص اقلیت په چل ول او یا زور د اکثریت حق غصب او د دوى په برخليک لوبي کوي. او همدارنګه په بين الملاي چوکات کي زورور او لوی هيوادونه کمزوري او کوچني هيوادونو باندي توطئي او تجاوزونه کوي، ددوی خاوره اشغالوي، خلک يې مریان او په مادي او معنوی شته يې لوټ او تالان گدوی.

په دواړو حالتونو کښي د ديكتاتوري او یا بهرنۍ تجاوز او اشغال په مقابل کې

محکوم ملتونه درې دریخونه نیولی شي:

لومړۍ ديكتاتور ته تسلیمېدل او ورنه اطاعت کول، یعنی د خپل تولو حقوقونه تیريدل او ناروا ته Ҳان سپارل چې البته دا یو غوره اقدام نشي کنل کیدای.

دویم: د ديكتاتوري او اشغال په مقابل کښي د وسله والي او تشدد لاره تاکل، چې که ورته پوره حېر شو دا هم د برياليتوب، ظلم او ديكتاتوري د نسکورولو لپاره یوه مناسبه لاره نه ده. ځکه چې دواړه، ديكتاتور او بهرنۍ یړغلګر، د تشدد او وسله والي جګړي په وسايلو کښي پر ازادي غوبښتونکو تل تفوق لري. ددي لپاره چې دوى منظم وسله وال پوځونه او رنگارنګ د وژني او ټور وسايل په واک کې لري، چې ازادي غوبښتونکي ور سره سیالي نشي کولی. نو وسله واله جګړه هم یو اغیز ناکه لار نشي کنل کېدلی.

دریم: د عدم تشدد مبارزه او همکاري نه کولو طریقه ده، چې د محکومو ولسونو په پوره توان کې دی، چې که په معقوله توګه طرح او سم په کار واچول شي، هرومرو به

دھپل شوو ولسونو په برياليتوب او آزادی تمام شي. نو د عدم تشدد مبارزی او د همکاري نه کولو لاري ديكتاتوري او اشغالګر ته د تسلیمېدل او یا ورسه د وسله والي جګړي پرڅائي یوه معقوله انتخاب دی.

د عدم تشدد جګړه د مبارزې یوه عملې او فعاله ډول دی، چې په جنوبې اسیا کښي تاریخي سابقه لري او د شلمي پېړۍ په نیمايې کي ددي سیمي نه د انگریزانو د شرلو

په جګړه کي ورنه په بریالیتوب کار اخستل شوی دی. د آزادی دا لوی جنګ په هندوستان کي د کانګرس گوند د ګاندي تر لارښونې او په پښتونخوا کي خدایي خدمتکارو د باچا خان تر با کفايته مشرتوب له بیرو سربندونو او فداکاریو وروسته

وکاته او د انګریزی بنکیلاک برستنه یې له دې سیمې نه ورتولی کړي. ددې مبارزې په دوران کي پښتانه خدمتکار، د عدم تشدد د جګړي د انضباط او اصولو ته خپله وفاداري په اثبات ورسوله. نو سره له دې چې پښتون قام د توری او تشدد په استعمال کي بشه مهارت او لوړ شهرت لري، د عدم تشدد د اصول په پکار آچولو کي یې هم پوره استعداد بنودلی او په اسلامي نړۍ کي یې په بریالیتوب سره تطبيق کړي دی، نو د خدایي خدمتکارو تعليمات او تجربه په راتلو نکي کي د پښتو د کلتوري، اجتماعي، اقتصادي او سیاسي پرمختګ او یووالي لپاره د لاري یو روښانه مشال کیدای شي.

همدارنګه، افغانانو له روسانو سره د خپلی لس کلنی خونری جګړي په دوران کي په پراخه ډول د عدم تشدد د جګړي د بیرو میندونو نه لکه اعتصاب، همکاري نه کول او سیاسي سرغروني او نورو اصولونو نه ګټه آخیستي، چې په افغانستان کښي د روسانو د ماتې غټ عامل بلل کېږي.

پښتانه وايي، چې (مار مر او کوتک هم مات نشي) نوکه د یو هدف لاس ته راوستل له وسله والي جګړي او ويني تؤئيني پرته د عدم تشدد د مبارزې له لاري ممکن وي، نو د خطرناکو وسلو استعمال ته چې د زیات شمیرانسانانو د ژوند په تباہ کولواو نورو ورانیو تمامیږي خه ضرورت؟

د معاصرې نړۍ لوی متکر او د اجتماعي علومو پیاوړی عالم داکټرجین شارپ، چې د عدم تشدد د مبارزې، همکاري نه کولو او سیاسي سرغروني په موضوعاتو باندي د نیمايې پېړي نه زیات علمي تدقیقات او مطالعې کړي، په دې رسالې کي "د دیکتاتوری نه دیموکراسۍ ته" خورا په زړه پوري، پر واقعیت ولار او علمي لاري چاري تجویز کړي، چې د سم تطبيق کولو په صورت کي، به ملتونو او هیوادونو ته هرومرو آزادی او خپلواکي وګنې.

ددې رسالې مطالعه به یقیناً لوستونکو ته قناعت ورکړي، چې دا رساله د آزادی غوبښونکو مبارزو لپاره یو آغیزمن، علمي او عملی اثر دی.

په درناوي، م . رقيب

د لیکوال سریزه

په انسانی تولنو باندي د دیکتاتوريو د واکمن کېدلو مخنيوی او د موجوده دیکتاتوريو ويچارول، د بیرو کلونو راهیسي يو زما د لویو اندبیشنو څخه ؤ. دا اندېښنی ددي عقیدي نه روزل شوي ؤ، چه انسانان باید د استبدادي رژیمونو تر واک دهفو د ناویو آغیزو لاندی له مینځه لار نشي. د انسانانو آزادیو اهمیت او د دیکتاتوريو د خاصیت (دارسطو نه تر د استبدادي حکومتونو تحلیلونه) او د دیکتاتوريو د تاریخ (مخصوصاً دناري جرمنی او ستا لینی سیستمونو) مطالعی زما داعقیده ئی لاهم نقویه کړه.

وروسته د کلونو نه، راته د هغو انسانانو د پېژند ګلوی فرصت لاس ته راغی چه د نازیا نو د حکومت لاندی ټوریدلي وو، او پدی کښي داسي کسان هم وو چه د دلیزو بندیخانو نه ژوندي راوتلي وو. په ناروي کښي مي داسي کسان ولیدل چه د فاشیستي حکومت په مقابل کښي ئي د مقاومت نه ژوندي پاتي شوي ، او د هغو د برخليک نه هم خبر شوم چې خپل ژوندونونه ئي د لاسه ورکري وو.

په مختلفو هیوادونو کښي، د کمونیستي حکومتونو د وحشت او ترور نه اکثراً د کتابونو او د شخصي تماسونو له لاري مي معلومات تر لاسه کړل. څرنګه چه په کمونیستي نظامونو کښي دیکتاتوري د ظلم او استثمار نه د خلاصون په نوم پر خلکو تحمل شوي وو نو ما ته په خاصه توګه زورونکي او دردونکي ؤ.

د ننۍ ورخي د دیکتاتوريو حقایق، په دی بیرو نزدیو لسیزو کښي، د هغو هیوا دونو د وګرو د لیدنو کتنو د لیاري نه، چه د استبدادي حکومتونو لاندی لکه پانامه، پولیند، چلي، تبت، او برما اداره کيري ، نور هم راته روښانه شوي دي.

د دیکتا توريو د تېر ایستونکو خاصیتونو نه مي اکثراً ټورونکي درک، د تبت د خلکو نه چه د چینائي کمونست تیري کونکو سره مبارزه کوي، روسانو چه د ۱۹۹۱ کال، د سخت دریزو کودتا ئي ناکامه کړه ، او تایلیندیانو چه د عدم تشدد لاري نه د پوهی حکومت د بېرته راګرځېدلو نه مخنيوی کړي وو تر لاسه کړ.

څرنګه چه د ظلمونو او تیريو په مقابل کښي مي د کرکي احساس بېریده، د هغو کلکو اتلوليو لپاره چه د باور نه کونکي زړه ورو سرو او بنټول له خوا نه بنډول کېده، ورسره جوخت دهغو ځایونو په لیدلو ټاما د قدردانی احسا س تقويه کېده، چيرته چه خطرونه لاهم زیات وو، خو سر غړونې او مقاومتونه د خلکو له خوا نه همغسي دوام درلود. زماله خوا نه په ليد ل شوو ځایونو کښي د نوریگې د حکومت لاندی پانامه ; د شوروی اتحاد د دوامداره فشار لاندی، په لیتوانی کښي ویلينوس ; په پیکنګ کښي د تیانا من میدان، د آزادی غوبښتونو د مظاھرو په وخت، او هم کله چې لومړنی زغرلرونکي واسطه په هغه برخليک جورونکي

شپی میدان ته ورننوتل؛ او په مانرپلاو "آزاده برما" کبني د ديموکراتيکو قوتونو ځنګلي
قرارگاه شامل دي.

ځنې وختونه مې ماتې خورلي ځایونو، لکه په ویلينوس کبني د تلویزیون برج او هدیره، د
لاتويا جمهوريت په پلازمېني کبني ریگا، چيرته چې خلک وژل شوي وو، د شمالی ايطاليا
د فرارا مرکز، په کوم ځای کبني چې فاشیستانو مخالفین ئې په صفونو درولي او وژلي وو، او
يو ساده هدیره په مانرپلاو کبني چې داداسي سېرو د جسد ونو نه ډک و چې د مرینې لپاره دير
حوان وو، وکتل. دا مرگونه اووراني، هغه دردونکي واقعيتونه دي چې هري د دیکاتوری
ئې شا ته پرېردي.

دي مفکورو او تجربو راته اميدواري پیدا کړو چې بنائي د دیکاتوری مخه نیول به ممکن
وي.

دارنګه چې په مقابل کبني ئې بریالي مبارزه کولی شي چې بي له دوه اړخیزو درندو انساني
تلفاټو، موجوده دیکاتوری ړنګ او د هغې د ایرو نه د نوي استبداد راجیګدو مخنيوی
وشي.

د دېرو آغېزمنو لارو د پیدا کولو لپاره ما زيار ایستلي چې په دېر دقت او احتیاط فکر وکرم
چې څرنګه دکاتوری په بریاليتوب سره د دېرومکنو لړو کړاونو او انساني ضایعاتو
ویجارولی شو.

پدي هلو څلوا کبني د دېرو کلونو د مطا لعاتو په ترڅ کبني ما دیکاتوريو، مقاومتي نهضتونو،
انقلابونو، سياسي افکارو، حکومتي سیسیتمونو او په خاصه توګه د عدم تشدد پر واقعیت
و لارومبارزو ته پاملرنې کړي دي.

دا اثر ددي هلو څلوا نتیجه ده. زه پوره باور لرم چې دا یو بشپړ لار بنودنه نه ده. لakin بنائي
چې دا داسي تعليمات ارائه کړي چې د آزادۍ غوبنټونکو حرکتونو لپاره د فکر کولو او پلان
جورولو په برخه کبني مرسته، او داسي آزادۍ غوبنټونکي نهضتونه مینځ ته راولې چې دېر
آغيز من او زورور وي، چې بي لدی لاربنودنو نه به ئې مینځ ته راتګ هیڅ ممکن نه وي.

د ضرورت او قصدي انتخاب له مخي دا کتاب په عمومي توګه د موجوده دکاتوريو د له
مینځه وړلو، او د نوو د دیکاتوريو نه، په مخنيوی کولو باندي زور آچولي دي. زه ددي
صلاحیت نلرم چې یو مفصل تحلیل او طرز العمل د یو خاص هیواد لپاره وړاندي کرم. سره
لدي، زه اميد لرم چې دا عمومي تحلیل د دېرو ملتونو لپاره چې په خواشيني سره، د استبدادي
حکومتونو سره په اخ او ډب آخته دي ګټور واوسې. هغوي به ددي نظریاتو مواد د خپلو

خاصو شرایطو لپاره و خیری، او چان پوه کړي چې خومره ددی تعليماتو عمدہ نظریات ددوی د مبارزی لپاره مناسب دی او یا ورنه د تغیر و رکولو ضرورت دی.

ددی کتاب په لیکلو کښی زه د پېرو کسانو نه مدیون یم، او د هغو د مرستو نه د زړه له کومې

منه کوم. بروس جینکنر زما مخصوص مرستیال، دیر زیات ارزښتناکی همکاری، په محتویاتو، د مسائلو په تشخیص او وړاندی کولو، د ارزښتناکو وړاندیزینو د پېرو پیچلو مطالبو په ساده کولو، او د کتاب د ترتیب او تنظیم په برخه کښی ئی کړی دی. د استقان کودې نه د هغه د کتاب د تصحیح کولو لپاره منه کوم. داکټر کرستوفر کروگلر، او رابرت هلوی دواړو ګټور وړانیزونه او انقادونه د کتاب په متن باندی کړي دی. داکټر هازل مک فرسون او داکټر پاتریشیا پارکمن، په ترتیب د افریقې او لاتینې امریکې د منازعاتو په هکله ما ته معلومات راکړي دی.

که څه هم ددی اثر په لیکلو کښی د پېرو کسانو د مرستو، حمایو، او مهربانیو نه ګټې آخستن شوي، لکن د ټولو تحلیلونو او نتیجه ګېړيو مسئولیت شخصاً ما پوري اړه لري.

ددی کتاب په هېڅ برخه کښی ندي ویل شوی چه د دیکتاتوریو سره مبارزه یوه آسانه او ارزانه هڅه ده. د مبارزی ټول شکلونه خپلی ځانګړی پېچلتوب او تاوانونه لري، او د دیکتاتورانو سره جګړه البه تلفات آړوی. سره لدی، دا زما هیله ده چه دا اثرب مقاومت رهبرانو سره مرسته وکړي چې داسې ستراتیژۍ طرح کړي چې ددوی د قدرت اغېزه دیر زیات او د هدفونو د لاس ته راوستلو په مبارزو کښی ئی تلفات دیر لږ کړي. دا تحلیل داسې هم باید تعبیر نشي چې کله یو دیکتاتور له مینځه ځی نو دنیا به ټول، ګل او ګلزار، او کراونه به ګرد سره، ورسره یو ځای ورک شي. خو په خوا شینی سره باید ووایو، چې داسې نه ده، او د هیڅ دیکتاتوری سقوط د یو بشپړ هوسا تولنې د جوړیدو سبب نه ګرځی. بلکه د زیار او زحمت او اوږدو هلو څلوا پاره لار جوړوي چې یو عادلانه، تولنیز، اقتضادي، او سیاسي اړیکې خلق، او د بې عدالتی او استبداد تولی جریلی له بېخه وباشي. زه هیله لرم چې دا لند تحلیل د استبداد او دیکتاتوریو د له مینځه ورلوا پاره ټولو هغولسونو لپاره ګټور ثانت شي، چې د استبداد د سلطني لاندی ژوند کوي او د خپلواکی لپاره مبارزه کوي.

جين شارپ

۶ اکتوبر، ۱۹۹۳

د البرت انیشتین مؤسسه

لومړی فصل

د دیکټاتوريو سره په واقعیت باندي ولاړه مقابله:

پدي نژديو کلونو کبني، دير استبدادي رژيمونه، که ئي کورنۍ بېخ او یا بهرنۍ منشاً درلود ل، د متشکلو او مجهزو خلکو د مبارزو پر مخ یا پوره ويچار او له مینځه تللي او یا کمزوري شوي دي. اکثراً ليدل شوي چه خورا قوي او مستحکمي دیکټاتوری د خلکو د دله ايزو سیاسي، اقتصادي، او تولنيزو سر غرونو او مقاومتونو نه ئي ماتي خورلي او نسکوره شوي.

د ۱۹۸۰ کال د لسيزې نه راپدیخوا ديری دیکټاتوری، په استونې، لاتويا، او ليتواني، پوليند، ختيزه جرمني، چکوسلواکيا، او وسلوینيا، مدغاسکر، مالي، بولویا، او پلپاين کبني د خلکو د سیاسي سر غرونکو مبارزو نه ئي ماتي خورلي دي. د استبداد په مقابل کبني سر غرونکي مبارزي په نیپال، زمبيا، جنوبې کوريا، چلي، ارجنتين، هيتى، برازيل، يوروگواي، ملاوي، تایلیند، بلغاريا، هنگري، زاير، نايجيريا، او د پخوانې شورووي اتحاد په مختلفو برخو کبني (خصوصاً دسخت دريزو د ۱۹۹۱ کال د آګست د میاشتی د کوتنا په شندولو کبني خورا مهم رول ولو باوه). آزادي بخښونکي نهضتونه ئي پر مخ بیولي دي.

بر سيره پر دي، پدي نژدي کلونو کبني په چين، بrama، او تبت کبني دله ايزو سیاسي سر غروني صورت نیولي دي. که څه هم دا مبارزي، دیکټاتوری او یا بهرنۍ اشغال ئي پاي ته نه دي رسولي، خو بيا هم مستبد رژيمونه ئي بين المللې تولني ته رسوا، او هم د خلکو لپاره ئي د سیاسي سر غروني په اړه ارزښتني تجربې پر څای پريښي دي.

په یقين سره پدي هيادونو کبني، د دیکټاتوريو ړنګېدل هلتنه نور مشکلات لکه فقر، جنایت، اداري نيمګړتیاوي، د ژوند د چاپيريال ورانې، چه اکثراً د استبدادي رژيمونه ميراث وي پاي ته ونه رسول. خو بيا هم ددي دیکټاتوريو سقوط، د استبداد څلپو پرگنو رنځونه ئي تخفيف، او د هياد د بيا رغونې، د پراخي سیاسي خپلواکي، شخصي آزادي، تولنيز عدالت لپاره ئي لاره او اره کړه.

تلپا تي ستونزه:

ربنتيا په نړۍ کبني، په تیرو وروستيو لسيزو کبني د انسانانو لا د پراخي خپلواکي او آزادي غونښتنې خوا ته تمایل پیداشو.

د آزادي د کور د مؤسسي¹، د احصائي له مخي چه هر کال؛ د سیاسي حقوقو او مدنې آزاديو په برخه کبني کلنۍ سروي برابروي او هيادونه پدي معیارونو ويشي پدي لسو وروستيو کلونو

¹ Freedom House

کبني د هغو هيوادونو شمېر چه د نړۍ په گوت گوت کبني آزاد ګنل شوي دېر زيات شوي دي.

د هيوادونو ويش د کال او سیاسي وضعیت پر اساس

کال	آزاد	قسمماً آزاد	غیر آزاد
۱۹۸۳	۵۵	۷۶	۶۴
۱۹۹۳	۷۵	۷۳	۳۸

لاکن دا زړه خوبنونکي پاليسى د نړۍ د هغې برخې د څيرني لپاره چې د استبدادي شرائطو لاندي ژوند کوي ربنتيني وضعیت غوره کوي. د کال ۱۹۹۳ په جنوری کبني د نړۍ د ۵,۴۵ میلياردي ټولنې نه په سلو کبني ۳۱ د هغو حکومتونو د ډار لاندي ژوند کاوه چې پدې جدول کبني "غير آزاد" ګنل شوي دي. دا هغه هيوادونه دي چې دېر سخت سیاسي محدودیتونه لري او پکبني د مدنې آزادیو نه تخلف کېږي. دا، ۳۸ هيوادونه او ۱۲ منطقې چې د "غير آزاد" په ډله کبني دي، لکه برمما او سودان د نظامي دیکتاتوری لاندي، عنعنوي مستبد پاچاهي رژیمونه (لکه سعودي عربستان، او بوتان)، حاکمي سیاسي ډلي (لکه چین، عراق، شمالی کوریا) خارجي اشغالگران لکه تبت او ختیز تیمور، او یا انتقالی حکومتونو ځني عبارت دي.

اوس دېر هيوادونه د چتکو اقتصادي، سیاسي او اجتماعي بدلونونو په حالت کبني دي. که خه هم د "آزادو" هيوادونو شمېر په تیرو لسو ګلونو کبني دېر شوي، ولی بیا غټه خطر شته چې دداسې چتکو بنستیزو بدلونونو سره، دېر هيوادونه به مخالفی لوري ته ولاړ شي ، او د دیکتاتوری ځني نوي ډولونه سره آخته شي. نظامي ډلي، قدرت غوبنونکي اشخاص ، انتخاب شوي رسمي کسان او عقیدوي سیاسي ډلي په وار واربه هڅي وکړي چه خپلې غوبنستي پر خلکو تحميل کړي. کوئندا ګانې اوس او په رانلونکي کبني به عموماً پېښيري، او دېر شمېر خلک به د اساسي، سیاسي او بشري حقوقو نه محروم کړي شي.

له بدہ مرغه، تېرو وختونه اوس هم له موږ سره دي. د دیکتاتوری د جنجال مسئله ژوره ده. خلک په دېر و هيوادونو کبني په لسګونو ګلونو یا پېړيو د کورنۍ او یا د باندې استبداد لاندي او سيدلي.

د قدرت خاوندانو او حاکمانو ته اکثراً مطلق اطاعت له بېر پخوانه تلقین شوي دى . په افراطي حالاتو کبني، د تولني د کنترول لپاره، دولت يا حاكمه پله اجتماعي، سياسي، اقتصادي، او حتی ديني مؤسسات چي د دولت د اقتدار د حوضي نه د باندي هم دي قصدآ کمزوري، د لاس لاندي او حتی درژيم د يوي نوي مؤسسي په رنگ ئي اروي. په داسي حالاتو کبني د هيوا د نفوس اکثراً په ھانگري افرادو بېليري چي د آزادي غوبښتونکي د گد کار، باور هم يو پر بل نشي کولي، او حتی پر خپل ابتكار هم کوم گام نشي آخستلای. په نتيجه کبني، خلک کمزوري کيري، د هغوي پر ھان باور، او د مقاومت توان له مينھه ئي. بېر ھل خلک دومره داريري چه خپل نفترت د مستبد رژيم نه او خپله تنه د آزادي لپاره حتی خپل نژدي دوستانو ته هم نشي ھرگندولی. اکثراً خلک بېر زيات داريري چي په جدي توگه د عمومي مقاومت په هکله فكر وکري، او وائي "چي مقاومت څه ګئه لري؟". په نتيجه کبني دوى بي هدفه رنځونه او نا اميده راتلونکي سره مخامخ کيري.

نن سبا د دیكتاتوريو وضعیت د پخوانه هم بېر خراب شوي دى. پخوا ھني کسان مقاومت بنوبل او هم لنډ مهاله مجموعي احتجاجونه او مظاهري د خلکو له خوا صورت نیول. تا به ويل چه په خلکو کبني په موقيتی توگه څه تازه روح ز غلبلي وه. کله به وګري او ياد لګيو، زرور ولې کمزوري حرکات اجرا کوي، چه ھني قواعد ئي عملی کېري او يائې د مقاومت شتوالي نه ئي بنومنه کري وي. که څه هم دا حرکتونه لور اصالت به درلودل ، ولې اکثراً دا راز مقاومتونه ددي لپاره چي د خلکو د دار او اطاعت عادت چي د مستبدو رژيمونو د مينھه وړلو لپاره لازمي شرط دی کافي نه ؤ. له بده مرغه، دا ډول حرکتونه، نه یوازي نه بریالي کېدل، بلکه هيله ئي هم د خلکو په زرونو کبني نه پيدا کول، حتی ھني وخت رنځونه او وژني هم لا پسي بېرول.

آزادي د تشدد د لاري نه:

په دغسي حالاتو کبني، څه باید وشي؟ هغه ھرگندی لاري چه اول ھل فکر ته رائي، بي گئي بنکاري. د اساسي قانون او عدلي موانع، عدلي پرېکري، او د عوامو افکار عادتاً د دیكتاتورانو له خوانه د پام ور نه گرئي. په بنکاره ډول، ظلمونه، شکنجي، د خلکو بي درکه کېدل ، او وژنو ته ګنل، خلک دي نتيجي ته رسوي چه یواخي تشدد دیكتاتوري پاي ته رسولي شي. کله سره لدې چه د قواو انډول د دیكتاتورانو په ګئه وي، بیا هم پاریدلي قربانيان ځانونه سنبل کري چه ظالم دیکتاتورسره په هره وسیله چه کولي شي جنگ وکري. دا رنگه خلک اکثراً په زړورتیا سره د لورو انساني تلفاتو او سختیو د ګاللو سره جنگیدلي دي. ددوی لاس ته راوري کله د پام ور او بېر وچت وي، خو په بېر وکمو حالاتو کبني دوى آزادي گټلي دي. په تشدد سره سر غروني او جګره کيدلى شي چي د دیکتاتور له خوانه د ګلک خپلو سبب وګرئي چي اکثراً خلک به د پخوانه بېر بي وسې کري.

د تشدد د لاري انتخاب دليل هر خه چي وي، خو بيا دا يو خرگند واقعيت دی چي: د تشدد لاره غوره کول دا معني لري چي د مبارزي په داسي دول مو زره نړلی چي په هغې کبني نژدي د تولو اړخونو نه استبداد تل تفوق لري. ديكتاتوران داسي مجهز دي چي دوي تشدد په لویه پیمانه کارولی شي. که خه هم، آزادي غوبښتونکي که د اوږدي یا لندې مودي لپاره مقاومت هم وکړي په پاي کبني تريخ پوهې واقعيت به تحقق وموسي او مقاومت به توټي توټي شي. ديكتاتوران نفريباً تل په پوهې وسلې او تجهيزاتو، جبه خانه، انتقالات، او د پوهې قوت په شمېر کبني تفوق لري. او آزادي غوبښتونکي، سره له زړورتوبه هیڅکله د هغوي انډول نشي ګډلې.

کله چي د جګري معمولي شکل غير عملي وپېژندل شو ځنې مخالفين بيا داړئيزو جګرو ته مخه کوي. په هر حال، داره ئېز جنګونه هیڅکله د خپل شوو خلکو لپاره کومه ګټه نه درلوده او ديموکراسۍ لوړي ته ئې لارښونه نه ده کړي. داره ئېز جنګونه د حل یوه روبښانه لاره نشي ګډلې خصوصاً کله چي د خپلو خلکو باندي د درانده تلفاتو سبب ګړئي. سره له تائیدونکي نظریاتو او ستراتېزېکي تحلیلونو او ځنې اوقات بين الملاي حمایي دا لاره د ناكامي نه مخنيوی نشي کولی. داره ئېز جنګونه اکثراً دېر زيات اوږديري. ملکي خلک اکثراً د اقتدار لرونکي حکومت له خوا دېر و انساني کړاونو سره د خپلې اصلې تاتوبي نه بي ځایه کېږي. حتی که داره ئېز جګري بریالي هم شي اکثراً بنسکاره اوږد مهالې منفي جورښتي عوافت لري.

فورآ نوي حکومت د ځان د ساتني او متقابل تدابيرو لپاره نور هم ديكتاتوري کېږي. که ګوريلايان په پاي کبني بریالي شي، د نظامي قوتونو د مرکزیت د پراخه کولو او د تولني د خپلواکو ډلو او مؤسسو د کمزوري کولو او یا د مینځه تللو له آغيزي نه نوي رژيم د خپل مخکينې رژيم نه دېر ديكتاتور کېږي. بيا به د ديكتاتوری مخالفين ددي نوي استبداد د مینځه وړلو لپاره بله نوي لاره ولټوي.

کودتاوي، انتخابات او بهرنې ژغورونکي:

د یو پېژندل شوي منفور رژيم د لري کولو لپاره بنائي چي نظامي کودتا نسبتاً دېر آسان او چېکه لار بنسکاره شي. خو په عمل کبني ددي لاري سره سخت مشکلات شته. د تولو نه مهم دادۍ چي دا د قدرت نا مناسبه ویش د خلکو او د هغې ممتازې ډلي چي حکومت او د هغې وسله واله قوا په لاس کبني لري همغسي پاتي کېږي. د ځانګري اشخاصو او ډلو لري کول د حکومتي مقاماتو نه دېر امكان لري چي محض د ډلي د پاره د هغوي د ځای د نیولو لاره اواره کړي. په نظری توګه، دا نوي ډله بنائي چي په خپل حرکاتو کبني ملايم او په محدوده اندازه ديموکراتيكو اصلاحاتو ته غاړه کښيردي، خو سره لدي، ددي بر عکس احتمال لري چي تحقق وموسي.

وروسته د خپل د موضع د تحکیمولو نه بنائي چي نوي دله د پخوانی دلي نه دېر بي رحمه او په قدرت مين وي. په پاى کبني، نوي دله چي ورته خلکو سترگي نیولي وو، بي له دينه چي د بشري حقوق او یا ديموکراسۍ پروا وکړي هر څه چه ئي زره وغواړي، کوي به ئي. نو دا یو قېلونکي ټواب د ديكتاتوری په مقابل کبني نشي کېدلی.

ديكتاتوری لاندی انتخابات د یو مهم سياسي تغیر د وسيلي په حيث وجود ناري. ځني ديكتاتوري رژیمونه، لکه د پخوانی شوروی اتحاد د اداري لاندی په شرقی بلاک کبني ددي لپاره چي ديموکراتيك بنکاره شي نمايشي انتخابات تر سره کوي. دا انتخابات اصلاً سخت کنترول شوي تولپونتنې وي، چي د هغه کاندیدانو لپاره چي د ديكتاتور له خوا نه تعین شوي د خلکو تائید واخلي. ديكتاتوران چي د فشار لاندی راشي نو ځني وختونه نوي انتخاباتو ته غاره بردې، خو بیا ملکي ګوډاګیان د حکومت په مقامونو ځای پر ځای او تير ایستنه کوي. که مخالفو کاندیدانو ته اجازه ورکړي، چي په انتخاباتو کبني ګډون وکړي او فرضاً هغوي انتخابات وهم ګتې، له نتيجي نه به په آسانې سره مخ واړول شي او "بریالۍ" کاندید به ودارول، یا بندې او حتی اعدام شي. لکه چي په ۱۹۹۰ کال کبني په برما، او په ۱۹۹۳ کال کبني په نايجر باکبني واقع شو. ديكتاتوران به هيڅکله ونه غواړي چي دارنګه انتخاباتو ته اجازه ورکړي چي هغوي د خپل د باچاهي د تخت نه راوغور ځوي.

اوسمې د خلک د ظالمو ديكتاتوريو لاندی کړي، او ځيني کسان بهرنې هیوادونو ته د ځان د ژغورني لپاره وتلي دي. دوى باور نه کوي چي دا د ظلم لاندی کريديلي خلک ددي توان ولري چي پخپله د اسارت نه ځان خلاص کړي او فکر کوي، چي یواحې د نورو په اقدام باندې دوى نجات موندلې شي. دوى عقيده لري چي یواحې بين الملاي مرسته به کافي وي چي ديكتاتوران نسکور کړي. دا نظریه، چي خپل شوي خلک قادر ندي چي د ځان ژغورني لپاره مؤثر اقدام وکړي د وخت د یوی مشخصي دوری لپاره خرګندېري. څرنګه چي بیان شو، اکثراً خپلې خلک نه غواړي او مؤقتاً د مبارزې توان هم نلري ځکه چي هغوي په خپل قدرت باندې چي یو ظالم ديكتاتور سره مقابله وکړي باور نلري، او کومه روښانه لاره چي دوى ته نجات ورکړي هم ورته نده معلومه.

پدي شرائطو کبني څرګنده ده چي یو شمېر خلک د خپلې د آزادې د ارمان تر سره کول په نورو پوري تړلې بولي. دا خارجي قدرت به یا "د نړۍ عامه ذهنیتونه"، ملګري ملتونه، یو خاص هیواداو یا په هیواد کبني د موجود ديكتاتور پر ضد د بين الملاي اقتصادي او سياسي قوانینو تصویبول وي.

دا سیناريو به سترګوته په زره پوري بنکاره شي، خو په بهرنې ناجي باندې زره تړل دېر خطرناکه عواقب لري. دارنګه اعتماد او زره ترانه بنائي کاملاً بې ځایه وي، او په حقیقت کبني هیڅ خارجي ناجي به وجود ونه لري چي عملًا دخالت وکړي. او که فرضاً یو خارجي قدرت د اوضاع د بدلولو لپاره راشي، بیا هم نه بنائي چي پري باور وشي.

دلته په بهرنې قدرت باندي د اعتماد او مداخلې په اړه باید ټینې ترخه واقعيتونو ته اشاره وکرو:

- ددي لپاره چې خپل اقتصادي ګټې مخکنې ويسي اکثر وخت خارجي دولتونه یو دیکتاتور تحمل کوي، او یا حتی حمایه کوي ئې.

- همدارنګه پردي دولتونه، ددي پر ځای چې خپله وعده د بل هدف د لاس نه دورکولو په بیه تر سره، او د هغوى د آزادی لپاره کومک وکري، بنائي چې وغواړي ددوی پر سر د دیکتاتور سره معامله وکري.

- ټینې پردي دولتونه، د یو دیکتاتور په مقابل کښې یواحې هغه وخت اقدام کوي چې د هغه هیواد په اقتصاد، سیاست، یا وسله والو قوتونو باندي کنترول تاسیس کري.

- پردي دولتونه عملاً هغه وخت د یو مثبت مقصد لپاره مداخله کوي، کله چې کورني مقاومت دیکتاتوري په لېزولو پیل کري وي او د رژیم ظلمونه ئې نریوالو ته په ډاګه کري وي.

دیکتاتوري په لومړۍ مرحلې په هیواد کښې د قدرت د ویش د ډول په د لیل خپل ژوند ته دوام ورکوي. د هیواد خلک او ټولنه پیر کمزوري دی چې دیکتاتوري ته جدي خطر ورپیښ کري، او ثروت او قدرت د پېرو لېرو خلکو لاسونو کښې راتول شوی وي. که څه هم، دیکتاتوري کیدای شي چې د بین المللی اقداماتو نه ګټه واخلي او یا تری کمزوري شي خود هغوى د ژوندانه دوام اصلاً داخلی عواملو باندي ترلی دی.

بین المللی فشارونه کیدای شي چې پیر ګټور تمام شي، خو کله چې دیوی زوروری کورني تحریک ملا تر وکري. نو بیا د مثال په توګه، بین المللی اقتصادي تحریمونه منوعیتونه،

د دیپلوماتیکو اړیکو شکول، د دیکتاتوري رژیم د بین المللی مؤسساتو نه اخراجول، د ملګري ملنونو د مختلفو برخو له خوانه محکمول، او نور پیر مرسته کولی شي. سره لدی، د یو زوروری کورني مقاومتی تحریک په نشوالي کښې د دارنګو اقداماتو صورت نیول به احتمال ونه لري، او که واقع هم شي دومره اغیزناکه به نه وي.

د حقیقت سره مخامخ کیدل :

کله چې خوک وغواړي یوه دیکتاتوري په اغیزناکه ډول او په پیر لږ مصرف نسکور کري نو دا څلور وظيفي باید تر سره کري:

- اول باید د ځپل شوي خلک اراده، پر ځان باور او د مقاومت کولو وړتیا او مهارت تقویه شي.

- د هیل شوو خلکو خپلواکه اجتماعي گروپونه او مؤسسي، (مذهبی، اقتصادي، کلتوري او نور) باید تقویه شي.

- د مقاومت يو قوي داخلی قوت باید ايجاد شنی.

- يو جامع او معقول ستراتيژيکي پلان باید طرح او د آزادی د ګټلو لپاره باید په مهارت سره پکار و اچول شي.

د آزادی په جګره ګښي د مبارزو و قوتونو پر ځان باور او کورني ټینګوالی پیاوړی کېږي.
خرنګه چې چارلس ستیوارت پارنل، په ۱۸۷۹ او ۱۸۸۰ د آيرلینديانو د کرايي په اعتصاب
کښي ويلی و;

"په دولت باندي اتكا هیڅ ګټه نه لري.....باید یوازي پر خپلې ارادې تکيه وکړئ.....يو د
بل څنګ ته د دريدلو سره د ځان سره کومک وکړئ.....خپلې کمزوري سره مرسته
وکړئ.....يو د بل سره اريکي ټینګي ګړئ.....ځانونه مشکل کړئ.....او تاسي
باید بریالي شئ.....کله چې دی خپله تقاضا عملی کولو لپاره تیار کر، وروسته د هغې نه
به عملی شي.

د يو زورور او پر ځان باور لرونکي قوت، په معقولي ستراتيژي او ګلک دسيپلين مجهز،
زیور او اصیل اقدام په مقابل کښي به دیکتاتوری با لآخره نسکوره شي. خو لبر تر لبره پا
سنی څلور ګامونه باید لوړۍ واحستل شي.

خرنګه چې پورتني خیرني بنېي، په پاي کښي د خلکو آزادی ددیکتاتوری نه، د دوی په
قابلیت پوري اړه لري، چې غواړي ځانونه آزاد کړي. د سیاسي سر غړونی يا عدم تشدد د
مبارزې بریالي حالتونه چې د سیاسي مقصدونو د لاس ته راوستلو لپاره په کار آچول شوي او
مخکښې بیان شول بنېي چې د خلکو سره وسیلي شته چې ځانونه آزاد کړي، ولی دا لاره تر
اوسه پوره انکشاف نه دی موندلی. مونږ به ددې لاري انتخاب په راتلونکي فصلونو کښي
وڅېرو چې د عدم تشدد د مبارزې مؤثری لاري وښودل شي. خو په سر کښي مونږ باید
ددیکتاتوری د نسکورولو د یوی وسیلي په توګه د خبرو اترو مسئلي ته کته وکړو.

دو هم فصل

د مذاکراتو خطرونه

خرنگه چي په اول فصل کبني و خيرل شو، ئيني خلک د ديكتاتوري سره د مقابلی د سختو مشکلاتو له مخامخ کېدلو سره د بې وسى احساس کوي او ديكتاتور ته د منفي تسلیم خوا ته واوري. يو شمبېر نور کسان ديموکراسى ته درسېدلو نه نا اميده کيري او د ديكتاتوري حاكميت قبلوي او هيله کوي چي د مصالحي، روغى جوري او مذاکراتو د لاري، د خطر نه ئان بچ او ئناورتوبونه پاي ته ورسوي. په بسکاره توگه کله چي خلک بله سمه چاره نشي پيداکولى نو دا لاره غوره كري.

خرنگه چي د ظالمو ديكتاتوريو په مقابل کبني جدي مبارزه کوم زره رابنكونکي کار ندي، نو ولې مونبر په داسي کار اقام وکرو؟ آيا خوك نشي کولى چي د منطق او خبرو اترو لار ونيسي او د مذاکراتو د لاري نه ديكتاتوري پاي ته ورسوي؟ آيا ديموکراتان نشي کولى چي د ديكتاتورانو انساني احساس وپاروي او ورته قناعت ورکري چي خپل تسلط په تدریج لبر او په پاي کبني د بشپر ديموکراتيك حکومت د جور بدۇ لپاره لاره اوواره كري؟

کله داسي استدلال كيري چي حققت تل په يوه خوانه وي. بنائي چي ديموکراتان ديكتاتوران ئي چي په سختو شرايطو کبني د مجبوريت نه روغ عمل کوي سمه وي پېژندلاي. يا بنائي چي ئيني کسان فكر وکري چي ديكتاتورانو به په خوبنى سره ئان د قدرت نه پري باسي، کله چي هياد د ناورو حالاتو سره مخامخ او خوك دوى يواحى تشويق او ترغيب کاندي. ئيني کسان به وائي، چي ديكتاتورانو ته باید د ورل ورل لاره چي هر خوك به ترينە خە لاس ته راولي، وراندي شي.

دا به وويل شي چي د نوي جگري خطر او کراو به ضرور نه وي . که ديموکراتيکو ډلو وغواري چي جنجال د سوله ايزى مذاكري د لاري حل كري (کيداي شي چي دا مذاكري د خيني پوهو کسانو او يا حتى د يو بل حکومت له خوانه تر سره شي). آيا دا لاره به په هغى سختي مبارزي باندي غوره نه وي ، چي که بي له نظامي جگري نه حتى د عدم تشدد د لاري نه هم تر سره شي؟

د مذاکرو گتى او محدوديتونه

خبری اتری د ځینې دولونو جنجالی مسائلو د حل کولو لپاره دیری ګټوري وسپلي دي او په مناسبو حالاتو ګښي باید هیڅکله هېر يارد نشي.

په ځینې شرایطو ګښي، کله چې کوم بنستیز مسئله د بحث موضوع نه وي او روغه جوره د قبلونی وړ وي نو مذاکره کېدلی شي چې د جنجال د حل لپاره یوه مهمه د حل وسیله وي. د کارگرانو اعتصاب د مزدوری د لوړولو لپاره یوه دیر بنه مثال کېدلی شي: د مذاکري د لیاري یوه فیصله بنایي چې د دواړو خواو د لوري نه د یوی اندازې پیسې د زیاتولو تر مینځ وي چې د دواړو خواو نه د اعتصاب په پیل ګښي وړاندې شوی وي. کارگري جنجالونه د یوی قانوني کارگري اتحادي تر اداري لاندي، البته د هغې لانجې نه دیر توپير لري چې پکښي د یوی ظا لمي دیکتاتوری د موجودیت او یا د سیاسي آزادی د تاسیس لپاره خبری کيري.

کله چې جنجال پر یوی بنستیزی مسئلي لکه د مذهبی اساسات، د بشري آزادیو مسایل، یا د ګردې ټولنی انکشاف پوری ترلى وي نو مذاکري د یوی دوه اړخیزې رضائیت بخښونکي حل ته درسيدو لار نه ده، ځکه چې ځینې بنستیز مسایلو باندي مصالحه نشي کېدالى. یواځي د قدرت د اريکو انتقال د آزادی غوبښتونکو په ګټه کولي شي چې په بشپړ توګه اساسی مسايل خوندي وساتي. چې دارنګه انتقال به د مبارزي د لاري نه صورت ونيسي نه د مذاکري د لاري نه.

دا نو پدي معني نه ده چې د مذاکراتو نه باید هیڅکله ګټه وانخلو، خو دلته مقصد دادی چې مذاکري د یوی پیاوړي ديموکراتیک مخالفې ډلي په نشوالي ګښي یوه قوي دیکتاتوري په واقعیت سره د مینځه نشي وړلی.

مذاکرات بنائي په دیر و حالاتو ګښي البته د انتخاب وړ نه وي، ځکه هغه دیکتاتوران چې موقعیت ئې دیر مستحکم او ځانونه دیر خوندي ګني حاضر به نشي چې خپلو کورني مخالفينو سره خبرو اترو ته ګښيني او یا کله چې مذاکري پیل شي نو آزادی غوبښتونکي مذاکره چیان به له مینځه ورک کړي چې بیا ئې هیڅ درک ونه لګږي.

تسلیمیدل، د مذاکراتو د لاري نه

هغه کسان او ډلي چې د دیکتاتوري مخالفت او د مذاکراتو پلوی کوي اکثراً بنه دليلونه لري، خصوصاً کله چې د یوه ظالمه دیکتاتوري په مقابل ګښي په کلونو روانه مبارزه بي له کوم بریالیتوب نه دوام لرلی وي. البته دا د پوهيدلو ور ده چې ټول خلک که د هري سیاسي ډلي او عقیدي خاوند وي سوله غواړي. ديموکراتانو هغه وخت د مذاکراتو دیر غوبښتونکي وي چيرته چې دیکتاتورانو په څرګنده ډول په نظامي اړخ ګښي تفوق ولري او تخریب او تلفات نور ورته د تحمل وړ نه وي.

په دی حالت کبني، يوه زوروره وسوسه پیدا کيري چي هره بله لاره چي د آزدي غوبنتونکو چيني هدفونه خوندي، او تشدد او مقابل تشدد پاي ته ورسوي غوره وگنل شي.

د ديكتاتوري له خوانه د مذاكراتو په وسيله آزادي غوبنتونکو ته د سولي ورانديز يوه رياكارانه عمل دی. تشدد پير چتك کولی شي چي پاي ته ورسيري ، يواحی که هغوي د خپلو خلکو پر ضد د جنگ د اعلان نه لاس واخلي. که هغوي وغواري بي له هيچ دول معاملې نه د بشر حرمت او حقوقو ته په احترام، د بنديانو په پربنودلو، دشکنجو په بندولو، د عسكري عملياتو په درولو، د حکومت نه په لاس آخستلو، او د خلکو نه د بخښني په غوبنتولو پر خپل ابتکار سر ته رسولي شي. کله چي ديكتاتوري قوي وي خو يو پارونکي مقاومت هم موجود وي، بنائي چي ديكتاتور د سولي د بهاني لاندي وغواري مخالفين د مذاكراتو د لاري نه ھان ته تسليم کري. مذاكراتو ته دعوت به په غورونو بنه لګيري خود خبرو اترو په کوتبي کبني پير خطرونه به پت موجود وي.

د بلي خوانه کله چي د مقاومت نهضت پير زيات پياوري او ديكتاتوري په ربنتيا سره د تهديد لاندي وي، نو ديكتاتوران به احتمالاً زيار وباسي چي د مذاكري د لاري تر ممکن حده پوري پر هيواد باندي خپل کنترول تينګ او خپلي شتمني خوندي وساتي. آزادي غوبنتونکي په هيچ حالت کبني نه بنائي چي د ديكتاتورانو سره د هغوي د اهدافو د تر سره کولو لپاره مرسته وکري.

ديموکراتان باید په پير حير سره هغو تلکونو ته متوجه وي چي عملاً د ديكتاتورانو له خوا نه د مذاكراتو په تگ لاري کبني ھاي پر ھاي شوي دي. ديكتاتورانو له خوانه آزادي غوبنتونکي مذاكراتو ته رابلل، کپدای شي، چي دارنگه هڅه وي چي ديموکراتان په سوله ايز پول ھان ته تسليم کري، په داسي حال کبني چي د هغوي قوتونه خپل تشدد ته دوام ورکوي. پدي پول تصادماتو کبني د مذاكراتو رول په هغه صورت کبني پر ھاي دي چي د استبداد قوتونه په بشپړ دول تخريب او خپله ديكتاتوران يوې بین المللی هوائي دکر ته د خوندي تيريدلو په تکل کبني وي.

په مذاكراتو کبني قدرت او عدالت

که د مذاكراتو په برخه کبني پورتني قضاوت حير او سخت بسکاري، بنائي چي چيني رومانتيکي نظربي چي د هغو سره اړه لري تعديل شي. د خبرو اترو د څرنګوالۍ په برخه کبني روښانه فکر کول پکار دي.

خبري اترې پدي معنى نه دي چي دواړه خواوي د برابري د اساساتو سره سم يو ھاي سره کبني او د مذاكري د لاري نه، هغه اختلاف چي د جنجال سبب شوي دي حل کري. پدي برخه کبني دوه واقعيتونه باید په نظر کبني ونیول شي. لوړۍ دا چي په مذاكراتو کبني د

مختلفو نظریو نسبی عدالت او انصاف ندي چي د مذاکراتو په وسیله د موافقی محتوا تعینوي.
دوهم دا چي د موافقی محتوا د دواړو خواوو په زور او قدرت پوري اړه لري.

په راتلونکي کښي څو مشکل سوالونه باید په نظر کښي ونیول شي، لکه هره خوا به څه
وکړي شي چي خپل هد ف لاس ته راولي که د مذاکري پر مېز مقابل لوری ورسه جور
رانګي؟ هره خوا به څه وکولی شي که وروسته د موافقی نه بل لوری خپله خبره ماته او سره
د موافقی نه په زوره خپل هدف تر لاسه کړي.

معمولآ په مذاکراتو کښي، توافق نه د مسایلو سمو او ناسمو څېرنو ټینې نه رسپړو، که څه هم
دېږي خبرې به پري وشي. خو د مذاکراتو اصلې نتیجه د مخالفو خواوو د مطلق او نسبی
قوټ د څېرنې نه په لاس راخي. آزادې غوبنتونکي څه کولی شي تر خو ډاده شي چي د خپل
غوبنتو د دېر لړو حد نه هم نه محرومیرې؟ دیکتاتوران څه کولی شي چي ديموکراتان بي
اغږي کري او خپله په کنترول کښي پاتې شي؟ په بل عبارت، که یو توافق حاصل شي، دا
دېر احتمال لري چي به د دواړو خواوو د قدرت او ظرفیت د مقائسي نتیجه وي او وروسته به
محاسبه وشي چي څرنګه یو بنکاره جنجال به بنایي چي پای ته ورسپړي.

همدارنګه، باید توجه وشي چي دواړو خواوو د موافقی د رسیدلو لپاره د کوم شي نه غواړي
چي تېر شي. په بر پالیو خبرو اترو کښي مصالحه او د اختلافاتو نیمائی کول صورت نیسي،
هره خوا یوه برخه د هغه څه نه آخلي چي ئې غواړي او د خپل د هدف د ډوی برخې نه
تېرپړي. د مطلقو دیکتاتوريو په شرایطو کښي آیا د ديموکراسۍ پلویان د څه نه دیکتاتورانو ته
تېرېدلی شي؟

د دیکتاتورانو کوم هدفونه د ديموکراسۍ پلویانو ته د منلو وړ دي؟ آیا آزادې غوبنتونکي
غواړي چي دیکتاتورانو ته (یوه نظامي او یا سیاسي دله) د اساسی قانون په اساس د هیواد د
حکومت په راتلونکي کښي یو دائمي رول ورکړي؟ پدې کښي نو بیا ديموکراسۍ چېږي دي؟

فرض کوو چي خبرې اترې بنه پر مخ لار هم شي، خو بیا باید پوبنټنه وکړو: سوله څرنګه
به په نتیجه کښي لاس ته راشي؟ آیا وضعیت به د هغه وخت نه چي آزادې غوبنتونکي مبارزه
ئې پیل کړي ئ او یا ئې مبارزه کوله بنه وي او یا خراب؟

د توافق ور دیکتاتوران

دیکتاتوران بنائي چي د قدرت د غصبولو لپاره مختلف محركي او نیتونه ، لکه مقام، اقتدار،
ژرود، د تولني بیا تشکیلول او نور ولري. مونږ باید پوه شو، چي که دوی قدرت د لاسه
ورکړ نو تولی هيلې به د لاسه ورکړي. د مذاکراتو په مهال به دیکتاتوران هڅه وکړي چي
خپل هدفونه په لاس وساتي.

هر خه چي د روغي په خبرو اترو كبني د د يكتا تورانو له خوانه وراندي كيري، بيا هم هيچوک بايد هېر نکري چي ديكاتوران به هره وعده ورکري تر خو خپل ديموکرات مخالفين ځان ته تسلیم کري، او وروسته به په بي شرمى سره د همغو موافقونه سر وغروي. که آزادي غوبنتونکي ومني چي مقاومت بند کري چي په مقابل كبني به د دوي تکول هم د يكتا تورانو له خوانه بند شي نو نتيجه به ئي سخته نا اميدي وي. د مقاومت بندول په ديرو لبرو حالا تو كبني د مقابل لوري نه فشار کموي. کله چي کورنى او بين الملل مخ نيونكى قوتونه لري شول ديكاتوران به خپل فشار او تشدد به له پخوانه نور هم زيات کري. د عمومي مقاومت ماتيديل معمولاً هغه قدرت چي د ديكاتور له خوانه تشدد او کنترول ئي محدود کري له مينچه وري. مستبد حاكم پدي حالت کبني د هر چا په مقابل كبني چي وغواري عمل کوي. څرنګه چي کرشنا لال شريد هاراني ويلي:

مستبد حاكم یوازي هغه وخت مونږ ته ضربه راکولي شي چي په مونږ کبني د مقابلی توان لبر وي.

کله چي بنسټيز او حياتي مسایل تر مينچ وي، نو مقاومت پکار دی نه مذاكرات. مقاومت د ديكاتور د قدرت نه د بشپړ لاس آخستلو پوري باید دوام وکري. بریاليتوب اکثراً د خبرو اترو نه، نه بلکه د مقاومت د تولو موجودو قوي وسابلو په عاقلانه او مناسب استعمال باندي لاس ته راخي.

زمونبه بحث څرنګه چي په راتلونکو فصلونو کبني به په مفصله توګه دوام وکري دادی په سياسي سرغرونه يا د عدم تشدد مبارزه د هغو ولسونو لپاره چي د خپلي آزادي لپاره جگړه کوي، ديره زوروره وسیله ده، چي په لاس ئي لرو.

څرنګه سوله

که چيري ديكاتوران او آزادي غوبنتونکي غواري چي د سولي په اړه یو بل سره وغږيږي نود هغو خطرونو لپاره چي مخکبني شته، فوق العاده روښانه او دقیق فکر کول پکار دی. هر هغه څوك چي د "سولي" کلمه پرژبي راوري، مقصد ئي سوله د عدالت او آزادي سره نه وي.

د ظلم په مقابل کبني مطلق اطاعت، او د ظالمو ديكاتورانو منفي متا بعث چي د سل هاوو زرو انسانانو په برخه کبني بي رحمي کري حقيقي سوله نه ده. هيټلر اکثراً د سولي خبري کولي چي مقصد ئي د هغه ارادي ته تسلیمیدل. د یو ديكاتور سوله د بندیخانی يا د هدیري د سولي نه کوم زیات شی نه دی. نور خطرونه هم شته. صادقه مذاکره کونکي هم کله د مذاکري هدفونه او د خبرو اترو جريان ګډ ود کري. ديكاتوري نظامونه چي خپل حقانيت ئي د دولت د غصبولو، د بشري حقوقونه د تخلف او بيرحميو له امله له لاسه ورکري کېداي شي ديموکراتيکي مذاکره کونکي يا باندني کار پوهان چي د مذاکراتو د تر سره کولو لپاره مرستي

ته را بله شوي په يوه خبره ورته بين المالي مشروعه ورکړي. بي لدي مشروعه نه چې دیکتاتوران ورته سخت ضرورت لري، هغوي نشي کولی چې خپلی حکمرانی ته تر نا معلوم وخته پوري دوام ورکړي. د سولي آستازی باید هیڅکله دیکتاتورانو ته قانوني مشروعه برابر نکړي.

د اميدواری لپاره دليونه:

خرنګه چې مخکښي وویل شو، د مخالفو قوتونو رهبران د ديموکراتيکو مبارزو نه د نا اميدى له امله خبرو اترو ته غاره بدې. لاکن د نا اميدى او ضعف دا احساس د بدلولو ور دی. دیکتاتوري د تل دپاره نه وي. هغه خلک چې د دیکتاتوري لاندي ژوند کوي نه بنائي چې ضعيف پاتې شي، او هم دیکتاتورانو ته باید اجازه ور نکړل شي چې تر نا معلوم وخته پوري د زور خاوندان و اوسييري.

آرسطو، قرنونه مخکښي ويلی و "اوليگارشي او استبدادي حکومتونه د نظامونو په دولونو کښي دېر لند عمر لري. د تاريخ په اوبردو کښي مستبد حکومتونه هیڅکله اوبرد عمر نه درلود".

اوسيني دیکتاتوري هم کمزورتیاوي لري، مونږ کولی شو چې دغو کمزورتیاو ته لمن ووهو اود دیکتاتور قدرت توتي توتي کړو. (په څلورم فصل کښي به مونږ دا ضعيفي نقطي مفصله وڅیرو)

موجده تاريخ د دیکتاتوري کمزورتیاوي مونږ ته رابنۍ او دا حقیقت خرگندوي چې استبدادي رژیمونه نسبتاً د زمان په لندې مودې کښي توتي توتي کیدلی شي. یواحی لس کاله د

(۱۹۸۰ تر ۱۹۹۰) پکار و چې کمونيستي دیکتاتوري په پولیند - ختیز المان کې نسکوره او په چکوسلاوکيا - کښي چې په ۱۹۸۹، پېښ شو، په څو هفتونه کښي درې وري شي. په کال ۱۹۴۴، په السلوادور او ګواتيمالا کښي د ظالمو چمتو نظامي دیکتاتورانو د پرزولو لپاره تقریباً د هر یو لپاره دوه هفتني مبارزه پکار وو. د ایران د پاچا دېر پیاوړی رژیم په څو هفتونه کښي ونړ پده.

کله چې د مخالفينو زور په پلپاین کښي د مارکوس د دیکتاتوري په مقابل کښي خرگند شو، نو د امريکي حکومت په بېړه خپله حمایه ئې پري بنده او په ۱۹۸۶ کال کښي په څو هفتونه (اونۍ) کښي رنګ شو. په پخوانې شوروی اتحاد کښي، کله چې سخت درېزو د ۱۹۹۱ کال د آگست په کوټا اقدام کول، نو د سياسي سر غړونې په وسيلي د څو ورځو په مدې کښي شنډه شو. وروسته بیا دېر راي ورکونکي چې دېر کلونه د ظلم سلطني لاندي وو یواحی د څو ورځو، هفتونه، يا میاشتو خپلواکي ئې لاس ته راوستل.

دا زور باور چي تشدد تل چتک او عدم تشدد تل بېر وخت د برياليتوب لپاره ضرورت لري په هیچ شکل سم نه دي. که خه هم د تولني په لاندنې برخه کبني تغیر راوستل، بېر وخت پکار لري، خو د عدم تشدد د مبارزې په اصول حقیقی جگړه د دیکاتاتورۍ په مقابل کبني نسبتاً چتک پر مخ حې.

د یوی اوردي ورانونکي جگړي نه د حان ژعورلو لپاره خبری اتری د یوی خوانه او یا دیکاتاتورته تسلیمید ل د بل خوانه یواحینې لاري نه دي. هغه مثالونه چې اوس وراندي شول، او هم هغه مثالونه چې په لمړي فصل کبني وبنودل شول رابنېي چې د هغوي لپاره چې دواړه سوله او آزادي غواړي بله لار هم شته: چې سیاسي سر غرونه ده.

دریم فصل

قدرت له کومه راخي (د قدرت منابع)

د سولي د لاري نه آزادي ته رسپدل کوم آسانه کار نه دی. دا ډول مبارزه، ستراتيزيکي پوهې، نشكيلات او پلان جورو لو ته ضرورت لري، او د تولو نه مخکښي قدرت ته ضرورت لري. که ديموکراسۍ غوبنتونکي دا وړتیا ونه لري چې خپل قدرت او امكانات په آغیزه ناكه ډول پکار واچوي، نو نشي کولی چې دیكتاتوري ړنګ او پر ځای ئې سياسي آزادي تاسيس کړي. دا څرنګه کېدلې شي؟ آزادي غوبنتونکي کوم ډول قدرت سمبالولی شي چې د دیكتاتوري او د هغه د پراخي سياسي شبکي د ويچارولو لپاره کافي وي؟

ددې پوبنتني څواب د سياسي قدرت په پوهېدلو پوري اره لري چې اکثراً د پاملنې وړ نه ګرځي. په ربنتيا سره، دي مطلب باندي پوهېدل کوم ګران کار نه دی، او ټیني اساسي واقعيتونه پکښي خورا ساده دي.

د بیزوګانو د خاوند کيسه:

د څورلسمې پېړي چیناپې مثال چې د ليو-جي، له خوا ورکړل شوی، د سياسي قدرت د اهميت پوهېدل بي خورا بنه تشریح کړي دي.

"د چو، په فيو dalle سيمه کښي، یو زور سرۍ د بیزوګانو نه د کار آخستلو د لاري نه ژوند کاوه، او د چو خلکو به ورته "جوګانګ" یعنې د بیزوګانو خاوند ويل.

هر سهار زور سرۍ، بیزوګان به خپلي حويلى، کښي راتولول او مشر ته به ئې امر ورکړو چې تول غره ته د بوټو او د ونو نه دمېوو د راتولولو لپاره وختروي. دا قانون و، چې هر بیزو د خپلي تولې کړي میوې نه لسمه برخه زور سرې ته ورکړي، او که چا نه و ورکړي نو بیا په بېرحمى سره و هل او تکول کېده. تول بیزوګان ددي ظلم نه د خپل د ژوند نه بېزاره وو، خو یو هم د شکایت جرئت نه درلوده.

یوه ورڅي کوچنې بیزو د نورو بیزوګانو نه بې پوبنتنه وکړه، چې "آیا زور سرۍ دا ونې او بوټي ئې کښېنولي دي؟" نورو څواب ورکړو چې نه "دا ونې او بوټي پڅله شنه شوې دي".

کوچنې بیزو بیا پوبنتنه وکړه: "آیا موږو بې د زاره سرې د اجازې نه مېوې تولولې نه شو؟"

نورو څوab ورکر: " چي هومونر تولولي شو . " کوچنی بیزو دوام ورکر: "نو، ولی مونبر د زاره سپري پوري تړلي اوسو؛ ولی مونبر تول د هغه په خدمت کښي اوسو؟ " مخکښي له دي نه چي کوچنی بیزو خپلی خبرې پای ته ورسوي، تول بیزوګان ناخاپه ، په مطلب پوه او ويښ شوي وو.

په همغي شبېي کله چي زور سري ویده شو، بیزوګانو د خپلی بندیخانې دیوالونه ئې ونړول او تول ئې وران او گډ ود کړل. او هغوي تولي مبوي چي زور سري په خپلی زیرمي کښي در لوډه ځانونو سره ځنګله ته ویوړل، او بیا هیڅکله بېرته رانغل. زور سري په پای کښي د لورې نه مړ شو. یو- لې - ځې ، وائي " په نړۍ کښي ځینې کسان خپل خلک په چل اداره کوي نه په عادلانه قانون. آیا دوی لکه د بیزوګانو د خاوند پشان نه دي. په ربنتیا سره دا خلک د خپلی ناپوهی نه خبر ندي. خو کله چي د دوی خلک دوی وپېژني، نو بیاد دوی چلونه کار نه ورکوي.

د سیاسي قدرت ضروري سر چیني

اصل د موضوع ساده ده . دیکټاتوران د هغو خلکو مرستي او همکاري ته اړ دي چي دوی بي اداره کوي، اوبي له دي نه دوی د سیاسي قدرت منابع نشي اداره کولی.

د سیاسي قدرت سر چیني دادي:

- مشروعیت، د خلکو په مینځ کښي باید عمومي عقیده موجود وي چي حکومت قانوني دی او خلک یو اخلاقی وظیفه لري چي ورنه اطاعت وکړي.

- انساني منابع، د هغو کسانو او ډلو شمېر او اهمیت چي د حکومت نه اطاعت کوي، ورسره همکاري او ورته کومک برابروي.

- مهارت (ورتیا) او پوهه، د معینو او مشخصو کارونو د اجرا لپار رژیم ورته اړ دي او د هغو اشخاصو له خوانه تهیه کېږي چي د حکومت سره همکاري کوي.

- غير عيني عوامل، روحي او عقيدوی عوامل چي خلک و هڅوي چي د رژیم نه اطاعت او ورسره مرسته وکړي.

- مادي منابع، په هغه اندازه چي حاکم کنترول او یا لاس رسی پر املاکاتو، طبعي منابعو، مالي منابعو، اقتصادي سیسیتم، او د ارتباط او ترانسپورت پر وسایلو لري؛ او

- جزاګاني، جريمي او تهدیدونه چي د بي اطاعتو او همکاري نه کونکو خلکو په برخه کښي ددي لپاره عملی کېږي چي د هغوی همکاري او اطاعت چي د رژیم د بقا لپاره د هغه د ورځني کارونو د پر مخ بیولو لپاره ضروري دی تر لاسه کړي.

چي دا تول منابع د رژيم په قبلولو، او ورنه د خلکو اطاعت او دهغوي په تسلیمېدو، او د بې شمارو خلکو او د تولني د بېرو مؤسساتو په همکاري پوري تېلى دی. دا منابع تضمین کيدلى نشي.

بشپړ همکاري، د خلکو اطاعت او حمایت د قدرت د منابعو شته والى زیاتوي او په نتیجه کېنې دهر حکومت د قدرت ظرفیت بېروي.

له بلی خوا د خلکو او مؤسساتو همکاري د تیرې کونکي او يا دیکتاتور نه آخستل، د هغوي د قدرت منابع چي تول حاکمان ورپوري تېلى دي کموي او يا په بشپړه توګه له مینځه وړي. بې له دي منابعو د موجودیت نه د حاکم قدرت کمزوری کېري او په پای کېنې له مینځه حې.

طبعاً، دیکتاتوران د هغو اقداماتو په وړاندې چي ددوی خپلواکي تهدیدوي حساس دي. نو دیکتاتوران هغه کسان چي ددوی امر نه مني، مظاهري کوي، او يا ورسه همکاري نه کوي غواړي چي تهدید او مجازات کړي. ولی خبره دلته پاي ته نه رسی. تکول حتی وحشتونه هم تل په کافي اندازه بدلون نه راولي چي د خلکو هغومره همکاري تر لاسه کري چي د رژيم د بقا لپاره په کار ده.

که سره د خپلو او تکولو، د قدرت منابع د کافي وخت لپاره بیا هم محدود او يا جلا پاتي شي نو نتیجه به بې د دیکتاتوری په د ننه کېنې وار خطایي او فکري ګډ وډي وي. ددي حالت نه وروسته احتمال لري چي د دیکتاتوری د قدرت کمزورتیا برښده شي. د وخت په تیریدو سره د دیکتاتوريو نه د قدرت د منابعو ایسارول به رژيم فلچ او کمزوری، او په وخیمو حالاتو کېنې به ئې توتی توتی کري. د دیکتاتور قدرت به ورو ورو او يا ژر د سیاسي قحطی نه ومری. په هر حکومت کېنې د آزادۍ او يا دیکتاتوری اندازه تر بېره حده پوري د هغه د ولس د نسبی غوبښتني انعکاس دی چي غواړي آزاد او وسي، او هم د هغوي غوښته او توانيابي پوري چي د هغه هڅو په مقابل کېنې مقاومت وکړي چي غواړي دوی مریان کړي.

د عمومي عقidi پر ضد، حتی هغه دیکتاتوري چي د خلکو د ژوندانه تول اړخونه بې د کنترول لاندې راوستي بیا هم د خلکو او تولني پوري تېلى دي. څرنګه چي د سیاسي علومو پوه، کارل ببليو ډاچ، په کال ۱۹۵۳ ويلې:

"انحصاري قدرت تر هغه وخته قوي دي چي د هغې نه بېر کار وانه خیستل شي. که چېږي انحصاري قدرت هميشه د تول جميعت په مقابل کېنې باید استعمال شي نو دا احتمال نلري چې تر اوږدې مودې پوري په قدرت کېنې پاتي شي. څرنګه چي انحصاري رژيمونه نظر د حکومتونو نورو ډولونو ته بېر قدرت ته ضرورت لري چي خپلو خلکو سره معامله وکړي، نو دارنګه رژيمونه د خلکو پراخو همکاريو ته هم اړ دي. برسيره پردي، هغوي باید د

ضرورت په وخت کبني وکولي شي چي د تولني د لوئي برخي پر فعال حمایت باندي داد گيرنه ولري."

جان آستن، د انگلستان د ۱۹ پېرى قانون پوه د هغه دیکتاتوری وضعیت چي د خپلو خلکو نارضایتي سره مخامن دی تشریح کړي دی. آستن وايي، چي که د خلکو اکثریت تصمیم ولري چي حکومت وران کړي او چمنتو وي چي پدی لاره کبني حور هم قبول کړي،نو د حکومت او پلویانو هلي څلې ئې به یو منفور حکومت، حتی که بهرنی مرسته هم ورته ورسیزی، هیڅکله به هم ونشی ټینګولی. آستن نتیجه آخلي چي د حکومت نه سرغرونوکی خلک د تل لپاره اطاعت او انقیاد ته مجبوریدلی نشي.

نېکولو ماکیاولی، هم مخکبني له دي نه استدلال کړي و چي که شهزاده ".....تول خلک په خپل مخکبني لکه دبمنان لري، هېڅکله به هم ځان مامون نکړي، او هر څومره چي پېر ظلم وکړي رژیم به ئې نور هم کمزوری شي.

په سیاست کبني ددي نظریاتو عملی په کار آچونه د ناروی د خلکو له خوانه په اتلولی سره د نازی اشغال په مقابل کبني، او لکه چي په لمري فصل کبني بیان شو د زورو پولیندیانو، جرمنانو، چکانو، سلواکانو، او د پېرو نورو د کمیونیست د تیری او دیکتاتوری په مقابل کبني عملی شوي، چي په یورپ کبني با لآخره د کمونیزم درنګډلو سبب وګړېد. الته دا یوه نوي پېښه نه ده: د عدم تشدد مقاومت موارد لږ تر لړه تر ۴۹۴ ق.م. پوري سابقه لري، کله چي خلکو خپله همکاري د خپلو رومي شہزادگانو باندي بند کړل. د عدم تشدد مبارزه د تاریخ په مختلفو مرحلو د خلکو له خوانه په توله آسیا، افریقا، شمالی او جنوبی امریکا، آسترالیا او د بحرالکاھل په جزایرو او همدارنګه په یورپ کبني پکار آچول شوی دی.

دری پېر مهم عوامل چي د یو حکومت د قدرت د کنترولېډلو او نه کنترولېډلو امکانات بنېي :

۱. د خلکو نسبی غوبننته چي د حکومت قدرت د تهدید لاندی راولي.
۲. د خلکو، آزادو تشکیلاتو او مؤسساتو نسبی طاقت چي په دله ئیزه توګه د قدرت منابع په دیکتاتوری وټري.
۳. د خلکو نسبی ورتیا چي خپله موافقه او مرسته په دیکتاتوری بند کړي.

د دیموکراتیکی قوتونو مرکزونه

د دیموکراتیکی تولني د مشخصاتو نه یو دادی چي هله یو شمېر آزاد غیر دولتي دلي او مؤسسي وي، چي د مثال په توګه عبارت دي د کورنیو، دینې تشکیلاتو، کلتوري اتحادی، سپورتی کلپونه، اقتصادي مؤسسي، کارگري اتحادي، د زده کونکو اتحادي، سیاسي دلي، د

کلو د گاونديتوب اتحادي، د باغوانی کلبوونه، د بشری حقوقو تشکيلات، د موسيقى گروپونه، ادبی تولني او نور.

داسي مؤسسي، که د يوي خوانه خپل هدفونه پر مخ بياي همدارنگه د تولني ارتياوه هم حواب وايي.

برسيره پر دي، دا مؤسسي خورا ستر سياسي اهميت هم لري. دوى دله ئيز يا مؤسساتي مرکزونه برابوري چي خلک د هغي په واسطه وکولي شي چي د خپلي تولني په جهت ورکلولو تاثير ولري، او د نورو ېلو او دولت په مقابل کبني- خصوصاً كله چي دوى پوي شي چي په غير عادلانه توګه د هغوی په گټو، فعالitetونو او مقاصدو باندي تجاوز کوي مقاومت وکري. هجه کسان چي ددي تشکيلاتو نه بهر دي معمولاً شي کولي چي په نوري تولني باندي کوم مهم تاثير واچوي، حکومت او دیكتاتوري خو يوه خوا پرپرده.

په نتيجه کبني که چيري دیكتاتور ددي مؤسسو آزادي او استقلال سلب کري، خلک به نسبتاً کمزوری شي. او هم که دا مؤسسي په دیكتاتوري ډول د مرکزي رژيم له خوا کنترول شي او یا په نوي کنترول شوي مؤسساتو بدل شي نو استبداد بیا به وکولي شي چي دواړه ځانګري غږي او هم هجه برخه د تولني چي دا مؤسسي ورسه اړيکي لري کنترول او په خپلي خوبني اداره کري.

په هر حال، که آزادي او استقلال ددي خپلواکي مؤسسي (چي د دولت د کنترول نه د باندي دي) وسائل شي او یا بيرته تر لاسه شي، نو دوى به د سياسي سر غروني په کار آچولو باندي به ډيرمهم اغيزه واچوي. ټول مثالونه چي د دیكتاتوري د رنګدلو او یا کمزوري کيدلو په برخه کبني پدي کتاب کبني بيان شوي د خلکو او یا دوى پوري د مربوطه مؤسساتو له خوا په زرور توب سره د سياسي سر غروني د پراخي پکار آچوني مشترک مثالونه دي.

خرنگه چي ووبل شو، د قدرت دا مرکزونه د هغو مؤسساتو بنستونه جوروسي چي د هغوی نه خلک په دیكتاتوري باندي فشار آچولي شي او یا د دیكتاتوري د کنترول مخه ونیولی شي. په راتلونکي کبني دا تشکيلات به د خپلواکي تولني یو ضروري برخه وي. نو ددي مؤسساتو دوامداره آزادي او وده د آزادي غوبنتتي د مبارزو لپاره شرط دي.

که دیكتاتوري د تولني د خپلواکو مؤسساتو په کنترولولو باندي ډيره بريالي وي دا به د آزادي غوبنتونکو لپاره مهمه وي چي نوي آزاده تولنيزی دلي او مؤسسي مينځ ته راولي، او یا ديموکراتيکي کنترول د آزادو پاتي شوو او یا نيمه آزاد پاتي شوو مؤسسو باندي تاسيس کري.

د هنگري د ۱۹۵۶ - ۱۹۵۷ کال د انقلاب په ترڅ کبني د مستقيمي ديموکراسۍ یو شمېر سوراګاني را بنکاره شول، حتی سره یو خای شول چي د خو هفتو لپاره د مؤسساتو او حکومت یو مکمل فيدرالي سیستم تاسیس کري.

په پولیند کبني، د ۱۹۸۰، د لسيزې په وروستيو کبني، کارگرانو د پيوستون غير قانوني اتحادي جوري کري، او په خينې حالاتو کبني د کار گرانو د اتحادي کنترول بي هم په لاس ونيول چي رسمي د کميونيسټ د حزب د اداري لاندي وئ. د مؤسساتو دارنگه انکشافات کېدلې شي چي ديرې مهمي نتيجي تر شا ولري.

البه دا تولي خبرې پدي معني نه دي چي د استبداد کمزوري کول او يا رنگول يو آسانه کار دی او دا هم باید فکر ونشي چي هر اقدام به په براليتوب پاي نه ورسيري.. په غړې باور سره، دا مبارزه به بي له سر بنندني نه هم نه وي. هغوي چي د ديكتاتوري لپاره خدمت کوي پير احتمال لري چي پدي نيت مقابله حمله وګري چي خلک مجبوره کري چي بيا د ديكتاتوري سره همکاري او ورته اطاعت وکري.

د قدرت په اړه پورتنۍ نظریه پدي معنى ده، چي د هري ديكتاتوري فصلي تجزيه او توتي کيدل ممکن دي. ديكتاتوري په خاصه توګه مشخص خواص لري، چي هغى دير زيات د سياسي سرغروني د بنه تطبیقولو په مقابل کبني زيان منونکي گرخوي. رائئ، چي دا خاصیتونه په دير تفصیل سره مطالعه کرو.

څلورم فصل

دیکتاتوری خپلی نیمگړتیاوی لري

دیکتاتوری اکثراً ماتې خورونکي نه بنسکاري. د جاسوسی وسایل، پولیس، عسکري قوتونه، بندیخانې، د توقيف ځایونه، او د اعدام دلګيونه، یواحې د یو څو زورورو دیکتاتورانو له خوا اداره کېږي. همداسي د یو هیواد مالی پانګه، طبیعی منابع، او تولیداتو دیکتاتورانو له خوا لوټ او د هغوي د اهدافو او حمایې په لاره لکګول کېږي. له بلې خوا، دیکتاتورانو سره په مقایسي، دیموکراتان اکثراً ډیر زیات کمزوري، بې تاثيره او ضعیف بنسکاري. د دیکتاتورانو په هکله د نه ماتېدونکیتوب تصور او د دیموکراتانو کمزورتیا، د یوی اغیز ناکې مخالفی قوي راولاریدل د ذهن نه لري کوي. خو خبره دلته پای ته نه رسیزې.

د "اشیل د پوندي" تشخيصوں

دلرغونی یونان نه یوه کيسه د هغو کسانو د کمزورتیا تکی ډير بنه روښانه کوي ، چې عموماً فکر کېږي چې دوی به په هیڅ ارڅ کېښې به کمزورتیا ونلري. د آشیل، پهلوان پر ځان هیڅ غشی به نفوذ نه کاوه او نه توره به ئې پوستکی غوڅولي شو. روایت کېږي چې د آشیل مور هغه ئې په ماشوموالې کېښې د ستیکس په جادوئي سیند کېښې غوته کړي وچې په نتيجه کېښې ئې بدن مصئون شوی و. لakan سره لدې دلته یو مشکل پاتې و. څرنګه چې ماشوم آشیل د غوته کولو په وخت کېښې مور د پوندي نه نیولی و، نو او بهه ئې د بدن هغې برخې ته نه و رسیدلی چې مصئونیت بې حاصل کړي وای. کله چې آشیل لوی شو نو خلکو به فکر کاوه چې هغه د غلیمانو د وسلو په مقابل کېښې پوره مصئونیت لري. په پای کېښې د تروا په جګړه کېښې، د دېمن یو عسکر چې د یو کس له خوانه پدې راز خبر شوی و، د آشیل غیر مصئونی پوندي ته نخبه ونیوله چې دی ئې تپی کړ او غشې وژونکی تمام شو. تر نه پوري د "آشیل پونده" عبارت، د یو کس، یو پلان او یا مؤسسي هغې کمزوري برخې ته اشاره کوي چې که پر هغې برخې برید وشي نو کوم مصئونیت یا محافظت به ونه لري.

د ظا لمو دیکتاتورانو په برخه کېښې، همدا اصول په کار آچول کېږي. هغوي ته هم په ډيره چالاکۍ او لې: توان ماتې ورکول کیدای شي، خو چې که د دوی کمزوري برخه تشخيص او ګذارونه پري راټول شي.

د دیکتاتوریو کمزورتیا وي:

د استبدادي حکومتونو کمزورتیاوی دادی:

۱. د یو زیات شمیر خلکو، ډلو ، مؤسساتو مرستي او منافع چي د رژیم د عادي جریان لپاره ضروري دي، بنائي چي محدود او يا قطع شوي وي.
۲. د رژیم د تیرو سیاستونو ملزمات او نتيجي، هغه وخت ئي او سنی قدرت محدودوي چي متضادي پا ليسى، قبول يا پکار واچوي.
۳. کيداي شي چي رژیم خپل عملیات د ورخني عادي جریان په رنگ گرخولی وي، او لبر ورتیا ولري چي ځان د نوي وضعیت سره عیار کري.
۴. افراد او منابع چي د او سنی وظایفو لپاره تعین شوي د نوي ضروریاتو لپاره به غوره او وړ نه وي.
۵. مادونان چي د خپلو آمرانو د خپه کولو نه ویریزی، بنائي چي دیکتاتور ته سم او مکمل راپور چي د تصمیم نیولو لپاره ضرور دی ورنکري.
۶. ایدیالوژي بنایي چي زور شوي او د سیستم کیسي ، علامي او شعارونه خپل اعتبار له لاسه ورکري وي.
۷. که یو قوي ایدیالوژي ارائه شوي وي چي د چا د واقعیت د کتلوا قابلیت ئي د خپلی آغیزی لاندي راوستي وي، نو د هغې نه کلکه پیروي به ددي سبب شي چي د تولني د واقعي شرایطو او ضرورتونو نه پاملننه وګرخوي.
۸. د بیروکراسی د آغیز منتوب او ورتیا زوال او خرابیدل ، یا د حد نه زیات کنترول او د اصولنامو جاري کول به د سیستم پالیسي او عملیات بي آغیزی کري.
۹. داخلي مؤسساتي تکروننه او شخصي رقابتونه او دېنماني بنایي چي د دیکتاتوري عملیاتو ته ضرر ورسوي او یا یي مختل او سره وئي شلوی.
۱۰. بنایي چي د روشن فکرانو او زده کونکو حوصله د حالاتو، تحديداتو، نظریاتو د تلقینيدلو او تکونو نه په سر رسیدلي وي.
۱۱. عمومي خلک بنایي، چي د وقت په تیریدلو سره د رژیم په مقابل کبني بي پروا، شکمن او حتی دېمن وګرڅي.
۱۲. سیمئیز، طبقاتي، کلتوري، یا ملي مخالفتونه بنایي چي لوړي درجی ته ورسیزی.

۱۳. د دیکتاتوری د قدرت د مراتب سلسله تر یوی اندازی پوري تل بی موازنی وي،

او کله دا بی موازنیتوب دیر زیات وي . افراد نه یوازی په خپل ځای په عین رتبې پاتې کېږي . بلکه کېدای شي چې لور یا تیت لار شي او یا کاملاً له مینځه لار او نور اشخاص ئې پر ځای وګمارل شي.

۱۴. د پولیسو یا عسکرو ځینې برخې بنایي داسې عمل وکري چې خپل هدفونو ته ورسیزې، حتی د تاسیس شوي دیکتاتوری د غوبننې پر ضد، آن که د کودتا د لاري نه هم وي.

۱۵. که دیکتاتوری نوی تاسیس شوي وي، او وخت ته ضرورت ولري چې ځان بنه ځای پر ځای کري.

۱۶. څرنګه چې په دیکتاتوری کښې دیر زیات تصمیمونه د دیرو لبرو خلکو له خوا نیول کېږي نو په دیکتاتوری کښې د قضاوت، تگ لاري، او عمل اشتباہات دیر احتمال لري.

۱۷. که رژیم وغواړي چې دا خطرونه له مینځه ويسي، او خپل کنترول غیر مرکزي کري، نو کنترول به یې پخپله د قدرت په مرکзи اهرمونو نور هم کمزوری شي.

د دیکتاتوری په کمزورو برخو برید کول

ددی ذاتي کمزوريو په پوهيدلو سره، ددی لپاره چې سیستم ته اساسی تغير ورکري او یا يې تجزیه کري آزادي غوبننونکي کولی شي چې قصدآ دا د "آشيل پوندي" لا پسی کمزوري کري.

نتیجه څرګنده ده: سره لدی چې ظاهراً غښتلی بنکاري، دیکتاتوری خپلی کمزورتیاوي ، لکه داخلی بی کفايتی ، شخصي رقابتونه ، مؤسساتي بی کفايتی، او د تشکیلات او اداراتو تر مینځ اختلافات لري. د وخت په تیرېدلو سره دا کمزورتیا وي د رژیم مؤثریت کموي او د تغيراتو او عمدي مقاومتونو په مقابل کښې یې ژوبلپدونکي ګرځوي. هر څه چې رژیم غواړي تر سره کري الزاماً نه تکمیلیري ځینې وختونه د مثال په توګه حتی د هیتلر مستقیم امرونه هم ھیڅکله پر ځای نه شول، ټکه چې د لاندنیو قدمو اشخاص د مراتبوبو په سلسله کښې نه غوبننل چې هغه اجرا کري. دیکتاتوری رژیمونه ، لکه چې مو ولیدل شاید پخپله توټي توټي شي.

دا ددی معني نلري چې دیکتاتوري به بی له خطرونو او تلفاتو به ویجار شي. د آزادی لپاره به هر احتمالي طرز د حرکت د خطر او کراو سره مخامخ شي او د عملی کولو لپاره به وخت او زمان ته ضرورت ولري. او هم یقیناً د عمل هیڅ یوه وسیله نشي کولی چې په تولو حالاتو کښې چېټک بریالیتوب تامین کري. سره لدی هم، د مبارزاتو هغه پولونه چې د دیکتاتوری مشخص کمزورتیاوي په نخبنه کري، نظر هغو ته چې د دیکتاتوری سره په هغه ځای کښې

جگره کوي چيرته چي ديره قوي ده، د برياليتوب دير چانس لري. اوس نو سوال دادی چي
ددی مبارزی لارښونه څرنګه وشي.

پنځم فصل

د قدرت استعمال (پکار آچول)

په لوړی فصل کښی موږ وویل چې د دیکټاتوری په مقابل کښی د نظامي مقاومت انتخاب د هغه په کمزوري برخه، نه، بلکه په قوي برخه برید کول دي. د مبارزې لپاره د دیکټاتوری عسکري قوا، د مهماتو زیرمي، د وسلو تکنالوژي او نور ټاکلو باندي د مقاومت نهضت خان په بنکاره توګه په نا مساعده وضعیت کښی آچوي. دیکټاتوری نژدي هر وخت پدی ساحو کښی د زیاتو منابعو دراټولولو امکانات لري. په پردي قواوو باندي د خلاصون لپاره تکيه کول هم مخکښي په لنډ ډول بیان شوی دي. په دویم فصل کښی مو د مذاکراتو د لاري د دیکټاتوری د ليري کولو مشکلات هم وڅیل.

نو کومي وسیلې پاتې دی چې دیموکراتیک مقاومت ته په بنکاره توګه پر دیکټاتوری بر لاسی ورکړي او ده ګه کمزوري نقطي په ډاګه، او لاپسي کمزوري کړي؟ کوم تخنيکي حرکت کولی شي چې د سیا سی قدرت په نظریي باندي چې په دریم فصل کښی بیان شو پانګه آچونه وکړي؟ ددي سوال لپاره مناسب خواب سیاسي سرغرونه ده.

د سیاسي سر غرونه خاصیتونه:

- سیاسي سر غرونه نه قبلوی چې د جگړي نتیجه د مبارزې د هغو وسیلې په واسطه تعین شي چې دیکټاتوری ئې تعینوي.
- درژیم د پاره مبارزه مشکله ده.
- کولی شي چې په بې ساري توګه د دیکټاتوری کمزور تیاوي لاپسي کمزوري او د قدرت د منابعو نه ئې اړیکې پرې کړي.
- عملیات کولې شي چې په یوې پراخې ساحي کښي خور شي، خو کولی شي چې په یو معین هدف باندي مرکز کړي.
- دیکټاتور د قضاوت او اقدام د اشتباه خواته بیایي.
- سیاسي سر غرونه، په اغیزناکه ډول خلک، او د ټولنې ډلي، او مؤسسات په ډله ئیزه توګه په هغې مبارزې کښي پکار آچولی شي چې د ظالم اقلیت، حکومت پای ته ورسوی.

- سیاسی سر غرونه په اغیزناکه توګه په تولني کښي د قدرت د توزیع سره مرسته کوي، او د مؤسساتو په جورونه او د دیموکراتیکي تولني حمایي او ساتنه نور هم ممکنوی.

د عدم تشدد د مبارزې د کار ډول:

لکه د نظامي قوي، سیاسی سر غرونه هم د مختلفو هدفونو لپاره پکار آچول کيري. دا هدفونه کېدای شي چې مقابل لوری د یو خاص حرکت په کولو باندي مجبور کري، يا داسي وضعیت پیداکړي چې اختلافات په سوله نیزه توګه حل کري، او یا مخالف رژیم پوره له مینځه ويسي.

که څه هم، سیاسی سر غرونه د وسله والي نښتی نه ډیر بل ډول پر مخ حې، ولی بیا هم د جګري دواړي لاري غواړي چې په ډیرو مختلفو وسیلو باندي مبارزه وکړي چې متفاوتی نتيجي به مینځ ته راولي.

د وسله والي جګري لاري او نتيجي خورا خرگند دي، چې د ډارولو، تپی کولو، وزلو او ورانولو لپاره پکښي حقيقي وسلی او تخریبی وسایل پکار آچول کيري.

عدم تشدد(بې وسلی) جګري نسبت وسله والي جګري ته ډیر پېچلی او د مبارزې متفاوت شکل دی ځکه چې د وزونکو وسلو پر ځای پکښي سیکالوژیکي، تولنیز، اقتصادي، او سیاسی وسلی د خلکو او د جامعي د مؤسساتو له خوا استعمالیږي. دا وسلی(وسیلې) په مختلفو نومونو لکه احتجاج، اعتصاب، عدم همکاري، تحریم، سوروالۍ(بې علاقه توب) او د خلکو د زور په نومونو پېړنډل شوي. څرنګه چې مخکښي مونږ وویل، تول حکومتونه یواحی تر هعي پوري اداره کولی شي، چې خپل د ضرورت ور قوت د خلکو او د تولني د مؤسساتو د همکاري، تسلیم، او اطاعت نه تر لاسه کري. بر خلاف د تشدد(وسله والي) مبارزې نه، سیاسی سر غرونه په خاصه او مناسبه توګه د دیکتاتوری نه د قدرت د پورتنی منابع د جلا کولو لپاره خدمت کولی شي.

د عدم تشدد وسلی او انضباط :

په تیرو سیاسی سر غرونو کښي، عامه غلطې، چې اکثرا بې له مخکښي پلان جورولو یې شکل نیوه دا ټې چې تصور کېده، چې یواحی په دوو میتودونو لکه د اعتصابونو او عمومي مظاهراتو په وسیله کولی شو چې نتيجي ته ورسیرو. په حقیقت کښي، ډېر شمېر میتودونه شته چې د مقاومت ستراتیژیستانو ته اجازه ورکوي چې د مقاومت له ایجاده سره سم په یوې نقطې یې راټول اویا یې په تولی ساحې کښي خور کري.

د دوو سوو په شاوخوا کبني د عدم تشدد د مبارزي ميتودونه تر او سه پوري پېژندل شوي، او په داد گيرني سره بير نور اصولونه هم موجود دي. دا اصولونه په دوو پراخو ډلو ويشل شوي:

اعتراض او اغوا ، همکاري نه کول او مداخله.

د عدم تشدد د اعتراض او اغوا کولو ميتودونه اکثراً نمایشي مظاهرات دي چي پدي کبني رسم گذشتونه، لاروهني، او بیخوبی ايستني ، (٤٥ ميتودونه) شامل دي.

همکاري نه کول په دريو گروپونو بيليري: (آ) تولنيز همکاري نه کول (١٦ ميتودونه)

(ب) اقتصادي همکاري نه کول، تحريمونه (٢٦ ميتودونه) او اعتصابونه(٢٣ ميتودونه)

(ج) سياسي همکاري نه کول(٣٨ ميتودونه). سوله نيزه مداخله، د روحي، فزيكي، تولنيز،

اقتصادي، يا سياسي وسائلو سره، لكه روزه، سوله نيزه اشغال، يا د موقتي حکومت تاسيس (٤١ ميتودونه) وروستي گروپ دي. د سوله نيزي سر غروني ١٩٨ ميتودونه ددي کتاب په پاي کبني د ضميبي په ډول راتول شوي دي.

ددی ميتودونو بير شمير چي په احتياط سره انتخاب شوي، دوامدار او په غټه مقیاس چي د یوې سمي ستراتئری په چوکات، او مناسب تکتیكونه د تربیه شوي ملکي کسانو له خوا پکار آچول شوي، بير احتمال لري چي هر ناجايزه رژيم د سختو مشکلاتو سره آخته کړي.

پدي کبني تولي ديكتاتوري شامل دي.

بر خلاف د نظامي وسائلو، د عدم تشدد د مبارزي ميتودونه کېدلۍ شي چي په مستقيمه توګه په مطلوبو هدفونو متمرکز شي. د مثال په توګه، ددي دپاره چي ديكتاتوري کاملأ یو سياسي موضوع ده نو د عدم تشدد د مبارزي د سياسي شکلونو د استعمال به یو قاطع اثر پري واچوي.. دا مبارزه ديكتاتور ته د حقانيت د ورکولو انکار او د هغه رژيم سره د همکاري نه کول دي. همدارنګه، د مشخصو پاليسيو په مقابل کبني عدم همکاري استعماليدلی شي. ځني وختونه، ځندول او ځان ناګاره آچول کېدای شي چي په چېټيا او پته عملی شي ، او په نورو وختونو کبني خرگنده نافرمانی او سر غروني عمومي مظاهري او اعتصابونه کیدای شي چي تولو ته بنکاره وي.

له بلی خوا ، که ديكتاتوري د اقتصادي فشارونو نه زيان منونکي وي او يا د رژيم په مقابل کبني عمومي شکایتونه د اقتصادي نيمګړتیاو له کبله وي نو بیا تحريمونه او اعتصابونه کیدای شي چي د مقاومت مناسب ميتودونه وي. د ديكتاتور هلي څلي به چي د اقتصادي سیستم نه ګټه واخلي د محدودو عمومي اعتصابونو، د کارونو د پرمختګ ورووالی او د

لازمو متخصصينو مرسته نه کولو او یاد صحني نه د هغوی د وتلو سره مخامخ شي. د اعتصابونو انتخاب شوي مختلف بولونه پر مهمو نقطو باندي لکه توليد، نقليات، د او مو موادو زيرمي، او د توليداتو په وبشلو پکار آچول کيدی شي.

د عدم تشدد د مبارزي حيني ميتودونه د خلکو نه غواوري چي داسي کارونه وکري چي د هغوی د عادي ژوندانه سره رابطه ناري، لکه په خلکو باندي د خپرونو د پانو وبشل، د پتو خپرونو د عملياتو اداره کول، د لوبري اعتصاب، يا په کوخي کبني کبنياستيل. د حينو خلکو دپاره به دا سخته وي چي بي له فوق العاده حالاتو نه دا ميتودونه پکار واجوي.

د عدم تشدد د مبارزي نور ميتودونه د خلکو نه غواوري چي تقربياً ژوند ته ادامه ورکري خو په يو خه توپير سره. د مثال په تو گه، د اعتصاب پر ځای خلک به کار ته ولاړ شي خو قصدأ به د معمول نه دير ورو او يا بي ګتي(بي آغيزي) کار وکري. په لوی لاس به اکثراً غلطی وکري. کبدايشي چي يو کس څان مریض واجوي او پلمه وکري چي په يو معین وخت کبني کار نشي کولي.

بل کس به ديني مراسمو ته ولاړ شي چي هلتنه نه یواحې مذهبی مقصد بلکه سياسي هدف هم موجود وي. ددي لپاره چي خپل ماشومان د تبليغاتي حملو نه وساتي يو څوک کيدلي شي چي خپل ماشومان په کور يا غير قانوني صنفونو کبني تربیه کري. بل څوک به نه غواوري چي هغو اجباري ډلو سره یو ځای شي، چي د آزادۍ په صورت کبني به ونه غواوري چي پکبني ګډون وکري. د دغوه بولو اقداماتو ورته والى د خلکو د عادي فعالیتونو سره او د دوى لبر لري والى د هغوی د معمولی ژوند نه بنائي د دير و خلکو برخه آخستل په ملي آزادې بخښونکي مبارزو کبني آسانه کري.

خرنګه چي د عدم تشدد مبارزه او د تشدد مبارزه سره دير زيات توپير لري، نو حتی په دير لبر مقیاس د سياسي سر غړونې مبارزي کبني د تشدد استعمال به بي ګتي وي، حکه چي تشدد به مبارزه هغه خوا ته بوخي چي دیکتاتور پکبني فوق العاده بر لاسی لري(وسله وال اخ او بې).

د عدم تشدد په مبارزه کبني انضباط د بریالیتوب اساسی کلي ده، او د دیکتاتور او د هغه د استازوله خوانه، سره د لمسونکي اقداماتو او بيرحميو باید تینګ وساتل شي. د تشدد کونکي ډېنمن په مقابل کبني، د عدم تشدد د جګري انضباط تینګول د عدم تشدد په جګري کبني د تغير هغه څلور وسيلي(چي په همدي فصل کبني څيرل شوی) آسانوي. همدارنګه د عدم تشدد د جګري دسپلين د سياسي جو جيتسو^{*} په مراحلو کبني دير زيات مهم دي.

---

* جو جيتسو: د دیکتاتور خپل او تکول چي د خلکو له خوانه په انضباط پیوستون او تینګار سره مخامخ شي، نور هم به د هغه ناروا او ظلم خلکو ته برښد کري. دا به د عدم تشدد د عاملينو په ګټه، به په عفایدو او د قدرت په اړیکو کي تغير راولي

پدي مراحتو کبني د رژيم بسکاره ظلم د عدم تشدد د مبارزينو په مقابل کبني، سياستاً د ديكتاتور د موضع پر ضد را خيري او د ديكتاتوري د مراتبو په سلسلې کبني تکر پيدا کوي، او مقاومت لپاره د خلکو په مينځ کبني، د رژيم د عادي پلوی کونکو او دريمى دلي کبني پلويان گئي.

که څه هم په ټينو حالاتو کبني، د ديكتاتوري په مقابل کبني د تشدد د لري اندازي د استعمال نه به مخنيوي ممکن نه وي. د خلکو نا اميدي او د رژيم نه نفرت بنايي چي د تشدد په انفجار بدل شي، او يا مشخصو ډلو که څه هم د عدم تشدد د مبارزي د اهميت په دندي پوه شوي خو بيا هم تشدد يې پوره ندي خوشي ګړي. پدي حالاتو کبني سياسي سر غرونه، نه بنايي چي پريښو دل شي. په هر حال، ضرور دی چي د تشدد جګړه د عدم تشدد د مبارزي نه په جغرافياوي، تولنيزو ګروپونو، او زمانی ملحوظاتو سره بېل شي. که نه نو، تشدد به د سياسي سر غروني استعمال باندي چي د مبارزي يو پياورۍ او بريلۍ ممکنه لار ده تباہ کونکي أغزيزې واجوي.

تاريخي ثبتوني رابنيي، که څه هم مرګ ژوبلې باید د سياسي سر غروني په مبارزي کبني په نظر کبني ونیول شي، خو دا تلفات به د پوهی جګړي نه پير زيات کم وي. برسيره پر دي، د مبارزي دا ډول (عدم تشدد) د وژلو او بي رحميو د ناپايه سلسلو د دوام سره مرسته نه کوي.

د عدم تشدد مبارزي، د تلفاتو د مينځ ته راوري لو (يا دبیر کنترول) هم ايجاب کوي او هم يې سبب ګرئي. د حکومت د تشدد او ټپلو نه د خلکو په زرونو کبني دار پيدا کيري. د خلکو د زرونو نه ددي وپري ورکول او يا کنترولول په تولني باندي د ديكتاتورانو د قدرت د تخریب لپاره يو اساسي عنصر دي.

څرګند تیا، پټول او لوړ معیارونه:

د هغه تحریک لپاره چي عدم تشدد پکار آچوي، پټول، غولول او خفیه توټئي پير سخت مشکلات پیداکوي. اکثراً ممکن نه وي چي خپل مقصدونه او پلانونه، د سياسي پوليس او استخباراتي استازو نه پت وساتو. د تحریک له نظره پټول نه یواحی اړیکې له داره سره لري بلکه ور سره نوره مرسته هم کوي. دارنګه چي د مقاومت روحيه کمزوري کوي، او د هغو کسانو شمېر لبوي چي په يو ورکړل شوي اقدام کبني برخه آخلي. همدارنګه دا د هغه بدګمانيو او تهمتونو سره مرسته کوي چي اکثراً د تحریک په د نه کبني په نه توجیه کونکي ډول چي څوک د دېمن نماینده ده او يا ورته خبر ورکوي پيدا کيري. همدارنګه، پتونه بنائي چي د تحریک قابلیت چي په عدم تشدد ولاړ پاتې شي د اغیزې لاندي راولي.

بر خلاف، د مقصدونو او پلانونو په برخه کبني څرګندتیا نه یواحی تحریک د عدم تشدد مبارزي په لار باندي قايم ساتي بلکه دا مفکوره هم تقویه کوي چي تحریک پير زيات پياورۍ

دی. البته مسئله ددي نه چي دلته بيان شوي دير پيچلي دی او د مقاومت د فعالیتونو ھيني ملحوظات شته چي د محريميت ايجاب کوي. د هغو کسانو په واسطه چي د عدم تشدد د مبارزي په زور او قوت او هم د ديكتاتوري د کشف په وسایلو باندي په يو مشخص حالت کبني پوره پوهيري يوه جامعي ٿيرني ته ضرورت لري.

د پتو خپرونو تصحیح، چاپول، او توزیع، او د هیواد د داخل نه د غیر قانوني راديويي نشریات، او د ديكتاتوري د عملیاتو په برخه کبني د استخباراتي معلوماتونو راتولول د هغه مخصوصو محدودو ٻولونو فعالیتونو څخه دی چي پکبني په لوړه درجه محريميت ايجاب کوي. د عدم تشدد د مبارزي د تصاصم په ټولو مرحلو کبني د لوړي سويي د عمل او رفتار سانته دير ضرور دی. خصوصياتو ته لکه زیورتوب، او د عدم تشدد د انصباط ساتني ته تل ضرورت دی. دا ضرور دی چي باید په ياد وسائل شي چي د خلکو دير شمېر به اکثرأ ضرورت وي چي يو مشخص تغير باندي اغيزه واقوي. د دومره لوی شمېر گدون په هغه صورت ممکن کيداي شي چي په نهضت کبني پورتني لور معیار سائل شوي وي.

د قدرت د اريکو انتقال

ستراتئيچي جورونکو باید په ياد ولري چي سياسي سر غرونه د مبارزي يوه دوامداره بدليدونکي ډول دی چي د حرڪت او مقابل حرڪت او يا عمل او عکس العمل په بنه دوام مومي. هیچ یو شى ساکن ندي. د قدرت اريکي که مطلق وي يا نسبي د پر له پسي او چتك بدلون تابع وي، چي د مقاومت کونکو لپاره دا ممکن گرځوي چي د خپل د عدم تشدد په مبارزي باندي د ظلم په مقابل کبني ولاړ پاتي شي.

د مقابلو خواوو، د مربوطو قواوو رنگارنگ توب پدي ډول جگرئيزه حالت کبني دير احتمال لري چي د تشدد ډوله تصاصم نه ديره افراطي وي چي دير په چتكى سره صورت نيسى. او ډول او په سياسي لاحاظ مهمي نتيجي لري. ددي رنگارنگ توب په لاحاظ د مقاومت کونکو له خوا خاص اقدامات احتمال لري چي دارنگه اغيزه ولري چي تر هغه زمان او مکان نه تجاوز وکري چي دا اقدامات پکبني واقع کيري. دا آغيزى د یو يا بلې ډلي په تضعيف او يا تقويء کبني به منعکس شي.

برسirه پر دي، د عدم تشدد د مبارزي ډله بنائي د خپل عمل سره، د مخالفي ډلي مربوط قوت په زياراتي او يا کموالي باندي په زياته اندازه نظر و نظا مي جنگ ته تاثير واقوي. د مثل په توګه، د ديكتاتور د ظلمونو په مقابل کبني، دسپلين لرونکي او زیور مقاومت بنائي چي د ديكتاتور د خپلو عسکرو او خلکو په مینځ کبني، تشویش، ناخوبني، بي اعتمادي، او په فوق العاده حالاتو کبني حتی د بغافت موجب و گرځي. (په ۱۹۳۰ کال، کي د پېښورد قصه خوانی د بازار مثل). دا مقاومت بنائي چي د ديكتاتوري د زيادي بين ا melliy محکومیت سبب شي.

(د مترجم يادونه: د دیکتاتور د عسکري او پوليسو بي اطاعتني خرگند مثال د. ۱۹۳۰ کال د اپريل په ۲۳مه د پیښور د قصه خوانی بازار په قتل عام کي د يادونې وړ دي. کله چي د انګريزانو د شاهي ګاروال رايفلز بلوك د بیکناهو بي دفاعو او بي وسلو ملي مظاهره کونکو باندي د ډزو د کولو نه سر وغرول. نوموري افراد بیا د عسکري ديوان حرب له خوا د لسو نه تر خوارلسو ګلونو پوري په بند محکوم شول. ويل کيري چي د قصه خوانی پدي قتل عام کښي د ۳۰۰ په شاوخوا خدايي خدمتگاران شهیدان شوي وو. خو ټيني دا تلفات تر ۶۰۰ پوري روایت کړي)

بر سيره پر دي، په مهارت سره، د سپلين لرونکي او د سیاسي سر غروني دوامداره استعمال بنائي په مقاومت کښي د هفو خلکو ګدون چي په عادي توګه دیکتا تور حمایه کوي او یا بي طرفه پاتي کيري زيات کړي.

د بدلون څلور میکانیزم (لاري چاري):

د عدم تشدد مبارزي، په څلورو طریقو بدلون تولیدوي. اولني میکانیزم پير لږ د پیښيدو امکان لري، که څه هم ټیني وختونه واقع شوي دي. کله چي مقابل لوری د مظلومو او زپورو مقاومت کونکو درخونو او ګراونو د زغملو نه چي د عدم تشدد د مبارزي پېروي کوي د احساساتو د تاثير لاندي راشي او یا منطقاً فناعت حاصل کړي چي د مقاومت کونکو غوبنتنه پر حق ده نو کيداي شي چي دوي یې ومني. چي دي مکانیزم ته "د عقیدي بدلون" وايي.

د عقیدي د تغير پېښي د عدم تشدد مبارزي په جريان کښي کله کله پېښيري چي د نادراتو څخه شمېرل کيري، او په دېرو منازعاتو کښي بېخي صورت نه نيسې او یا که پېښ هم شي په پير لږ مقیاس به وي.

اکثرأ د عدم تشدد مبارزي، د جګري د حالت او تولني د بدلو لو په اساس عمل کوي او مقابل لوری هر څه چي وغواوري نشي کولی. دغه بدلون دی چي درې نور میکانیزم (لاري چاري) تولیدوي:

روغي جوري، بي تشدده اجبار او تجزيه. دا چي کوم یو ددي درې میکانیزم نه پېښيري د ديموکراسۍ په ګټه د نسيبي او مطلق قدرت د انتقال د درجي پوري تړلی دي.

که موضوعات پير بنسټيز نه وي، د مخالفي لوري غوبنتني پير تهدیدونکي نه ګنل کيري، او د قوتونو رقابت د یوی اندازې پوري د قواوو اريکي تبدیل کري وي، او موجوده جنجال بنائي چي دیوی موافقی د لاري نه د اختلافاتو په نیمايی کولو یا د مصالحي د لاري لري شي. دا میکانیزم ته روغه (سازش) وايي. پير اعتصابونه له دي لاري نه حل شوي، چي دواړه خواوي خپل ټیني هدفونو ته رسيري او یو خوا هم خپل تول هدفونه، نه تر لاسه کوي. یو حکومت شاید چي درک وکړي چي دارنګه روغه جوره ټیني مثبتی ګټي لري لکه د تشنج کموالي، خلکو ته ئان د "انصاف خاوند" معرفې کول، یا د رژیم تصور بین المللی تولني ته

بنياسته ھلول. نو دا ڊير مهم دي چي د هغوي م موضوعاتو په تاکني باندي ڊير غور وشي چي د روغي (سازش) له لاري پري فيصله د منلو ور وي.

دا د ديكاتوري د نسڪورولو لار نه ده.

د عدم تشدد مبارزه کيداي شي چي د هغوي نه ڊير پياوری وي چي د عقيدي د تغير او روغي جوري د لارو چارو (ميكانيزم) سره بنوبل شوي. ٻله ئيزه همڪاري نه کول او سر غرونه تولنيز او سياسي وضعیت داسي بدلولي شي، مخصوصاً د قدرت ارتباط، چي، د ديكاتور ورتيا چي اقتصادي، اجتماعي او سياسي جريان چي حکومت او تولنه کنترول ڪري تري آخستن ڪيري. د مقابل لوري وسله وال قوتونه نور دا باور دلاسه ورکوي چي مقاومت کونکي به وتكوي.

که ٿه هم د مقابل لوري مشران په خپلو مقامونو کبني پاتي ڪيري، او خپل هدفونه تعقيبو، خو دهغوي قابلية چي په اغيزناكه توگه اقدام وکري د هغوي نه آخستن شوي وي. دي ته د عدم تشدد اجبار وايي. چي ھيني فوق العاده وضعیتونو کبني، د عدم تشدد اجبار کوم حالات پيدا کوي نور هم پر مخ ٿي. د مقابل لوري رهبر په حقیقت کبني خپل د عمل ٿول قابلية دلاسه ورکوي او د قدرت ساختمان يي رنگيري. د مقاومت کونکو پر ھان باور، همڪاري نه کول او سر غرونه دومره پرمختگ وکري چي ديكاتوري ڊير لري کنترول هم پري نشي لرلي. د مقابل لوري بير وکراسي د خپلي رهبري د اطاعت نه انكار کوي او دهجه پوليس او عسڪر بغاوت ته لاس آچوي. د مقابل لوري عادي ملا تر يا عوام خپل پخوانی رهبر ردوی او د حکومت کولو حق نه يي کاملأ انكارکوي. پس له دي د دوى پخوانی مرسته او اطاعت له مينهه ٿي.

د بدلون خلور مڪانيزم (لاري چاري) د مقابل لوري د سيسن توتی توتی ڪبدل دارنگه تكميل شوي وي، چي حتی هغوي او س کافي قدرت د تسليميدلو لپاره هم نلري. رژيم په سادگي سره په توتوبيليري.

د آزادي د ستراتيزي د طرح کولو په وخت کبني بنايي چي دا خلور ميكانيزم (لاري چاري)

په فكرکي ونيول شي. ڪله ڪله دوى ضرورتاً په تصادفي دول عمل کوي. سره لدي، په يوي جگري کبني د بدلون د ميكانيزم دپاره د دوى نه د يو يا ڀيرو تاکل دا به ممکنه وگرھوي چي مشخص او دوه اريخيزه تقويه کونکي ستراتيزي تنظيم شي. د مکاينيزم يا ميكانيزمونو تاکل په متعددو عواملو پوري اره لري، په گدون د دېمني ٻلي مطلق او نسبتي قدرت، او د عدم تشدد د مبارزينو نظریات او هدفونو نه.

د سیاسی سر غروني آزادی بخښونکي نتيجي

د تشدد د استعمال د مرکزي کونکي نتيجي په مقاييسه، د عدم تشدد د مبارزي د اصول استعمال د سیاسي تولني په ديموکراتيکي کولو کبني د خو لارو نه کومک کوي.

د ديموکراسی کولو د نتيجي یوه برخه منفي ده. لکه د نظامي وسیلو، دا اصول د یوه حکومت کونکي اقلیت د اداري لاندي، د چپلو یوه وسیله نه پیداکوي چي د خلکو په ضد د دیکتاتوري د تاسیس او یا محافظي په مقصد استعمال شي. د سیاسي سر غروني د نهضت رهبران پر چپلو پیروانو باندي تاثير او فشار آچولی شي خو کله چي دوى بل رهبر انتخاب کړي هغوی بندی کولی یا اعدامولي نشي.

د ديموکراسی کولو د نتيجي بله برخه مثبت دی. چي د عدم تشدد د مبارزي خلک د مقاومت د وسیلو سره سمباليوي چي د هغې سره خلک آزادی ته ورسيري، او هم د اوسيني او راتلونکي دیکتاتور په مقابل کبني د هغې نه دفاع وکړي.

د ديموکراسی کولو خو مثبتی نتيجي په لاندي دول کېدلې شي:

- د عدم تشدد د مبارزي د پکار آچولو تجربه به خلکو کبني پر ځان باور پیداکړي، چي د رژيم تهدید او د زور په واسطه د چپلو ظرفيت يې د ګواښ لاندي راولي.

- د عدم تشدد مبارزه، د عدم همکاري او سر غروني وسائل برابري چي خلک کولی شي د هغې په واسطه د دیکتاتوري ډلي له خوا د غير ديموکراتيک کنترول په مقابل کبني مقاومت وکړي.

- د عدم تشدد مبارزه، د ديموکراتيک آزادی د عملی کولو نه لکه د بيان آزادی، د مطبوعاتو آزادی، د سیاسي ډلو آزادی، د راتلوبالو آزادی نه د چپونکي کنترول په مقابل کبني دفاع کوي.

- د عدم تشدد مبارزي په تولنه کبني د مستقلو ډلو، مؤسساتو چي مخکبني مو یاد گړل د ژوندي پاتي کيدلو او یا بیا راپیداکولو او تقویه کولو کبني غته مرسته کوي. مستقلې ډلي او مؤسسي د ديموکراسۍ لپاره حکمه مهمي دي چي دوى دخلکو د قدرت د سمباليو او د هر راتلونکي دیکتاتور په آغیزمن قدرت باندي تحديد آچولی شي.

- د عدم تشدد مبارزي هغه وسائل برابري چي خلک د ظالم پولیس او عسکري عملياتو په مقابل کبني قدرت بنه پکار آچوي چي د یو دیکتاتور حکومت لخوا اجراءکړي.

- د عدم تشدد مبارزی هغه لاري برابروي چي خلک او خپلواكه مؤسسات د هغې په واسطه د ديموکراسۍ په گته د حاكم اقلیت نه د قدرت منابع محدودوي او يا يې قطع کوي، او دارنګه د هغه د حاکمیت ادامه په خطر کبني آچوي.

د عدم تشدد د مبارزی پېچلتیا:

خرنګه چي پدي بحث کبني مو وکتل، د عدم تشدد مبارزه د تولنيز عمل یو پېچلی لاره ده چي پکبني دير شمير اصولونه، د بدلون پراخې لاري چاري، او د مشخصو کرو ورو ايجابول شامل دي. خصوصاً، د سياسي سرغروني لاري په یو دیكتاتور باندي آغيزمن کېدل په دير احتیاط سره د پلان جورول او چمتووالی ایجاب کوي. راتلونکي گدون کونکي ضرورت لري چي باید پوه شي چي د هغوی نه خه غوبنېتل کيږي. منابع باید د استفادې لپاره موجود شي. او طراحانو باید تحلیل وکړي چي د عدم تشدد مبارزه خرنګه په آغيزمنه توګه پکار واقول شي. اوس موږ خپله پاملنې وروستۍ دير مهم موضوع (ستراتېژيکي پلان جورولو اړتیا ته) ته آړوو.

شپروم فصل

ستراتئیکی پلان جورولو ته اړتیا

د دیکتاتوری په مقابل کښي د سیاسي سر غروني مبارزه کیدای شي چې په رنګارنګو ډولونو پیل شي. پخوا دا مبارزه تقريباً تل بي له پلانه او اساساً به په تصادفي توګه شروع کیده. هغه مشخص شکایتونه چې د پخوانيو مبارزو د پیلیدلو سبب شوي دي پير پراخ توپپرونه ئي سره درلودل، خو پير څلي بي نوي ظلمونه لکه، د یو پير مهم شخصيت بندی کول او يا وژل، یو نوي ظالمانه تگ لاره يا حکم جاري کول، د غذايي موادو کموالي، د ديني عقايدو په وراندي بي حرمتی، يا د یوې پيري مهمي واقعي د نمانځلو نه به پیل شو. کله د دیکتاتوری له خوانه یو مخصوص اقدام دومره خلک په قهر کري چې بي له دې نه چې وپوهېري چې د دوى پاخون څرنګه پای ته رسی دوى به اقدام ته لاس پوري کول. بل وخت یو پير زرور شخص او یا یو وروکي دله یو اقدام باندي لاس پوري کوي چې بیا وروسته د خلکو له خوانه حمایه کيري. یو څانګري شکایت بنایي چې د نورو له خوانه لکه د اولني دلي درک، او دوى هم به په مبارزي کښي ګډ شي. څیني وختونه د مقاومت لپاره یوه مشخصه چيغه د یو ورکوتی دلي يا شخص له خوانه کیدای شي چې د انتظار نه پير زيات پلویان راټول کري.

که څه هم خپل سري څیني مثبت اړخونه لري، خو پير څلي زيانونه هم را اړولي دي. اکثراً، آزادي غوبښونکي د دیکتاتوری د شديد عکس العمل په انتظار نه وي او څرنګه چې دوى سخت وڅل شي نو بیا مقاومت له مینځه څي. څیني وختونه د ديموکراتيکو ډلو له خوانه د پلان نه جورول مهم تصميمونه تصادف ته پرېږدي چې تباہ کونکي نتيجي مینځ ته راوري. حتی وروسته د ظالم رژیم د نسکوریدلو نه د انتقالی دوری لپاره د پلان نشتوالي د یوې نوي دیکتاتوری د راپیداکيدلو لپاره مرسته کوي.

پر واقعيت ولاړ پلان جورونه

په راټلونکي کښي، بي له شکه، د خلکو عمومي اقدام چې سم پلان شوی نه وي د دیکتاتوری سره د مقابلې پر ضد به اغizerه وکري. سره له دې، اوسم ممکنه ده چې د تولونه اغيزمني لاري د دیکتاتوری د نسکورولو لپاره پیدا کړو، خو که مونږ سیاسي وضعیت او د خلکو د فكري حالت چمتووالی تشخيص او د مبارزي د پیل څرنګوالی سم غوره کړو. د وضعیت د واقعي غور او پاملرنې په اساس په پير احتیاط سره فکر کول، او د خلکو قابلیت ته اړتیاده چې آغيزمني لاري انتخاب شي تر خو چې په دارنګه شرایطو کښي آزادي تر لاسه شي.

که څوک غواړي چې یو کار تر سره کړي، نو دا د عقله سره سم دې چې باید ورته یو پلان جور کري چې څرنګه بي باید ترسره کړي. هر څومره چې هدف مهم وي يا د ناكامۍ عواقب

خطرناکه وي په همغه اندازه د پلان جوروني اهمیت دیریري. ستراتیزیکی پلان جورونه د تولو موجودو منابعو سمبالول او په کار آچول په اغيز منه توگه تامينوي. د پلان جورولو اهمیت د داسي یو ديموکراتیک تحريک لپاره په خاصه توگه مهمه ده چې محدود مادي منابع ولري او وغواري چې یوه زوروره دیكتاتوري نسکوره کړي او د غټه خطر لاندي وي. برخلاف، دیكتاتوري معمولاً به دير زيات مادي منابعو ته لاس رسی، تشکيلاتي پیاوړتیا به ولري، او د بې رحميو په عملی کولو باندي به پوره واکمن وي.

"د یوی ستراتیزی طرح کول" دلته دا معنی ورکوي، چې هغسي یو طرز د حرکت وسنجوو چې دا دير محتمل کړي، چې د اوستني حالت نه هغه مطلوبې راتلونکي ته ورسیرو. یعنی چې د یوی دیكتاتوري نه یوی راتلونکي ديموکراتیکي سیستم ته. کوم پلان چې هغی هدف ته ورسیرو معمو لاً د خو مرحلېزو مبارزه د سلسلي او نورو منظمو فعالیتونو نه جور شوی وي، چې هدف یې د خپل شوو خلکو او تولنۍ تقویه کول او د دیكتاتوري کمزوره کول وي. دلته باید په یاد ولرو چې هدف دا ندي چې په ساده ډول موجوده دیكتاتوري ویجاړکرو، بلکه بنایي چې د یوی ديموکراسۍ سره یې تعویض کړو. هغه لویه ستراتیزی چې خپل هدف یواحی د موجوده دیكتاتوري د نسکورولو لپاره محدودوي د بلې دیكتاتوري د راپیدا کولو غټه خطر رامینځ ته کوي.

د پلان جورولو په مقابل کښي موانع

د آزادی ځیني مدافعين، د نړۍ په دېرو برخو کښي خپل تول زور آزادی ته درسیدلو لپاره پکار نه آچوي. دا مدافعين دېر لږ وختونه، په غور سره د ستراتیزیکی پلان د جورولو په پوره اهمیت مخکښي لدی نه چې په اقدام لاس پوري کړي پوهيري. په پای کښي، دا پلان جورونه هیڅکله نه نړ سره کېږي.

ولي هغه خلک چې دارنګه ارمان لري چې خپلو خلکو ته سیاسي آزادی وګتي په دېر ندرت سره دا بصارت لري چې یو جامع ستراتیزیکی پلان تیار کړي چې دي هدف ته یې ورسوي؟ له بدہ مرغه، اکثرأ دېر خلک په ديموکراتیکي ډلو کښي د ستراتیزیکی پلان د ضرورت په اهمیت باندي نه پوهيري، یا ورسره آشنا نه وي او یا داسي ندي روزل شوی چې ستراتیزیکي فکر وکري.

دا یوه سخته دنده ده. پر له پسي، د دیكتاتوري له خوانه آزاريدل، او د نژدي مسئولیتونو سره د ځان په ورکولو، د مقاومت لارښونکي دېر څل لازم وخت او امنیتی ماحول نشي پیدا کولی چې خپل ستراتیزیکي فکر کولو ته انکشاف ورکړي.

په ځای ددي، دا یوه کلې نمونه ګرځي چې د دیكتاتور د ابتکار په مقابل کښي دوی یواحی عکس العمل وښي. نو مخالفين تل د مدافعي په حال کښي د محدودو آزديو په لته کښي او یا د

خپلو موضع گانو په ساتلو بخت وي. دوى یواحى د دیکتاتوری د کنترول پرمختگ ورو کوي او یا درژیم د نوو پالیسیو لپاره مشکلات پیدا کوي.

حیني اشخاص او یا دلي بنایي چي د آزادى د يو نهضت ته د اوبردي مودي لپاره د يو جامع پلان جورولو ته ارتيا ونه ويني. ددي پر ځای، په ساده توب سره به دوى فکر وکړي، چي د پلان جورولو پر ځای که دوى خپل هدف په زوره ګلکه او په کافي اندازه دوامداره د تاثير لاندې ونيسي، نودوي به ديوی لاري نه بریاليتوب ته ورسې. نور فرض کوي چي که دوى خپلو اصولو او عقیدو سره سم یواحى د مشکلاتو په مقابل کښي ولاړ پاتې شي، هغوي تول هغه تر سره کري چي ديموکراسۍ ته د رسيدلو لپاره دوى کولۍ شوای. د بشري اهدافو حمایت، او عقایدو ته وفاداري د ستایني وردي، خو دا یواحى د دیکتاتوری د پاي ته رسولو او آزادى ته د رسيدلو لپاره کافي نه ده.

د دیکتاتوری نور مخالفين بنایي چي په سادگي سره فکر وکري چي که دوى یواحى په کافي اندازه تشدد پکار واقوي آزادى به وکتي. لakan څرنګه چي مخکښي وویل شو تشدد د بریاليتوب ضامن نه دى. د آزادى پر ځای، کيدای شي چي په ماتي، لوی غم، او یا دواړو تمام شي. په اکثرو حالاتو کښي دیکتاتوری تشددي مبارزي ته د هر چانه پير تيار وي، او نظامي واقعيت په ندرت سره هم که ګله پېښ شي آزادى غوبښتونکي پر خوا درېږي.

همدارنګه یو شمېر فعالين شته چي خپل عمل هلته متمرکز کوي چيرته چي دوى یي لازم ګنې.

دا لاري که څه هم نه یواحى چي په ځان غوبښتنې ولاړ دى، بلکه دوى د آزادى لپاره د يوی لوبي ستراتيزۍ د انکشاف ورکولو لپاره هم کومه لارښونه نه وراندې کوي. هغه اقدام چي د یوی " هلاندي مفکوري " پر اساس یې څوک لري هم محدود دى. د هغه پر ځای " راتلونکي ګامونه " ضرورت دی چي د دیکتاتوری د نسکورولو د يوی دقیقي محاسبې پر اساس واخیستل شي.

بي له ستراتيزېکي تحلیل نه، د مقاومت رهبران اکثرأ به پوه نشي چي په بل ګام کي به څه عمل تر سره کري، ځکه چي دوى په احتیاط سره د راتلونکو مشخصو ګامونو په برخه کي چي د بریاليتوب لپاره ضرور دي فکر نه دي کري. خلاقيت او هلاندي مفکوري پير مهم دي، خو د هغوي نه بنایي چي د آزادى غوبښتونکو قوتونو د ستراتيزېکي درېز د لورولو په مقصد ګټه واخیستل شي.

په زيرکي سره درنګارنګو اقداماتو نه چي د دیکتاتوری په مقابل کښي آخیستل کيرې اطلاع لرل او توان نه لرل چي معلوم کري چي د کوم ټي نه باید پیل کري، حیني خلک مشوره ورکوي چي " هر شى همزمانه وکړه ". کيدای شي چي دا ګټور وي، خو البته دا ممکنه نه ده، خصوصاً نسبتاً د یو ضعيف تحريك لپاره. بر سيره پر دى، دا رنګه د حل طرز لار نه

بنیی چې مقابله د کوم ټئي نه باید پیل شی، چیرته باید مساعی مت مرکز شی او اکثراً هغه محدود امکانات چې موجود دي څرنګه پکار و اچول شی.

نور اشخاص او ډلي، بنائي چې د پلان جوړولو ضرورت احساس کري، خو یو اخي دوى به و توانيداۍ شي چې د لند مهالي يا د تكتيکي اساس د شرایطو لاندي پري غور و کري. بنائي چې دوى د اورد مهالي پلان جوړولو په ضرورت او ممکنوالی هیڅ پوه نشي. ټيني وختونه به دوى ونشي کولي چې په ستراتيژيکي ډول تحليل او تجزيه وکري، او اجازه ورکوي چې نسبتاً په ورو خبرو، پر له پسي د اصلې هدف نه منحرف شي. اکثراً، ددي پر ځاي چې د عمل ابتکار ديموکراتيک مقاومت لپاره په لاس ونيسي، دوى د مقابل لوري حرکتونه ته څواب ورکوي.

څرنګه چې بير زيات انرژي لند مهال فعالیتونو ته وقف کوي، دا مشران(لارښودان) اکثراً پاتي راحي چې د یو شمير د حرکت احتمالي طرزونو نه ګټه واخلي کوم چې د تولي مساعي لارښونه کولي شي او هدف ته پر له پسي پري حمله کيدا شي.

دا هم فقط ممکن دی چې ټيني آزادي غوبنتونکي نهضتونه د یوې پراخی ستراتيژي پلان چې دیکتاتوري نسکوره کري، نه جوړوي او پر ځاي یې په نژدي او عادي مسایلو باندي خپل کوبنښونه راټولوي ټکه دوى په ربستيا سره فکر کوي چې دیکتاتوري ددوی په هلو څلوا پاڼي ته نه رسيري. نو د دې غير ممکن د تر سره کولو لپاره پلان جوړول به د وخت یو خوشی ضایع کول او یابه یو چتې تمرین وي.

خلک چې د یو ظالم ځاي پر ځاي شوي دیکتاتوري په مقابل کښي د آزادي لپاره مبارزه کوي اکثراً دا رنګه یو زيات عسکري او پوليس قوت سره مخاکيري چې داسي ور څرګند شي چې دیکتاتوري هر څه چې وغواري کولي شي. د یو حقيفي اميد د نشتوالي له کبله دا خلک سره لدی به د دیکتاتوري نه په دليل د ربستينوالي یا بنائي تاريخي هیڅکله سر ګرونه ونکري. که څه هم دوى به هیڅکله دا ونه مني او هم بنائي په شعوري توګه درک هم ونه کري. د هغوي اقدامات به ورته نا اميده کونکي بنکاره شي. نو لدی کبله دوى ته اورد مهالي هر اړخیزه ستراتيژيکي پلان جوړول کومه معنی نلري.

د ستراتيژيکي پلان جوړولو نه د مخ آړولو نتيجې اکثراً خورا آغیز ناكه وي: د نهضت قدرت تیتیري، اقدامات یې بې آغیزې کيري، قدرت یې په کوچني مسایلو باندي ضایع کيري، د تفوقيونه ګټه نه آخستل کيري، او سر بنیندنې بې ارزشه کيري. که آزادي غوبنتونکي په ستراتيژيکي ډول پلان جوړ نکري نو بير احتمال لري چې خپل هدف ته په رسیدلو ناكامه شي. نيمګري پلان جوړونه او د مختلفو اقداماتو تصادفي ګډونه د مقاومت یو عمومي نهضت

به وراندي وبنسي، او ددي پر ٿائي دير احتمال لري چي ديكتاتوري ته اجازه ورکري چي خپل قدرت او کنترول لاپسي زيات کري.

له بدھ مرغه، ٿرنگه چي د آزادی لپاره هر ارخيزه ستراتيزيك پلان دير لبر. که کله هم صورت ونيسي بشپريري نو ديكتاتوري له هجي نه چي په حقيقت کبني دى دير زيات پاتي کيدونکي بنسکاري، او په ڪلونو يا لسيزو د خپل د نسڪوريدو له وخت نه دير عمر کوي.

په ستراتيزيكي پلان جورو لو کبني څلور مهم اصطلاحات

ددی لپاره چي مونر سره مرسته وکري چي په ستراتيزيكي اساس فکر او خپل فعاليونه تنظيم کرو، نو د څلورو اساسی اصطلاحاتو د معنى توضيحات مهم دي.

- پراخه (لويء) ستراتيزي، د هغه مفهوم څخه عبارت دی چي د یوي ډلي، کوم چي د خپل هدف د لاس ته راولو لپاره په یوي جگري کبني مبارزه کوي ، ټول منا سب موجوده منابع (اقتصادي، بشري، اخلاقي، سياسي، تشکيلاتي، او نور،) استعمال، هم آهنگ او اداره کري.

پراخه ستراتيزي، د پاملاني ديره برخه د مبارزه کونکي ډلي پر اهداف او منابع متمرکز وي او د عملياتو دير مناسب طرز (لكه د عسکري عادي جگري ياد عدم تشدد مبارزه) چي په مبارزه کبني تري کار واحيستل شي تعينوي. د پراخي ستراتيزي په پلان جورو لو کبني د مقاومت رهبران باید و خيري چي پر دېمن باندی کوم رنگ زور او آغيزه واقول شي. برسيره پر دي، په پراخه ستراتيزي کبني هغه تصميمنه هم باید ٿائي کري شي چي په مناسبو شرائيتو او وختونو د مقاومت رومبني او راتلونکي مبارزه به پيل شي.

پراخه ستراتيزي، د مبارزي، د پيل کولو لپاره د نورو محدودو ستراتيزيو د ټاکلو لپاره چوکات برابري. همدارنگه عمومي وظايف خاصو گروپونو ته محول کوي او هم موجوده منابع چي په مبارزي کبني تري کار آخистل کيري پر دوي ويشي.

- ستراتيزي: د هجي مفکوري نه عبارت دی چي په یوي مبارزي کبني تعينوي چي یو خاص هدف ته چي د یوي پراخي ستراتيزي په حدودو کبني شامل وي ٿرنگه په ديره آسانه لاره رسيدلى شو. ستراتيزي تعينوي چي کله، او ٿرنگه جگره پر مخ ويورل شي، او هم د یو معين هدف د لاس ته راولو لپاره ٿرنگه اعظمي ضربه واردولى شو. ستراتيزي ديو هنر مند د مفکوري سره، په داسي حال کبني، چي د ستراتيزي پلان د معمار د نقشی سره مقاييسه کېدلی شي.

هغه هلي هم بنائي چي ستراتيزي کبني شامل شي چي دارنگه ستراتيزيکي حالت ته انکشاف ورکري، چي د آزادي غوبنتونکو خورا په گته وي او چي مقابل لوري ته وبنسي چي مخامخ جگره محققا به د دوى د ماتي سبب و گرخي او له دي ڪله به بي د بنسکاره جگري نه

تسلیم شي. او که نه نو، ددي هلو ئو په واسطه د مناسبی ستراتیزیکی حالت راتگ به د آزادی غوبنتونکو بریالیتوب محقق و گرخوي. د لاس ته راول شوو کامیابیو نه سمه گئه آخیستل هم د ستراتیزی وظیفه گنل کیري

د مبارزی د جريان مطابق، ستراتیزیکی پلان د يوی جگری د پر مخ بیولو اساسی مفکوره ده چې څرنګه جگره پر مخ ولار شي او هم څرنګه ئې ځانګري اجزاوي بنایي چې سره یو ځای کړي، تر څو هدف ته درسیدلو لپاره په بېره ګټوره توګه مرسته وکړي. دا د مخصوصو عملیاتو ګروپونه په کوچني عملیاتو کښي په مهارت سره په کار آچوي. د يوی سیمی ستراتیزیکی پلان بنایي چې د بریالیتوب ایجابات په عملیاتو کښي د مبارزی د یو تاکل شوی اصول په اساس په نظر کښي ونیسي. مختلف اصولونه به مختلف ایجابات ولري. یواحی د "ایجاباتو" تر سره کول البه د بریالیتوب د تحقق لپاره کافي نه ده، او نورو اسبابو ته به هم اړتیا وي.

د ستراتیزی د طرح کولو په وخت کښي ديموکراتان بنایي چې خپل هدفونه په روښانتیا سره تعريف، او تعین کړي چې څرنګه د هلو ئو مؤثریت، دي هدفونو ته د درسیدلو لپاره متوافق کړي.

دا تعريف او تحلیل ستراتیزستانو ته اجازه ورکوي چې دقیق اړتیاوی د هر تاکل شوی هدف د ترلاسه کولو لپاره تشخیص کړي. روښانتیا او تعريف ته لکه چې په ستراتیزی کښي ورته ضرورت دی په تکنیکي پلان جوړولو کښي هم یو رنګ ورته اړتیا ده.

تکنیک او د فعالیت میتدونه د ستراتیزی د عملی کولو لپاره په کار آچول کیري.

په یو محدود وضعیت کښي په بېر مهارت سره د خپل قوتونو پکار آچول تکنیک بل کېږي. تکنیک یو لند عمليات دی چې یو محدود هدف ته د درسیدلو لپاره په کار آچول کېږي. د تکنیک وظیفه د هغې مفکوري په اساس اداره کېږي چې څرنګه د جگری په یوه محدوده مرحله کښي د ستراتیزی د تر سره کولو لپاره د جگری موجوده وسیلې په کار واچوو.

د بېر زیات آغیزمنتب لپاره، تکنیک او میتدونه د ستراتیزیکی هدفونو ته د درسیدلو په مقصد باید په دوامداره پاملننه انتخاب او په کار واچول شي. تکنیکي لاس ته راولونې چې د ستراتیزیکی هدفونو د لاس ته راولو لپاره مرسته نه کوي، په پای کښي به یوه ضایع شوی انرژي ثابت شي.

نو تکنیک د پراخي ستراتیزی یوه برخه جوړوي. تکنیک تل د مبارزی سره کار لري په داسي حال کښي چې ستراتیزی د پراخو ملاحظاتو (کنټو) سره اړیکي نیسي. یو خاص تکنیک، د یوی جگری یا مبارزی د ستراتیزی د یوی برخه په توګه گنل کیدای شي. تکنیک نظر و ستراتیزی ته د لندی مودی لپاره یا د کوچني سیمی (جغرافیا، مؤسسی او نور...) ، یا د

محدود شمېر خلکو یا دیر محدودو اهدافو لپاره په کار آچول کيږي. د عدم تشدد په عملیاتو کښي، د یو تکنیکي او ستراتیژيکي هدفونو تر مینځ توپير به قسمأدارنګه وبنودل شي چې یو هدف کوچنۍ دی او یا که لوی. تعرضي تکنیکي جګره حکمه انتخابيرو چې د ستراتیژيکي هدفونو د لاس ته راوريلو لپاره مرسته وکړي. تکنیکي محاربي د ستراتیژستانو لپاره داسي وسیلې دی چې د هغوي سره داسې حالات را مینځ ته کوي چې پر دبمن باندې قاطع حمله اجرا کړي. لדי کبله، دیر مهم دی هغه کسان چې د تکنیکي عملیاتو د پلان جورولو او اجرا کولو مسؤليت لري د وضعیت د محاكمه کولو او ددي لپاره د تولو نه د مناسب میتود د انتخابولو پوره مهارت و لري. هغه کسان چې په عملیاتو کښي برخه نیسي باید چې د تاکل شوې تکنیک او مشخص میتود په استعمال کښي تربیه شوي وي.

- میتود، مشخصې وسلې او یا د عملیاتو وسیلې ته اشاره کوي. د عدم تشدد مبارزې په اصولونو کښي یو دیر زیات شمیر د عملیاتو شکلونه شامل دي (لکه د اعتصابونو دیر ډولونه، تحریمونه او سیاسي عدم همکاري او نور...) چې په پنځم فصل کښي بیان شوي دي. (ضمیمه هم وګورئ). د عدم تشدد د مبارزې لپاره د اعتبار ور او اغیزناکه ستراتیژيکي پلان ته انکشاف ورکول په احتیاط سره د لویي ستراتیژي، ستراتیژي، تکنیک، او میتود په تنظیم او تاکلو پوري اړه لري.

دا بحث مونږ ته رابنېي چې د انسان د فهم یو محاسبه شوي استعمال په کار دی چې ددیکټاتوری نه د خلاصولو لپاره په احتیاط سره د ستراتیژيکي پلانجورولو کښي تری نه کار واخیستل شي. په هوښيارۍ سره پلان نه جوړول د تباھې د مینځ ته راتللو سره مرسته کوي، په داسې حال کښي چې په اغیزناکه توګه د خپل عقلې ظرفیت په کار آچول یو داسې ستراتیژيکي تگ لاره برابروي چې په منطقې ډول موجوده منابع په کار آچوي چې تولنه د آزادۍ او دیموکراسۍ د هدف خوا ته ویسي.

اوم فصل

د پلان جورولو ستراتیژي

د بریالیتوب د احتمال د زیاتولو لپاره، د مقاومت مشران به ضرورت ولري چي د عملیاتو يو داسی هر ارخیزه پلان تنظیم کري چي د مظلومو او حپل شو خلکو موقف پیاوړۍ، دیکتاتوری کمزوري او په پای کې يې نسکوره کري. او پر ځای يې يو دوام لرونکي دیموکراسی تاسیس کري. د داسی مؤثرو عملیاتو د پلان جورولو لپاره په غور سره د وضعیت محکمه، او د احتمالي طرز د حرکت، د امکاناتو تدقیق ته دیره اړتیا ده. د داسی دقیق تحلیل نه هم يوه لویه ستراتیژي، او هم دیوی مشخصی مبارزی ستراتیژي دواړه لاس ته راتلای شي. که څه هم سره نژدې اړه لري، خودلو ئی ستراتیژی او د مبارزی ستراتیژي تکمیلول دوي جلا مرحلې او جریانونه دي. یواځي وروسته له دي نه چي لویه ستراتیژي تکمیل شي، نو بیا د مبارزی یا جګړي مشخصه ستراتیژي تکمیلیدلای شي. د جګړي ستراتیژي باید داسی طرحه شي چي د لوئي ستراتیژي هدفونه لاس ته راولي او هم ئي پیاوړۍ کري. د مقاومت د ستراتیژي انکشاف ورکول ایجاب کوي چي دیرو مسایلو او وظیفو ته پاملننه وشي. دلته باید خینې مهم عوامل چي بشایي تر کتنی لاندې ونیول شي، که د لویي ستراتیژي په سطح وي يا د مبارزی د ستراتیژي په سطح، باید تشخيص او وپېژندل شي. ټول ستراتیژیکي پلان جورونی ایجاب کوي چي د مقاومت پلان جورونکي باید د جګړي دتول وضعیت نه بنستیزه پوهه ولري. چي په دي کښي پاملنني فیزيکي، تاریخي، حکومتي، نظامي، کلتوري، اجتماعي، سیاسي، سیکالوژيکي، اقتصادي او بین المللی فکتورنوته شامل دي. ستراتیژي یواځي د یوی خاصي مبارزی په چوکات او سوابقو کښي انکشاف موندلی شي. د دیموکراسی د لارښونکو او د ستراتیژي د مبارزی د هدفونو او د مقصد اهمیت، پلان جورونکو ته د څېرنې لپاره اساسی اهمیت لري. آیا دا هدفونه په یوی عمدہ مبارزی ارزې، او ولې؟ دا خورا مهم دي چي د مبارزې حقیقي مقصد تعین کړو. مونږ دلته بحث وکړو چې د او سنې دیکتاتور نسکورول او یا لري کول کافي نه ده. د دغو مبارزو هدف باید د یوی آزادې تولنې تاسیس د یو دیموکراتیکي سیستم د حکومت سره وي. ددي موضوع روښانیا به د لوئي ستراتیژي او د نورو مشخصو ستراتیژيو تکمیلولو باندي سمه آغیزه ولري.

خصوصاً د ستراتیژي پوهانو باید لاندې اساسی سوالونو ته ټوکنې ورکړي:

- آزادې ته د رسیدلو په لاره کښي کوم اساسی موافع شته دي؟

- کوم عوامل به آزادې ته رسیدل آسانه کړي؟

- د دیکتاتوری اصلی زور او قوت د کومو عواملو نه دي؟
- د دیکتاتوری مختلفي کمزورتیاوي کوم دي؟
- د قدرت منابع په کومي درجي د دیکتاتوری لپاره زيان منونکي دي؟
- د ديموکراتيکي قوتونو او د عمومي خلکو زور او قوت کوم دي؟
- د ديموکراتيکي قوتونو کمزورتیا کوم دي او څرنګه سمیدلی شي؟
- د دريمگري ډلو وضعیت چي اوس په مبارزي کښي ګد نه دي، کومه ډله اوس او يا وروسته د دیکتاتوری او يا د ديموکراسی د نهضت مرسته کړي او يا به وکري؟

د وسایلو انتخابول

د لوبي ستراتيزۍ په سطح پلان جورونکي به ضرورت ولري چي د مبارزي اصلی وسایل چي په راتلونکي جگړي کښي په کار لوپري انتخاب کړي. ګټي او نقصانونه باید د څو احتمالي د حرکت طرزونه چي په مبارزي کښي په کار آچول کېږي، لکه معمولي عسکري محاربي، ګوريلائي جګړي، سیاسي سر غړونی او نور و خيرل شي.

ددی انتخاب لپاره، ستراتيزۍ جورونکي باید لاندلي سوالونو په پام کښي ونیسي:

- آيا د مبارزي غوره شوي ډول د آزادي غوبنټونکو په توان کښي دي؟
  - آيا انتخاب شوي لاري چاري (تکنيک)، هدف د دیکتاتوری کمزوري ځایونه دي او يا يې په خورا غښتلې برخې ګوزار کوي.
  - آيا وسایل آزادي غوبنټونکو سره مرسته کوي چي پر ځان متکي وي او يا دريمې ډلي، يا باندلي مرسته کونکي ته اړتیاده؟
  - د انتخاب شوو وسایلو د په کار آچولو سوابق(ريکارڊ) د دیکتاتوری د نسکورولو په برخه کښي.
  - آيا دا وسایل، تلفات او تخریبات چي په راتلونکي جګړي کښي راپیښېږي دېروي ئې او يا ئې لېروي.
  - فرض کوو چي مبارزه د دیکتاتوری په ویجارولو کښي بریالۍ شوه، انتخاب شوي وسایل به په طرز د هغه حکومت چي ددي مبارزي د شانه راولارېږي څرنګه وي.
- هغه اقام چي بي ګټي وي باید د لوبي ستراتيزۍ نه وايستل شي.

په پخوانی فصل کبني مو وویل چي سیاسي سر غرونه د مبارزی په نورو دولونو باندي د پاملرنې ور نسبتي بنیگنې لري. ستراتیژي جورونکي باید د خپلي جګړي مخصوص وضعیت وازمایي، او تعین کري چي سیاسي سر غرونه پورتنی سوالونو ته مثبت حواب برابرولی شي او که نه.

د ديموکراسۍ(آزادۍ) لپاره پلان جوړول

باید په ياد وساتل شي چي د دیکتاتوری پر ضد د لوی ستراتیژی هدف یواحی د دیکتاتورانو نسکورول نه ، بلکه د یو ديموکراتیک سیستم ځای پر ځای کول دي چي د بلی دیکتاتوری

راپاڅيل غیر ممکن(ناشونې) وګرځوي. ددي اهدافود تر سره کولو لپاره، د مبارزی د وسایلو انتخاب باید په تولني کبني د مؤثر قدرت د ویش د تغیر سره کومک وکري. معمولاً د دیکتاتوری لاندی خلک او د تولني مؤسسات دير کمزوري او حکومت دير زورور وي. تر څو چي دا بي اندولی له مینځه لار نه شي، د اداره کونکو یوه نوي ډله، که دوى وغواړي کیدلی شي چي کې مت لکه د پخوانی ډلي دیکتاتور و اوسي. د "شاهي قصر انقلاب" او یا نظامي کوټا په کار نه ده.

خرنګه چي په پنځم فصل کبني وڅیړل شو، سیاسي سر غرونه په برابره توګه د دیکتاتوری په مقابل کبني د تولني د سمبالولو د لاري، د مؤثر قدرت د ویش سره مرسته کوي. دا مراحل په څو لارو واقع کيږي. د عدم تشدد د مبارزی د ظرفیت انکشاف دا معنی لري چي د دیکتاتوری د تشدد کونکي مخ نیوی استعداد او ظرفیت نور داسې په آسانې سره د خلکو په زړونو کبني ډار او د تسلیمیدلو روحیه تولید نکړي. خلک به په خپل لاس کبني زورور وسایل ولري چي د دیکتاتور د زور آچولو سره مقابله وکري او ځینې وختونه یې د زور د په کار آچولو مخه ونیسي. بر سيره پر دی، د خلکو د عمومي قدرت سمبالول د سیاسي سر غروني د لاري نه به د تولني آزاد مؤسسات پیاوړي کړي.

قدرت د مؤثر په کار آچولو تجربه ژر نه هیرېږي. هغه پوهه او تجربه چي خلکو د مبارزی نه آخيستي دی، د دوى تابع کول راټلونکي دیکتاتورانو ته لبر محتمل کوي. د قدرت په تناسب کبني دا انقال به په پای کبني د یوی تلپاتي ديموکراتیکي تولني راجوریدل به دير محتمل وګرځوي.

خارجې مرستې

د لوبي ستراتیژي د یوی برخې د احضارولو په حيث ضرور دی چي د دیکتاتوری د توتې توتې کولو د پاره د کورنې مقاومت او بهرنې فشار نسبتي نقش وڅیړل شي. پدې تحلیل کبني مونږ. وویل چي د مبارزې اصلې قوتونه د هیواد د داخل نه باید را ولار شوی وي. تر دی حده پوري که نړيواله مرسته هم راوسیږي، باید د کورنې مبارزې له خوا نه تحریک شوی

وی. د دیکتاتوری پر ضد په انسانی، معنوی او مذهبی احساسات د نړیوالی عمومي عقیدی د راپارولو لپاره هلي څلی کیدای شي چې د آزادی غوبنټني د نهضت لبر ملاتر وکړي. همدارنګه هلي څلی کیدای شي چې د دیکتاتوری په مقابل کښي د دیپلوماتیکي، سیاسي ، او اقتصادي بندیزونه د حکومتونو او نړیوالی ټولنۍ نه لاس ته راول شی. دا بندیزونه کډای شي چې د اقتصادي او نظامي وسلو باندي توفيق، د دیپلوماتیکي پېژندني د سطحي تیتول، او یا د دیپلوماتیکي اړیکو پری کول، د اقتصادي مرستو بندول، په دیکتاتوري هیواد کښي د پانګي آچولو منوعیت، او د دیکتاتوري حکومت اخراج د مختلفو نړیوالو مؤسسو او ملګري ملنونو د تشکیل نه، شامل وي.

برسيره پر دي، نړیوالی مرستي لکه د مالي او ارتباطاتو کومکونه کېدلی شي چې نیغ په نېغه آزادی غوبنټونکو ته ورکړل شي.

دلوبي ستراتېزی تنظيمول

وروسته د وضعیت د محکمی نه، د وسایلو د انتخاب او بهرنې کومکونو د نقش د تعینولو نه د لوبي ستراتېزی طرح کونکي به ضرورت ولري چې په غنو تکو طرح وکړي چې جګړه څرنګه باید پر مخ ویوړل شي. دا جامع نقشه به د موجوده وخت نه تر راټلونکي آزادی پوري په نظر کښي نیسي. د لوبي ستراتېزی د تنظيمولو په وخت کښي، پلان جورونکي باید له ځانه رازراز پوبنټي وکړي. لاندې پوبنټي مطرح کېږي (د پخوانه په دېر مشخص ډول) د سیاسي سر غروني د مبارزې لپاره کله چې لویه ستراتېزی جوړیږي کوم کارونه باید اجرا شی:

څرنګه د اوږدي مودي مبارزه په دېر ګټور ډول پېل کېدلی شي؟ څرنګه کېدلی شي چې کړې دلک په کافي اندازه پر ځان باور او زور پیداکړي ، چې دیکتاتوری ته ګواښ وکړي، که څه هم د لنډي مودي لپاره وي؟ څرنګه کېدلی شي چې د خلکو همکاري نه کولو او سیاسي سر غروني ظرفیت د وخت په تیریدلو او تجربې سره لورشي؟ د یوې سلسلې محدودو عملیاتو هدفونه به څه وي چې د دیموکراتیک ګنټرول او د دیکتاتوری د محدودولو لپاره اجرائیکړي؟

آيا خپلواکي مؤسسي شته چې د دیکتاتوری نه روغ پاتې شوی وي او د آزادی د ګټلو لپاره په کار واچول شي؟ د دیکتاتور د ګنټرول نه د ټولنۍ کوم مؤسسات بيرته آخستن کډای شي، او آیا آزادی غوبنټونکي نوي مؤسسي په وجود راولۍ شي چې هغو ضرورتونو ته ځواب ورکړي او د دیموکراسۍ ساحه(ماحول) مینځ ته راولي، که څه هم دیکتاتوری لاهم خپلی ادارې ته دوام ورکړي؟

خرنگه په مقاومتي قوتونو کبني تشكيلاتي قوت زياتولي شو؟ گدون کونکي خرنگه روزل کېدلی شي؟ کوم منابع(مالي، تجهيزات، او نور) به د مبارزي په جريان کبني ضرورت وي؟ د خلکو د سمالولو لپاره کومي علامي او بنودني به د تولو نه مؤثر وي؟

د کوم رنگ اخ او ډب سره ، او په کومي مرحلې کبني د ديكتاتور د قدرت منابع په زياتيدونکي توګه کمزوري او پربکېدلی شي؟ خرنگه مقاومت کونکي خلک په عين وخت کبني خپلي سر غروني ته دوام ورکولي شي او هم خپل د عدم تشدد انصباط (دسپلين) سائلی شي؟ خرنگه تولنه کولي شي چې خپل اساسي ضرورتونه د مبارزي په دوام کبني رفع کړي؟ خرنگه د جګري په دوام کبني تولنيز نظم سائل کېدلی شي؟ کله چې بريليوپ رانبردي کېري، آزادي غوبنتونکي خرنگه مقاومت کولي شي چې د ديكتاتوری نه وروسته مؤسسياتي بنسټ جور کړي تر خو انتقالی دوره څومره چې امكان و لري په آرامي سره تېره شي؟ باید په ياد ولرل شي چې هیڅ داسي یواحینې نقشه وجود نلري او جورېدلی نشي چې د هر آزادي غوبنتونکي نهضت لپاره د ديكتاتوری په مقابل کبني ستراتيژيکي پلان په توګه کار ورکړي. هره مبارزه چې پکبني ديكتاتوري نسکوره کېري او پر ځای یې ديموکراسۍ جوريږي تر یوې اندازې توپير لري. دوه وضعیتونه هیڅکله کېت مېت یو رنگ نه وي، هره ديكتاتوری به خپل ځانګري خاصیتونه لري، او هم د آزادي غوبنتونکو خلکو زور او ظرفيت هم فرق لري. د سياسي سر غروني د مبارزي لپاره د لوبي ستراتيژي پلان جورونکي به یو اساسي پوهې ته نه یواحې د خپل مشخص جګرئيز حالت ته اړ دي، بلکه خپل د جګري د انتخاب شوو وسایلو نه هم باید پوره او اساسي پېژندنه ولري.

کله چې د مبارزې لویه ستراتيژي په احتيا ط سره طرح شوه، د سمو دلايلو په اساس دا باید په پراخه ډول خلکو ته وبنوبل شي. هغه لوی شمېر خلک چې باید په مبارزه کي گډون وکړي پېير به وغوارې او توان به ولري چې مبارزه وکړي، په هغه صورت کي که په عمومي مفکوري او مشخصو تعليماتو باندي پوه شي. معلومات به احتمالاً د هغوی په مورال، د ګډون کولو غوبنتنه، او مناسب عمل کولو باندي به یو مثبت آغیزه ولري. د یوې ستراتيژي غتني تکي به ديكتاتور ته هم په هر حالت معلوم شي او د هغه د کيفيت نه پوهيدل به احتمالاً د دوى دھپلو شدت کم کړي، حکمه چې دوى به پوه شي چې په سياسي توګه دا به د دوى پر ضد را ګرځیدلی شي.

د لوبي ستراتيژي په مخصوصو خاصیتونو پوهيدل د ديكتاتور د پلويانو تر مینځ به د ناراضيتوپ او تېښتني سره مرسته وکړي.

کله چې د ديكتاتوري د نسکورو لو او د یو ديموکراتيك سیستم د تاسيسولو لپاره د لوبي ستراتيژي پلان قبول شو، نو د ديموکراسۍ د پلويانو لپاره خورا مهمه ده چې یې په کار آچولو باندي تېنګار وکړي. یواحې په ډېر و نادر و حالاتو کبني مبارزه کیداړ شي چې د لوبي ستراتيژي نه منحرف شي. یو دا چې ډېر شواهد موجود وي چې تاکل شوي لویه ستراتيژي د

غلطو مفکورو په اساس احصار شوي وي، او يا د مبارزي څرنګوالی په اساسی توګه بدل شوي وي. نو پلان جورونکي کولي شي چې لوبي ستراتيزی ته تغير ورکړي. حتی په دي حالت کښي هم ، دا تغير یواحی وروسته د یو اساسی بیا خپرني او د یوی مناسب نوي لوبي ستراتيزیکي پلان د پراختيا ورکولو او تعديلولو نه صورت نيسی.

د مبارزو د ستراتيزيو طرح کول

د دیکاتوری د خاتمه ورکولو او د ديموکراسی د ځای پر ځای کولو لپاره که لویه ستراتيزی هر څومره معقوله او اميد بخښونکي هم وي بیا هم پخپله ځان نشي عملی کولي. په خاصه توګه، ستراتيزی باید داسې پراختيا ورکړل شي چې د هغه عمه جګرو لار بنوونی وکړي چې د دیکاتور د قدرت د راپرزولو ته متوجه شوي وي.

دا ستراتيزی پخپل وار سره یو ځای او یو سلسله تکنیکي جګري به هدایت کري چې دیکاتوری رژیم ته متوجه او ورته قاطعه گذار ورکړي. تکنیکونه او د عملیاتو مشخص میتودونه باید په احتیاط سره انتخاب شي، دارنګه چې د هري مخصوصي ستراتيزی هدف ته د رسیدلو لپاره باید مرسته وکړي. دلته بحث منحصراً په سمه توګه د ستراتيزی په سطح متمن کز کيري.

ستراتيزی چلونکي چې عمه جګري طرح کوي، لکه د لوئي ستراتيزی پلان جورونکي به ضرورت ولري چې د مبارزي د تاکل شوي اصول په څرنګوالی او طریقه د عملیاتو په دقت سره پوه شي.

عیناً چې یو نظامي افسر باید دخپل د قوتونو تشکیلات، تکنیک، لوژستیک، جبه خانه ، د اراضي تاثیر او نور عواملو باندي د نظامي ستراتيزی د طرح کولو لپاره پوه شي، همدارنګه د سیاسي سر غروني پلان جورونکي هم باید د عدم تشدد د مبارزي په ستراتيزیکي اصولونو او څرنګوالی باندي پوره معلومات ولري. سره لدې، چې حتی د عدم تشدد په برخه کي پوهه یواحی ددي کتاب نظریاتو ته په پاملنۍ سره او د هغو سوالونو د ځواب ورکولو سره چې دلته طرح شوي ستراتيزی مینځ ته نشي راتلای. د مبارزي لپاره د ستراتيزی تنظیمول لاهم یو بصیرت لرونکي خلاقیت ته ضرورت لري.

د یو مشخص تاکل شوي مقاومت د مبارزي ستراتيزی لپاره پلان جورول او د اوبرد مهالی آزادي غوبښتونکي جګري لپاره ئي ورته پراختيا ورکول د سیاسي سر غروني ستراتيزی جورونکو به ضرورت ولري چې مختلف موضوعات او مسایل وخیري،چې په لاندلي ډول دي:

- د مبارزي لپاره مشخص هدفونه او د لوبي ستراتيزی په تطبیق کولو کښي د هغوی مرسته کول.

- هغو مشخصو میتودونو او یا سیاسی وسلو ته پاملنی کول، کوم چي د تاکل شوي ستراتیژی د تطبیق لپاره په پیره گنوره توګه په کاریدلی شي. د هری ستراتیژیکی مبارزی په عمومي پلان کبني دا به ضرور وي چي معلوم کرو کوم ورکوتی تکتیکی پلان او د عملیاتو میتود باید استعمال شي چي د دیکتاتور د قدرت منبع محدود او تر فشار لاندی ئې ونیسي. باید په پاد ولرو چي عمدہ هدفونو ته رسیدل د مشخصو کوچنیو گامونو په احتیاط سره د آخیستلو د نتیجي نه لاس ته راخی.

- باید معلوم کرو چي آیا اقتصادي مسایل بنایی چي د اصلی سیاسی مبارزی سره ارتباط ورکړل شي. که چیرې اقتصادي مسایل په مبارزی کبني مهم وي، نو توجه لازم دی چي اقتصادي شکایتونه به وروسته د دیکتاتوری نه پای ته ورسیرو. که دیموکراتیکی تولني ته د انتقالی دورې په وخت کبني اقتصادي ستونزو ته کوم چتک حل پیدا نه شي نو په خلکو کبني ناراضي توب او زړه سوروا لى به له سره پیل شي. دارنګه ناراضیتوب کډای شي چي د دیکتاتوری د بیارانللو لپاره چي د اقتصادي ستونزو د لیرې کولو وعده ورکوي سبب وګرځي.

- له مخکبني نه تعینول چي د مشرتوب کوم ډول بنه او د ارتباط سیستم د مقاومت د مبارزی د پیل کولو لپاره پیر بنه کار ورکوي. د تصمیم نیولو او ارتباط کومي وسیلی به ممکن وي چي د مبارزی په جريان کبني مقاومت کونکو او عمومي خلکو ته دوامداره لار بنونه تامين کري.

- د مقاومت کونکو د خبرونو د رسولو طریقه عمومي خلکو ، د دیکتاتور قوتونه، او نړیوالی مطبوعاتو ته. ادعائکاني او راپورونه باید تل په کلکه ربنتیا وي، ځکه چي مبالغي او بي اساسه ادعائکاني به د مقاومت اعتبار ته ضرر ورسوي.

- پر ځان باندي متکي او جورونکي تولنیز، بنونی او روزنی، اقتصادي او سیاسی فعلیتونه لپاره پلانونه جوړول چي خپل خلک پر ځان ډاډه او درانلونکي مبارزی لپاره د هغوي اړتیاوی لري کري. دارنګه پروژي د هغو خلکو له خوانه اداره کېدلی شي چي مستقیماً د مقاومت په فعلیتونو کبني لاس ونه لري.

- باید تعین شي چي کوم ډول بهرنی مرستي د مشخصو جګرو او یا د آزادۍ د عمومي مبارزی د حمایي لپاره پکار دي. باندنه مرستي څرنګه په پیره بنه بنه د استفادې لپاره تیاریدلی شي بي له دي نه چي کورنۍ مبارزه د باندنه مبهمو عواملو سره وټرو؟ پاملنې باید وشي چي کوم خارجي بله پیر احتمال لري او پير مناسب دی چي مرسته وکړي، لکه غير حکومتي تشکیلات (تولنیز نهضتونه، مذهبی یا سیاسی دلې، کارگري اتحادي او نور) حکومتونه یا ملګري ملنونه او د هغې مختلفي څانګې.

برسیره پر دی ، د مقاومت پلان جورونکي باید تدابیر ونیسي چي نظم خوندي وساتي، او د خپلو قوتونو سره تولنیز اړتیاوی د دیکتاتوری د کنترول په مقابل کښي د کنټولي مقاومت په وخت کښي لري کري. دا اقدام نه یواحی بل مستقل ديموکراتیک ساختمان جوروی او اساسی ضروريات لري کوي بلکه همدارنه د هغې ادعائاني اعتبار او ارزښت به لږ کري چي وايې بي رحمه څپلو ته ضرورت دی چي ګډ ودې او بي قانوني ودروي.

د همکاري نه کولو عقیدي خپرول

د دیکتاتوری په مقابل کښي بریالی سیاسي سر غرونه، ضرورت لري چي خلک د همکاري نه کولو پر عقیدي باید پوه شي. څرنګه چي د "بیزوګانو د خاوند" په کيسی کښي (دریم فصل)

وبنودل شو اساسی مفکوره ساده ده: که د مادونانو کافي شمېر د کافي مودي لپاره د څيل ګډلو د پاسه هم د ظالم رژیم د همکاري نه مخ واروی، نو نا روا سیستم به کمزوری او په پای کښي به درې وړي شي.

هغه خلک چي د دیکتاتوری لاندی ژوند کوي، بنایي همدا اوس به د مختلفو منابعو نه دي مفکوري سره آشنا وي. تر دی ځایه پوري چي ديموکراتیکي قوتونه باید قصدا په (لوی لاس) د همکاري نه کولو عقیده خپره او د خلکو په مینځ کي رواج کري. د "بیزوګانو د خاوند کيسه" او یا بله مشابه کيسه کيدای شي چي په تولنه کي خپره شي. دارنه کيسه ډير په آسانی سره پوهول کيدای شي. یو څل چي د همکاري نه کولو عمومي مفکوره درک شوه خلک به وکولی شي چي په راتلونکي کي د همکاري نه کولو د غوبښتني په اړوند چي د دیکتاتوری په مقابل کي تر سره کري پوه شي. همدارنه دوي به وکولی شي چي پخپله د همکاري نه کولو مشخص شکلونه د نوي وضعیتونو لپاره په ډير شمير سره ډېر ژر جور کري.

سره له دی، چي د دیکتاتوری لاندی دارنه هڅي، چي عقاید ، اخبار، او د مقاومت تعليمات مراجую ته لېړل سخت او خطرناکه ده، خو ديموکراتانو ډير څل په اثبات رسولی چي دا کار ممکن دي. حتی د نازی جرمni او کمونیستی اداري لاندی د مقاومت کونکو لپاره دا ممکنه وه چي نه یواحی د نورو اشخاصو سره، بلکه د یو لوی عوامو اورېدونکو او لېدونکو سره د غیر قانوني اخبارڅروني، کتابونه او په وروستيو ګلونو کي د غږ او تصویر د کسيتونو په واسطه اړیکي تینګي کري.

د مخکښي ستراتېژيکي پلان په مرستي، عمومي لار بنودني د مقاومت لپاره تیارېدلی او توزيع کیدلي شي. دا لار بنودني به خلکو ته مسئلي او حالتونه وښي چي دوي کله پروتست او یا څپله همکاري د دیکتاتوری سره بند کري او څرنګه یې اجرا کري. وروسته، حتی که د ديموکرات مشری نه ارتباټ پرې هم شي او ټینې تعليمات صادر نه شول او یا ونه رسپېل نو بیا هم خلک به وپوهېري چي د معینو مهمو مسایلو په برخه کښي څرنګه ګام واخلي. دا

لارښووندي، په عين حال کبني مقاومت کونکو ته معلومات هم ورکوي چي هغه جعلي او غلط "د مقاومت کونکو تعليمات" تشخيص کري چي د سياسي پوليسو له خوانه صادريري او د دوى لپاره طرح شوي وي چي د بدنامه کونکو اعمالو تر سره کول تحريک کري.

حپل او مقابل اقدام

ستراتيژيکي پلان جورونکي باید چي د دیكتاتوري احتمالي ټواب او حپل و خيري، مخصوصاً د دیكتاتور د تشدد سويه د ديموکراتيك مقاومت د عملياتو په مقابل کي. دير ضرور دی چي تعين شي چي څرنګه د ټپلو په مقابل کي مقاومت او عکس العمل وبنوبل شي او يا له تسلیمیدلو ورنه مخ نیوی وشي. اصولاً، په مخصوصو حالاتو کي، د دیكتاتور د احتمالي ټپلو په برخه کي د خلکو او مقاومت کونکو لپاره د لازمو اخطارونو صادرول ضرور وي، تر څو دوى د ګډون کولو په خطر له مخکي نه پوه وي. کيداي شي چي ټپل دير سخت وي نو د ژوبل شوي مقاومت کونکو لپاره د طبی مرستو تياري هم ضرور دي.

د ټپلو پيش بیني (مخکي ليد)، به ستراتيژي جورونکي په بنه ډول وړ وګرځوي چي له مخکي نه د هغو تکتیکونو او مینودونو استعمال د نظر لاندي ونیسي چي د جګري کوم ځانګري هدف يا د آزادۍ د لاس ته راوستلو سره مرسته کوي، ولې د بې رحميو او ټپلو احتمال کموي او يا یې امكان لړوي. د مثال په توګه، د سرکونو مظاهري او رسم گذشتونه د سختي دیكتاتوري په وراندي کيداي شي چي د زرهاؤ مړه مظاهره کونکو سبب وګرځي. د مظاهره کونکو لور تاوان (ضایعات) بنائي چي په واقعيت کي دیكتاتور باندي دومره زور ور نه وري لکه چي که هر څوک د اعتصاب په ډول او يا د ملکي کار کونکو له خوانه د پله ئيزو همکاري نه کولو په شکل په ټپلو کورونو کي پاتي شي.

که چېري ورانديز شوي وي چي د یو ستراتيژيکي هدف لپاره تحريک کونکي مقاومتي عملیات د دېرو تلفاتو سره مخامخ کيري، نو باید چي په دي حالت کي تلفات او احتمالي لاس ته رارنه په احتیاط سره و خيرل شي. آيا خلک او مقاومت کونکي به د عملياتو په دوران کي د سپلین او عدم تشدد احتمالاً مرااعات کري؟ آيا دوى به تشدد ته د تحريکيکيلو په مقابل کي مقاومت وکولی شي؟

پلان جورونکي بنائي په نظر کي ونیسي چي کوم تدبیرونه باید ونیول شي چي هم د عدم تشدد انضباط او هم مقاومت، د بې رحمو ټپلو سره سره وساتي. آيا دارنګه تدبیرونه لکه وعدی، د کرنلاري بياني، د انضباط د تطبیقولو ورقې، د مظاهراتو د کنترول آمر، او د تشدد د پلوي اشخاصواو ګروپونو تحريم به ممکن او مؤثر وي؟ مشران باید تل ویښ وي چي د مبارزینو په مینځ کبني د دیکتاتوري لمسونکي استازې چي د هغوی وظيفه په مظاهراتو کبني د تشدد تحريکول وي و پېژني.

د ستراتیزیکي پلان عملی کول

کله چې یو سم ستراتیزیکي پلان تکمیل شو، نو دیموکراتیک قوتونه باید د دیکتاتور د کوچنیو حرکاتو نه چې بنائي دوی ته شک واقوي، چې د لوئي ستراتیزی او یا دیوی جګري د مخصوصي ستراتیزی نه لري شي او د دوی توجه د مهمو عملیاتو نه غیر مهمو مسیلو ته واپري منحرف نه شي. او هم د وخت حساسیت لکه د دیکتاتور نوي بي رحمي، باید آزادي غوبنتونکي مقاومت د خپل لوئي ستراتیزی او یا د مبارزي د ستراتیزی نه بلی خوا ته ونه گرځوي. دا بي رحمي بنائي چې په حیرتوب(دقټ) سره په بد نیټ ترتیب شوی وي چې دیموکراتیک قوتونه تحريك کړي چې خپل بنه مرتب پلان خوشی کړي او حتی تشدد ته لاس پوري کړي، ددي لپاره چې بیا دیکتاتور وکولی شي چې دیر په آسانۍ سره دوی مات کړي.

کله چې اساسی تحلیل ومنل شو، د دیموکراسی غوبنتونکو قوتونو وظیفه باید پراو په پراو مخ په وراندي ويورل شي. البته، په تکتیک او منځنی هدفونو کښي تغیرات پیښ شي، او یو بنه لار بنود به تل چمتو وي چې د فرستونو نه ګته واخلي. دا تنظیموني باید د لوبي ستراتیزی او یا د مشخصي مبارزي د هدف سره اشتباه نه شي. په احتیاط سره د تاکل شوي لوئي ستراتیزی او ستراتیزی تطبيقول د یو ځانګري مبارزي لپاره به دير زیات بریالیتوب سره مرسته وکړي.

اتم فصل

د سیاسي سر غروني پکار آچول

په هغو حالاتو کبني چي خلک چانونه بي وسي فکرکوي او داريوي، دا مهمه ده چي د دوى لپاره رومبni وظيفه، لبر خطره او پخپل چان د باور د پيداکولو لپاره وي. دارنگه عمليات، لکه په غير معمولي توګه د جامو آغوستل، په ډاګه د يوي ناموافقی عقدي ليکل، او د خلکو لپاره دارنگه فرصت برابرول چي په ډير شمير ناموافقی عملياتو کبني گدون وکړي. په نورو حالاتو کبني نسبتاً يو کوچنی (په ظاهر صورت) يو غير سیاسي موضوع (لکه د او بود تدارکاتو د امنیت تأمینول) کیدلی شي چي د ډله ئیز عمل لپاره د پاملرنی مرکز وګرځول شي. ستراتېژستانو بنائي چي داسي موضوع وټاکي چي په عمومي توګه تائید شي او ردول يې ګران وي. په داسي محدودو مبارزو کبني بریالیتوب، نه یواځي مشخص شکایتونه لري کيري بلکه خلکو ته قناعت ورکول کيري چي دوى د قدرت خاوندان دي.

دمبارزي اکثری ستراتېژی په اوږد مهالي جګري کبني باید د دیکتاتوري فوري مکمل نسکوریدل خپل هدف ونه ګرځوي بلکه د محدودو هدفونو تر لاسه کولو ته ئی متوجه کړي. او هم هره مبارزه د تولني د تولو برخو گيون ته اړتیا نلري.

د يو سلسله مشخصو مبارزو په هکله چي په کبني يوه لویه ستراتېژي تطبيق کيري، د سر غروني ستراتېژي جورونکي باید وپوهیوي چي څرنګه د مبارزي مختلف پراوونه په شروع، مینځ او پای ته نژدي يو له بله توپیر ولري.

ټاکل شوي مقاومت

دمبارزي په اولني مرحلې کبني، منفردي جګري د مختلفو مشخصو هدفونو سره کیدای شي چي ډير ګټور وي. دارنگه انتخاب شوي مبارزي بنائي چي يو د بل پسي اجرا شي . کله کله کیدای شي چي دوه يا درې د دوى په يو وخت کبني مخي ته راشي.

کله چي د "انتخاب شوي مقاومت" لپاره ستراتېژي جوریوي ضرور دی چي چانګري محدود مسايل او يا عمومي شکایتونه چي د دیکتاتوري ظلم په ډاګه کوي تشخيص کرو.

دارنگه مسايل کیدلی شي چي د مبارزي د اداره کولو لپاره چي وسطي ستراتېژيکي هدفونه، د عمومي لوبي ستراتېژي په چوکات کبني تر لاسه کري ډير مناسب هدف وي.

وسطي ستراتيزيكي هدفونه باید د آزادي غوبنتونکو په موجود قوت يا طرح شوي ظرفيت

باندي لاس ته راوريل شي. دا ديو سلسله بريليو邦ونو په يقيني کولو کبني مرسته کوي کوم چي د مورال د پاره گتور او هم د اوږد مهالي مبارزې لپاره په گتوره توګه د قواوو د مناسبت سره کومک کوي.

د مقاومت انتخاب شوي ستراتيزي باید لومړي په مشخصو تولنيز، اقتصادي او سياسي مسایلو متمرکز شي. بنائي چي دا ددي لپاره انتخاب شوي وي، چي د تولنيز او سياسي سیستم

حیني برخي د دیکتاتور د کنترول نه د باندي وسائل شي، حیني برخي چي اوس د دیکتاتور د اداري لاندي دي د هغې کنترول بیا لاسته راوستل شي، يا دیکتاتور د ډيو خاص هدف نه محروم وګرځول شي. که ممکن وي، د تاکل شوي مقاومت مبارزه باید پر یوی ضعيفي نقطي، يا د دیکتاتوری په ډیرو نقطو څرنګه چي بحث وشو ضربه وارد کري. په دي وسیلې، آزادي غوبنتونکي کولي شي چي د خپل د قوت په موجوده ظرفيت په ممکنه مقیاس پر دېمن پېر زيات ضربه وارد کري.

ستراتيزي جورونکي باید ډير د وخته، لړ تر لړه د اولني جګري پلان جور کري.

چي ددي پوبنتنو څواب ورکري: ددي مبارزې محدود هدفونه به کوم وي؟ څرنګه به دا د لوئي ستراتيزي په تر سره کولو کبني مرسته وکري؟ که ممکن وي دا ډير معقول کار دی چي لړ تر لړه د دوهمي او که ممکن وي د دريمې جګري لپاره د ستراتيزيو عمده مطلوبونه تنظيم شي. ټول دا ستراتيزي باید انتخاب شوي لویه ستراتيزي انجام ته ورسوي او د هغه د عمومي لارښودني په چوکات کبني فعالیت وکري.

علامتي(سمبوليک) زور آچونه

د دیکتاتوری د ورانولو د وسایلو د برابرولو د نوي

مبارزې په پیل کبني، اولني سياسي بندکاره عملیات کيدلي شي چي په څلوا حدودو کبني محدود وي. دا عملیات باید داسې طرح شوي وي چي قسمآ د خلکو وضعیت و ازمایي او د تاثير لاندي راولي، او دوى د دوام لرونکي مبارزې لپاره د همکاري نه کولو او سياسي سر غروني د لاري نه چمتو کري.

اولني اقدام، احتمال لري چي د علامتي احتجاج او يا کيداي شي چي د علامتي محدود اقدام او يا مؤقتی همکاري نه کولو په بنه وي. که د هغو خلکو شمير چي غواړي عمل وکري لړ وي، نو مقدماتي اقدام، د مثال په توګه به د ګلانو اېښو دل په داسې ځای کبني وي چي علامتي(سمبوليک) اهمیت لري. د بلی خوانه، که د خلکو شمېر چي وغواړي په عملیاتو

کبني گدون وکري دير زيات وي، نو په تولو فعالیتونو باندي د پنھو دقیقد پاره توقف او یا خو دقیقی چپوالی بنایي چي عملی شي.

په نورو حالاتو کبني، یو خو کسان بنایي چي د لوري پر اعتصاب لاس پوري کري یا په یو حای کبني چي عالمتی اهمیت ولري وین چپ کبني، یا د زده کونکو له خوا صنفونو ته د تللو لند تحریم، او یا په یو مهم دفتر کبني موقتي کبنيستل وي. ديوی دیکتاتوری لاندی دارنگه زیورتوب بنایي چي د دير سخت چپلو سره مخامن شي. حیني عالمتی اقدامونه، لکه د دیکتاتور د هستوگنی د حای او یا د سیاسي پولیسو د قرارگاه مخه اشغالول بنایي چي دير خظر ولري او لدی کبله دا د یوی مبارزی د شروع کولو لپاره د توصیي ور اقدام نه دی.

مدمانی عالمتی اعتصابی عملیات حیني وختونه دير مهم ملي او بین المللی پاملرنې پاروي لکه د کوخي دله ئىزه مظاهرات په کال ۱۹۸۸ په برمما کبني، یا د زده کونکو اشغالول او د لوري اعتصاب په ۱۹۸۹ کال د تیامن په میدان بي جین کبني. په دی دوارو حالاتو کبني د تلفاتو پیروالی بنئي چي ستراتئری جورونکي باید د جگرو د پلان جورولو په وخت کبني د دير احتیاط نه کار واخلي. که څه هم دارنگه عملیات دير زيات معنوی او سایکالوژيکي تاثیر آچوي، خو دارنگه اقدامونه پخپله دير لبو احتمال لري چي دیکتاتوری رنگ کري، ځکه چي تر دير حایه یواحی عالمتی وي او د دیکتاتور د قدرت موضع نه تغیروي. معمولاً ممکنه ده چي د مبارزی په پیل کبني د دیکتاتور د قدرت منبع په بشپړه توګه او چتک تري نه پري کرو. حقیقتاً دا ایجاب کوي چي تول خلک او نژدي د تولنې تول مؤسسات چي پخوا رژیم ته تابع وواوس په مطلق دول ئی تردید او ناخاپه ورنه د دله ئىزی همکاري نه کولو په واسطه سر غرونه وکري. او دا تر اوسه پوري نه دی واقع شوی او ورته رسیدل به هم دير ګران وي. نو په ديرو حالاتو کبني د پوره همکاري نه کولو او سر غروني چتکه مبارزه د نهضت په پیل کبني د دیکتاتوری په مقابل کبني به سه نه وي.

د مسؤولیت و پشل

د یو انتخاب شوي مقاومتی جگري په وخت کبني د مبارزی فشار تر یو وخته پوري د یوی برخی او یاد خلکو د دېرو برخو پر شا ورل کيري. په بلی مبارزی کبني د یو بل هدف لپاره د مبارزی بار دخلکو دیوی بلی دلې ورو ته ور نقل شي. د مثال په توګه، زده کونکي به اعتصاب د یوی تعلیمي موضوع لپاره کوي، دیني مشران او معتقدين به ئی د مذهبی آزادیو د موضوع لپاره کوي، داور ګادي کارکونکي به امنیتی تدابیر دومره دقیق پر ځای کوي چي د اور ګادي د ترانسپورت سیستم به دير ورو کوي، ژورنالستان به سانسور نه د سر غروني لپاره اخبارونو د تشو ځایونو سره چيرته چي منوعه مضامین به نشر شوي واي نشر کري، یا پولیس به مکررا ناکامه پاتي شي چي آزادی غوبښتونکي مخالفین پیدا او بندی کري. د مقاومت مبارزه د موضوعاتو او د خلکو د ګروپونو له مخې په مرحلو بیلول، به د تولنې یوی برخی ته د استراحت لپاره موقع ورکري، کله چي مقاومت د بلی برخی له خوا دوام مومي.

انتخاب شوي مقاومت په خاصه توګه مهم دی چې د مستقلو اجتماعي، اقتصادي او سياسي دلو او مؤسسو آزادي او موجوديت نه دفاع وکړي چې د ديكتاتوری د کنترول نه د باندي دی او مخکبني په لنده توګه بيان شو. د قدرت دا مرکزونه مؤسساتي بنستونه جوروسي چې د هغى نه خلک پر استبداد فشار(زور) آچولی شي او یا د ديكتاتوری د اولينيو هدفونو په مینځ کبني وي.

د ديكتاتور قدرت په نخبنه کول

کله چې اوږد مهاله مبارزه د ابتدائي ستراتېزۍ نه تير او مخ په وراندي د پر مخ تللي مرحلې ته لار شي، نو ستراتېزې جورونکي باید محاسبه وکړي چې څرنګه د ديكتاتور د قدرت منابع محدود کيدلي شي. هدف به د عمومي همکاري نه کول په کار آچول وي، چې د آزادي غوبنتونکو قوتونو لپاره یو نوي ستراتېزېکي برلاسي خلق کري.

کله چې آزادي غوبنتونکي مقاومت زور ونيو، ستراتېزې جورونکي د ديكتاتوری د قدرت د منابعو د قطع کولو په مقصد د همکاري نه کولو او سر غروني لپاره نور مهم هدفونه د نقشي لاندي راولي چې د زياتدونکي سياسي کمزورتیا او په پاي کبني د ديكتاتوری د ټوتي ټوتي کيدلو سبب وکړي.

دا به ضرور وي چې په احتیاط سره په پلان کبني راوستل شي چې آزادي غوبنتونکي قوتونه څرنګه کولی شي چې د خلکو او پلو حمایه چې مخکبني ئې ديكتاتوری ته ورکول کمزوري کري.

آيا د دوی حمایه به د رژيم د ظلمونو د خرگندولو په واسطه، د رژيم د اقتصادي چلند له امله د هغه د اقتصادي مصیبتونو نتيجي په ډاګه کول، او یا د یو نوي معلومات په واسطه چې ديكتاتوري پای ته رسیدونکي دی کمزوري شي؟ د ديكتاتور حمایه کونکي باید لړو تر لړو مجبور کړي شي چې په خپلو فعالیتونو کبني "بې طرفه" ("سیلانیان") یا ترجیحاً د ديموکراسۍ د نهضت فعاله حمایه کونکي وکړي.

د سياسي سر غروني او د همکاري نه کولو د تطبیق په وخت کبني ډير مهم دی چې د ديكتاتوریول اصلی حامیان او معاونینو ته، په ګون د هغه داخلی ډله، سياسي حزب، پولیس، او لوړ رتبه مامورین خصوصاً پوچ ته ئې ډيره نژدي پاملننه وشي.

ديكتاتوري ته د عسکري قوتونو د وفاداري درجه، د دواړو افرادو او صاحب منصبانو، باید په ډير احتیاط وڅیړل شي، او باید تعین شي چې آيا عسکري قوتونه کیدای شي د ديموکراسۍ د څوакونو له خوا د تاثیر لاندي راشي؟ آيا کيدلي شي چې عادي عسکران ناراضه او ډاریدلي جلبيان وي؟ آيا ډير عسکران او صاحب منصبان د رژيم نه د شخصي، فاميلي یا سياسي

دلیلونو له کبله بیگانه شوي دي. کوم نور عوامل کولی شي چي عسکران او صاحب منصبان د آزادي غوبښونکي لمسونو ته زيان منونکي کري.

د آزادي د مبارزي په اولو برخو کي يو مخصوص ستراتئيزي باید جور شي چي د دیکتاتور د قطعاتو او عاملينو سره تفاهem وکړي. د الفاظو، علاميو او اقداماتو په واسطه ديموکراتيک قوتونه به قطعاً تو ته خبر ورکري چي آزادي بخښونکي مبارزه به قوي، مصمم او دوامداره وي. قطعات باید پوه شي چي مبارزه به يو مخصوص اخلاق ولري، او دارنګه طرح شوي وي چي دیکتاتوري به ویجار کري خو ددوی ژوند ته به هیڅ رنګ خطر نه وي. دا رنګه هلې ځلې به په پاي کي د دیکتاتور د قطعاتو د مورال خرابلو ته متوجه او په نهايیت کبني د هغوي وفاداري او اطاعت به د ديموکراتيک نهضت مرستي ته ور وګرځوي.

د دیکتاتوري د وسله والو قوتونو همدردي لاس ته راوستل او په پاي کبني هغوي بي اطاعتى ته مجبورول باید داسي تعبيير نشي چي دوى ته جرئت ورکرل شي چي دیکتاتوري د يو چتك نظامي عملياتو په واسطه پاي ته ورسوي. دارنګه يوه صحنه جورول احتمال نلري چي يو عملی ديموکراسی ځای پر ځای کري (خرنګه چي مونږ بيان کرو) کودتا بير لبر د قواوو د بي انډولي اړيکي د خلکو او اداره کونکي تر مینځ اصلاح کوي. نو دا به لازم وي چي پلان جور کرو چي خرنګه همدرده عسکري صاحب منصباب پوه کرو، چي نظامي کودتا او کورنۍ جګړه دواړه د دیکتاتور په مقابل کي پکار او مطلوب نه دي.

خواخوري صاحب منصبان په آزادي غوبښونکي مبارزه کي خورا مهم نقش، لکه په عسکري قواوو کي د ناراضي توب او همکاري نه کولو روحيه خپرول، قصدي بي کفايتی تشویقول

او اوامر و ته غور نه نیول او د خلکو د ځپلو نه د سر غرولو سره لوړولی شي.

نظامي افراد، ديموکراتيک نهضت سره رنگارنګ د عدم تشدد کومکونه، په ګډون د خوشی کول، اطلاع ورکول، د خوراک او دوا او نور مرستي کولی شي.

پوچ د دیکتاتور د قدرت د منابعو د پلي نه بير مهم منبع دي، هکه چي د هغه د انصباط لرونکي عسکري قطعات او وسلې مستقيماً په بي اطا عتو خلکو باندي د حملې او مجازات کولو په مقصد استعمالولی شي. د سر غروني ستراتئيزي جورونکي باید یه یاد ولري چي دا به یه استثنائي توګه

سخت او یا غير ممکن وي چي دیکتاتوري تو تي تو تي شي که پوليس، جګ رتبه مامورین، او نظامي قوتونه یه بشير توګه د دیکتاتوري حاميان یاتي شي او د اوامر و یه اجراءکولو کبني اطاعت وکړي. هغه ستراتئيزي چي د دیکتاتوري د قوتونو وفاداري یې په نخبنه کري، باید د آزادي غوبښونکو د ستراتئيزي جورونکو له خوا لور تقدم ورکرل شي.

دیموکراتیک قوتونه باید په یاد ولري چي نا رضایتي او بې اطاعتی د عسکري قوتونو او پولیس تر مینځ کیدای شي چي د هغو گروپونو او غرو ته پير زیات خطرناک اوسي. دوى به د بې اطاعتی هر عمل ته باید د سختی سزا او د بغاوت عمل ته د اعدام د سزا انتظار ولري. آزادي غوبښونکي قوتونه باید د عسکرانو او صاحب منصبانو نه ونه غواړي چي دوى د همدا اوس بغاوت وکړي. د هغه پر ځای تر څو چي ارتباط ممکن وي دا باید هفوی ته څرګند شي چي پيري مصنونکي لاري شته چي دوى په ابتدائي مر حلو کي انتخاب او د آزادي د مبارزینو سره مرسته وکړي.

د مثل په توګه، پولیس او عسکر کولی شي چي د خلکو د ټپلو امرونه په نیمګړي توګه پر ځای کړي، د هغو کسانو د اوسيدلو ځای پیدا نکري چي د حکومت له خوا غوبښتل شوي، مقاومت کونکي د ټپلو، نیولو، او یا تبعید کولو نه خبر کړي او هم مهم معلوماتونه څل آمرانو ته ور نکري. همدارنګه ناراضه صاحب منصبان کولی شي چي د خلکو د ټپلو اوامر په سلسله د مراتبولاندني قدمو ته خبر ورنکري. عسکران کولی شي چي د مظاهره کونکو د سرونو د پاسه فیر وکړي. همدارنګه ملکي مامورین پخپله برخه کي کولی شي چي دوسیي او تعليمات ورک کړي، سم کار ونه کري، خان "ناجوره" واچوي او تر څو چي "جور" شي په څل کور کښي پاتي شي.

په ستراتیزی کښي بدلون:

د سیاسي سر غړونی ستراتیزی جوړونکي، باید دوامداره وڅیږي چي څرنګه لویه ستراتیزې او د مشخصي مبارزي ستراتیزې په کار آچول شوي دي. د مثل په توګه، دا ممکن دي چي مبارزه هغسي چي انتظار کیده بنه وړاندي لار نشي. په هغه صورت کښي دا ضرور دي چي محاسبه وشي چي کوم ډول بدلون به په ستراتیزې کښي لازم وي. څه کيدلي شي چي د نهضت قدرت زیاد او ابتکار بیا لاس ته راوستل شي. په دارنګه حالت کښي ضرور دي چي مشکل تشخيص، او په یو ستراتیزې باندي له سره بیا غور وکړو، ممکن د مبارزي مسئولیت د خلکو یو بل ګروپ ته نقل، د قدرت یو بل منبع سمبال او د حرکت د یو بل طرز نه ګټه واخیستل شي. کله چي دا کارونه تر سره شول، نوی پلان باید فوراً تطبيق شي.

بر خلاف که مبارزه د انتظار نه پير بنه پر مختګ کړي وي او دیکتاتوري د هغې نه چي محاسبه شوي وه مخکښي نسکور شو، نو څرنګه آزادي غوبښونکي قوتونه د غیر منظره بریاليتوب نه ګټه آخیستلai او د دیکتاتوري د فلچ کولو لپاره مخ په وړاندي تلای شی؟

مونږ به دا سوال په راتلونکي فصل کښي وڅیږو.

نهم فصل

د دیکتاتوری تجزیه کول

د بني اداره شوي او بریالی سیاسي سر غروني مبارزې راتولي شوي آغيزي به مقاومت غښتلی او د تولني هغې برخې ته چې دیکتاتوري هلته آغيزناكه کنترولولو کښي تحديد سره مخامخ دی خپله اداره تاسيس او پراخوي. دا مبارزه به مهمي تجربې هم راتولي کري چې څرنګه همکاري بنده کړو او سیاسي سر غرونه پکار واقوو. دا تجربې کله چې د همکاري نه کولو او سر غروني وخت په لوی مقیاس لاس ته رائي خورا ډير کومک به وکړي. څرنګه چې په دريم فصل کښي پري بحث وشو، که چېږي دیکتاتوران پیاوړي وي، اطاعت، همکاري او تسلیمي ضرور ده.

بي د سیاسي قدرت منابعو ته د لاس رسی نه، د دیکتاتور قدرت کمزوری او په پای کښي منحل کېږي. نو د حمایي بندول د دیکتاتوري د توټي توټي کولو لپاره یو لازم عمه د کار دي. دا به ډير ګټور وي چې د نظر نه یې تیر کړو چې د سیاسي سر غروني د لاري، څرنګه د قدرت منابع د تاثير لاندي راوستلی شي.

علامتي انکار او سر غرونه د موجودو وسایلو نه شمبېل کېږي چې د هغوي په واسطه د رژیم معنویات او سیاسي قدرت او حقانیت تخریبوي. هر څومره چې د رژیم قدرت ډير وي په همغی اندازه یې اطاعت او همکاري چې ورته رسیزی ډير او د باور وي. ددې لپاره چې دیکتاتوري په جدي توګه د تهدید لاندي راوستل شي د هغې اخلاقې مذمت باید عملأ وښودل شي. د همکاري او اطاعت بندول ضرور دی چې د رژیم نه د قدرت نور منابع وشکوي. د مثال په توګه، که ملکي مامورین د خپل عادي ورتیا سره سم کار ونه کري، او یا حتی خپلو کورونو کښي پاتي شي نو پر اداري دستگا به شدیداً تاثير وکړي.

همدارنګه، که د همکاري نه کونکو اشخاصو یا ډلو کښي دا رنګه کسان موجود وي چې پخوانی تخصصي او علمي مهارتونه یې برابرول نو دیکتاتورانو به وګوري چې د دوى د همکاري نه کولو له امله د خپل د مقصدونو په عملی کولو کښي ډير کمزوري شوي دي. حتی د دیکتاتورانو ورتیا چې مناسب تصمیمونه ونیسي او یا آغيزناكه کېنلاري ته پراختیا ورکري هم به په جدي توګه لږشي.

که سیکالوژیکي او عقیدوي اغیزې چې ورته غیر محسوس عوامل وائي او معمولاً خلک مجبوروې چې د حاکمانو سره مرسته او ورته اطاعت وکړي ضعيف او یا معکوس شوي وي، خلک به ډير تمايل ولري چې د ظالم رژیم نه اطاعت ونه کري او هم خپله همکاري پري بند کري.

د دیکتاتورانو لاس رسی مادی منابعو ته هم مستقیماً د دوی قدرت باندي تاثیر آچوي. د مالي منابعو کنترول، اقتصادي سیستم، املاکات، طبقي منابع، نقلیات، او د نقلیاتو وسایل، او د ارتباطو وسایلو سره چي د رژيم د واقعي او يا احتمالي دبمن لاس ته ور شي، د هغوي د قدرت نور منابع زيان منونکي کيري يا له مينځه ئي. اعتسابونه تحریمونه او زیاتیدونکي آزادي په اقتصاد، ارتباطات، او نقلیاتو کبني به رژيم کمزوري کري.

خرنګه چي مخکبني و خيرل شو، د دیکتاتور قدرت چي سرکبن، بي اطاعته، او همکاري نه کونکي دله د خلکو په جريمي تهدید او يا جريمه کري، د دیکتاتور د قدرت مرکزي منبع دي.

د قدرت دا منبع په دوو لارو کمزوري کېدلې شي. اول، که خلک سختو عواقبو ته د سر غروني لپاره حاضر وي لکه په يو جنگ کبني نو د موجوده جريمي اغیزه به په مؤثره توګه لړوالي ومومي (د دیکتاتور څيل به مطلوب تسلیمېدل تامین نکري). دوهم، که پوليس او عسکري قوتونه ناراضي شي، نو هغوي به په انفرادي او يا دله ئيزه توګه د مقاومت کونکو د نیولو، وهلو او يا ویشنلو نه مخ واړوي او يا په څرګنده ډول د امر نه سر غرونه وکري. که دیکتاتوران نور نه شي کولي چي په پوليسو او عسکري قوتونو باندي د خلکو د څلپو لپاره داډه اوسي نو په دي حالت کبني دیکتاتوري پير زيات د تهدید لاندي دي.

لنده ئي دا چي، د يو ځاي پر ځاي شوي دیکتاتور باندي بریالی کېدل ایجاب کوي چي همکاري نه کول او سر غرونه، د رژيم د قدرت منابع کموي او له مينځه يې وري. که په دوامداره ډول د قدرت ضروري منابع بیا جيږه نه شي نو دیکتاتوري به کمزوري او په پاي کبني به توټي توټي شي. نو د دیکتاتوري په مقابل پیاوړی ستراتېزېکي پلان جوړول باید د دیکتاتور د ټولو نه مهم د قدرت منابع په نخبنه کري.

د آزادي خپرول

د سياسي سر غروني سره يو ځاي، د انتخابي مقاومت په مرحلې کبني، د مستقلو اجتماعي، اقتصادي، ګلتوري، او سياسي مؤسساتو جوړول په دوامداره توګه د ټولنې "ديموکراتيکي ساحه" پراخوي او د دیکتاتوري د کنترول ساحه ورکوتۍ کوي. ګله چي د ټولنې ملکي مؤسسات د دیکتاتوري په مقابل کې غښتنې شي، بیا نو، بې له دي نه چي د دیکتاتورانو غونښتنې ته پاملنې وکري، خلک په بېړي د هغوي د کنترول نه د باندي يوه خپلواکه ټولنه جوړوي.

کله چي دیکتاتوري ددي "خپریدونکي آزادي" د روپو لپاره مداخله کوي، په مقابل کبني ئي عدم تشدد ددي نوي ساحي د دفاع لپاره پکار آچول کيري او دیکتاتوري به په جګړه کي يوي بلې "جبهي" سره مخامخ شي.

په هغه وخت کي، مقاومت او د مؤسساتو جورونه، په گده حالات يوه واقعي آزادی خوا ته وري. دیکتاتوري رنګidel او د ديموکراتيک سیستم رسمي ځای پر ځای کېدل يو انکار نه کیدونکي واقعیت گرئي. ځکه چي په تولنه کي د قدرت اړیکي په اساسی ډول تغیر وموند.

په کال ۱۹۷۰ او ۱۹۸۰ کي پولیند، د مقاومت د لاري د تولني د فعالیتونو او د مؤسساتو د بیا را ژوندي کولو په برخه کي يوه روښانه مثال جوروی. د پولیند کاتوليک کلیسا د حکومت له خوا آزار او تعقیب شوه، خو هیڅکله د کمیونیست بشپړ اداري لاندی رانګي. په کال ۱۹۷۶، کي ځیني روشن فکرانو او کارگرانو، وړي ډلي ئي لکه د کارگرانو دفاعي کمیتې جوری کړي چې خپلی سیاسي مفکوري پر مخ بوزي. د پیوستون د کارگري اتحادي ډله د مؤثره مظاهره په زور ځان يې په ۱۹۸۰ کال کي قانوني کړ.

بزگران، زده کونکي، او بير نور ګروپونه هم خپل مستقل تشکيلات جور کړل. کله چې کمونستان پوه شول، چې دا ډلي د قدرت اړیکي ئي بدلي کړي، نو د پیوستون ډله بیا بند او کمونستانو نظامي اداري ته ئي لاس واقول. حتی د نظامي حکومت لاندی سره له بېرو بندی کولو او سخت آزار او تعقیب سره د تولني نوي آزاد مؤسسات خپلو فعالیتونو ته به ئي دوام ورکول. د مثال په توګه، په لسهاوو غیر قانوني ورځپاني خپریدي. غیر قانوني کتاب خرڅولو مرکزونه هر کال به په سلهاوو کتابونه خپرول، پداسي حال کښي چې مشهورو لیکوالانو کمیونست خپروني او د کتاب خپرولو مرکزونه ئي تحريم کړل. همدارنګه فعالیتونه د تولني په نورو برخو کښي صورت ونيول.

د یاروزوسکي عسکري رژیم لاندی، عسکري کمونست حکومت باندی اطلاق کیده چې د تولني د پاسه ټوپونه وهی. د حکومت کار کونکي اوس هم د حکومت دفترونه او ودانۍ ئي نیولي. رژیم اوس هم په تولني باندی په سزا ورکولو، بندی کولو، بندیخانو ته آچولو، د چاپ شوي مواد په ضبطولو او نور قدرت لري. خو سره لدی، دیکتاتوري تولنه نه شي اداره کولی. لدی ځایه نور به دا یو وخته پوري ځنډ وي چې تولنه رژیم په بشپړه توګه نسکور کړي.

حتی په داسي حال کي چې دیکتاتوري د حکومت مقامونه اشغال کړي هم وي په ځیني حالاتو کښي ممکن دي چې يو ديموکراتيک "موازي حکومت" تشکيل شي. دا به بير زيات د یو مخالف حکومت په څير فعالیت وکړي او د خلکو او د تولني د مؤسساتو وفاداري، قلدونه، او همکاري به ورسه وي.

په نتیجه کي به دیکتاتوري په زیاتیدونکي توګه د حکومت ددي اختصاصي صفت نه بي برخي شي. په پاڼي کي به دا ديموکراتيکي موازي حکومت په بشپړ توګه د دیکتاتوري رژیم ځای ديموکراتيکي سیستم ته د انتقال د یوې برخي په څير ونیسي. په مناسب وخت کي، به یو اساسی قانون جور او د انتقال د یوې برخي په څير به انتخابات وشي.

د دیکتاتوری ماتول: کله چې د تولني مؤسساتي بدلون مخ په وراندي ھي، د سر غروني او همکاري نه کولو تحریک کیدای شي چې شدت و مومي. د آزادي غوبنتونکو قوتونو ستراتېژي جورونکي باید د وخته انتظار ولري چې داسې وخت به راشي چې آزادي غوبنتونکي قوتونه کولي شي چې د انتخاب شوي مقاومت نه وراندي لار شي، او کتلوي سر غرونه په کار واچوي. په پېرو حالاتو کي د مقاومت د قدرت خلق کول، تيارول، یا د مقاومت امکانات پراخه کول وخت او زمان ته به ضرورت ولري او د کتلوي سر غروني انکشاف ورکول به وروسته د څو کلونو نه صورت ونیسي. ددي عبوری دوری په وخت کي د انتخابي مقاومت مبارزه باید د زیاتیدونکي مهمو سیاسي هدفونو باندي دوام وکړي. دخلکو لویه برخه د تولني په تولي سطحي کي باید په مبارزې کي ګډون وکړي. د فعالیتونو په دي زور آخیستلو کي تینګ او با انصباطه سیاسي سر غرونه پر مخ ورل، احتمال لري چې د دیکتاتوری داخلی کمزورتیا به په زیاتیدونکي ډول بنکاره کړي. د پیاووري سیاسي سر غروني او د مستقلو مؤسساتو جورول، دواړه، احتمال لري چې د آزادي غوبنتونکو په کته پراخه نړیواله پاملنې راوګرځوي. همداسي احتمال لري چې دا نړیواله دیپلوماتیکي محکومیتونه، تحریمونه، بندیزونه، د آزادي غوبنتونکو په پلوی تولید کري.

(خرنګه چې په پولیند کي ئې وکړ)

ستراتېژي جورونکي باید پوه وي چې په ھینو حالاتو کي د دیکتاتوری ړنګیدل بسايي چې په پېر زیات چټکتیا سره تر سره شي لکه چې په کال ۱۹۸۹ کښې په ختیز المان کي وشو. دا هغه وخت پېښیدلی شي چې د قدرت منابع په کتلوي ډول د تولو خلکو د مخ آړولو له کبله د دیکتاتوری نه پري(غوخ) شي. دا مثال دومره معمول نه دی، بنه دی چې د اوږد مهالي مبارزې لپاره پلان جور کړو (خو د لنډ مهالي لپاره چمتو اوسو).

د آزادي غوبنتلو په وخت کي، بریالیتوبونه که په محدود مقیاس هم وي باید ونمائځل شي.
هغه کسان چې دا بریالیتوبونه ئې کټلي باید تقدیر شي.

په احتیاط سره د بریالیتوبونو نمائځل د مبارزو د راتلونکي مرحلو لپاره د معنویاتو د لور ساتلولپاره مرسته کوي.

په مسؤولیت سره د بریالیتوبونو اداره کول

د لوبي ستراتېژي پلان جورونکي باید د مخکښې نه یو ممکن او غوره لاره وسنجوي چې مبارزه پري په بنه توګه نتيجي ته ورسيري. ددي لپاره چې د یوی نوي دیکتاتوری د راجګيدلو نه مخ نیوی او په تدریجي ډول د یو تلپاتي دیموکراسۍ جورېدل یقیني کړي.

دیموکراتان باید وسنجوی چې د مبارزی په پای کي انتقال د دیکتاتوری نه لند مهالی حکومت ته څرنګه اداره شي. دا په زړه پوري دی چې په هغه وخت کي په چتکۍ سره یو فعال حکومت تاسیس شي. خو دا باید هغه زور حکومت د نوي کسانو سره نه وي. دا ضرور دی چې باید وسنجول شي د پخوانی حکومت کومه برخه (لکه سیاسی پولیس) په بشپړ توګه د خپل د دیموکراسی د ضدوالي له کبله له مینځه ولاړ شي او کومه برخه ئی وروسته د دیموکراسی کیدلو هلو څلوا ته تابع وګرڅول شي. دیو مکمل حکومتی نشتوالی (خلا) لاره به اړدور او یا نوي دیکتاتوری ته خلاصه کړي.

د مخکنې نه باید فکر وشي، چې د رژیم د ورانيډلو نه وروسته، د دیکتاتوري رژیم د لور رتبه مامورینو سره څرنګه چلنډ وشي. د مثال په توګه، آیا دیکتاتوران به محکمی ته د محکمې لپاره راوستل شي؟ نوري کومې لاري شته چې د سیاسی سرگروني سره برابر دي، د ھیواد بیا جورونه، او د بریالیتوب نه وروسته د دیموکراسی جورونه؟ وينی توئیدنی نه، چې د راتلونکي دیموکراتیکي سیستم پر امکاناتو باندي به اساسی اغیزه ولري باید مخنیوی وشي.
کله چې دیکتاتوری کمزوری او یا نسکوریږي، د انتقال دوری لپاره باید مشخص پلانونه د تطبيق لپاره چمتو وي. دارنګه پلانونه به د بل ګروپ نه مخنیوی وکړي چې د دولت قدرت د کودتا د لاري نه ونیسي. د دیموکراتیک قانونی حکومت د تاسیس لپاره د بشپړ سیاسی او شخصی آزادیو پلانونه هم ضرور دي. هغه تغیرات چې د لویو سر شیندونو په قیمت لاس ته راغلي باید د بی پلانی نه د لاسه ونه وئي.

کله چې د زیاتیدونکي متعهد شوي تولني سره او د آزادو دیموکراتیکو ګروپونو او مؤسساتو چې دیکتاتوري یې نه شي کنترولولي مخامخ شي، نو دیکتاتوران به پوه شي چې د دوى تول د خطر قبلونې بې ګنټي دي. د تولنې ډله ئیز تعطیلات، عمومي اعتصابونه، په ډله ئیزه توګه په کور کښې پاتې کيدل، بې پروا لار وهنې، او داسي نور عملیاتونه به په زیاتیدونکي ډول د دیکتاتور خپل تشکیلات او مربوط موسسات کمزوری کړي. ددې سر غروني او همکاري نه کولو له امله چې په معقوله او ډله ئیزه توګه پرله پسې اجرا شوي، دیکتاتور به کمزوری شي او آزادی غوبښونکي به بې له تشدده بریالی شي او دیکتاتوري به د سرگروني خلکو په وراندي توتی توتی شي.

هیڅکله به هم دارنګه هلي څلې بریالی نشي، خصوصاً په دېره آسانۍ سره، او په نادراتو کې په دېره چتکۍ سره. باید په یاد وسائل شي، چې هومره نظامي جنګونه چې ګتل شوي هومره بايلو دل شوي هم دي. سره له دې سیاسی سر غرونه د بري حقیقی امکانات وراندي کوي. څرنګه چې مخکنې بیان شو، دا امکانات به دېر زیات د لوبي ستراتیژۍ په معقول انکشاف ورکولو، په احتیاط سره د ستراتیژيکي پلان جورولو، زیارت ایستلو، او با انضباطه زړه وري مبارزي سره زیات شي.

لسم فصل

د دوام لرونکي (تلپاتي) ديموکراسی بنست

د ديكتاتوري ورانيدل به يقيناً د لويو جشنونو سبب شي. هغه خلکو چي د اوبردي مودي لپاره رنهيدلي او په غت توان ئي مبارزه کري د خوشحالى، تفريح او قدردانى وردي. دوي باید پخپله او تول هغه کسان چي دوى سره ئي د سياسي آزادى د گېلولو لپاره مبارزه کري ويار وکري . افسوس چي تول هغه کسان به ژوندي پاتي نه وي چي دا ورخ وکوري. ژوندي او مره چي د خپل هيوا د خپلواکي د تاريخ په جورولو کي ئي مرستي کري باید د اتلانو په خير په ياد وساتل شي.

له بدھ مرغه، دا د احتياط او بيداري د کمولو وخت نه دى. حتی د سياسي سر غروني په واسطه د ديكتاتوري د بريالي ورانيدلو په صورت کي، په احتياط سره باید تدابير ون يول شي چي د يو نوي ظالم رژيم د راجګېللو نه چي د زاره رژيم د ورانيدلو د گد ودى نه وروسته پیدا کيري مخ نيوى وکري. د ديمو کراسى د پلوی کونکي قوتونو مشران باید له مخکبني نه ديموکراسى ته د يو منظم انتقال لپاره تيارى نيولى وي. د ديكتاتوري مانى باید ورانه شي. د اساسى قانون او حقوقى بنستونه او د يو دوام لرونکي ديموکراسى لپاره د کرو ورو معیار باید جور شي.

ھيچوک باید داسى فکر ونکري چي د ديكتاتوري د نسکورولو سره به يو د هيлю سره سمه تولنه سمدلاسه را خرگند شي. د ديكتاتوري دا ورانيدل په ساده ډول د شروع تکي د زياتو آزاديو سره د اوبرد مهالي هلو څلوا لپاره برابروي چي تولنه پر مخ ويورل شي او انساني احتياجات به نور هم په بشپړ توګه رفع شي.

جدي سياسي، اقتصادي او تولنيز مشکلات به په کلونو دوام وکري، او د هلو څلوا لپاره ئي د پېرو خلکو او ډلو همکاري په کار وي. نوي سياسي سيستم باید د مختلفو نظريو خلکو ته موقع برابره کري او د هغو اقداماتو مرسته وکري چي جورونکي فعاليونو او کړنلارو جورولو ته دوام ورکري تر څو چي د راتلونکو ستونزو سره مقابله وکري.

د نوي ديكتاتوري د راپورته کېدلو گواښ

ډير پخوا ارسسطو اخطار ورکري چي ".....استبداد هم په استبدا بدلبلي شي....." ډير تاريخي شواهد ، لکه د فرانسي نه(ژاكوبينونه او ناپليون) ، د روسيي نه (بالشويکان) ، د

ایران نه (آیت الله)، د برمه نه (سلورک)، او نور ځایونه شته، چې د یو ظالم رژیم رنگیدل به ځینو کسانو او یا ډلو ته یواحی یو فرصت بنکاره شي چې د نوي بادارانو په توګه صحني ته ورودانګي. د هغوي محرک بنایي چې توپیر ولري، خو نتيجه به ئې ډير څلي تقریباً یو رنگ وي. نوي دیکتاتوری کیدلی شي چې د پخوانی نه په خپل کنترول کښي ډير ظالم او مطلق العنان وي.

حتی د دیکتاتوری د ورانيډلو نه مخکبني د پخوانی رژیم غږي به قصد وکړي چې د سر غړونې مبارزه د ديموکراسۍ لپاره د یوی کودتا په واسطه مخکبني د وخت نه قطع کړي. کودتا په دی نیت طرح شوی وي چې د ديموکراسۍ دیپاره د مبارزې بریالیتوب شند کړي.

دا نوي دیکتاتوري به دعوا وکړي چې پخوانی دیکتاتوری ئې د قدرت نه لري کړي، خو په حقیقت کې غواړي چې یو بل، د سره رنگ شوی ډول، د زاره مابل په خلکو تحمل کړي.

د کودتا وو نه مخنيوی

د نوي آزاد شوو تولنو په مقابله کښي د کودتا ګانو د ماتې ورکولو لپاره لاري شته دي. د مدافعي د هغه ظرفیت نه له مخکبني نه خبر درلودل بنائي ځیني اوقات کافي وي چې د کودتا د قصد مانع وګرخي.

چمتووالی ئې مخنيوی کولی شي.

د کودتا د شروع نه وروسته ژر، فوراً کودتا کونکي حقانیت ته ضرورت لري، یعنی په اخلاقې او سیاسي لحاظ دوی د هیواد د اداره کولو حق لري؟ نو لمړی اساسی اصول د کودتا پر ضد، کودتا کونکو ته د حقانیت د ورکولو نه سر غرول دي.

کودتا کونکي همدارنګه غواړي چې ملکي رهبران او عوام د دوی ملاتې وکړي یا د فکر په ګډوډی آخته شي او یا منفي موقف ونیسي. ددي لپاره چې خپل کنترول په تولني باندي تینګ کړي نو کودتا کونکي د متخصصينو او مشاورينو، لوړ رتبه مامورينو، او ملکي مامورينو، اداره کونکو او قاضيانو همکاري ته ضرورت لري. کودتا کونکي همدارنګه مختلفو خلکو نه چې سیاسي سیستم، د تولني مؤسسات، اقتصاد، پولیس او عسکري قوا اداره کوي، غواړي چې دوی ته په منفي توګه تسليم شي او خپلې وظيفي لکه د معمول څرنګه چې د کودتا کونکو اوامر او کړنلارو په واسطه تغیر ورکړل شوی اجرا کړي.

د کودتا ضد دو هم اساسی پرنسیب د مدافعي، کودتا کونکو په مقابله کښي مقاومت کول دی د همکاري نه کولو او سر غرولو په واسطه. هغه همکاري او مرستي ئې چې پکار وي باید ور نه کړل شي. د مبارزې عین وسایل چې د دیکتاتوری په مقابله کې استعمال شوي وو د نوي خطر په مقابله کې هم پکاريبدلی شي، خو فوراً باید استعمال شي. که دواړه، حقانیت او

همکاري د کودتا کونکو نه ايسار شي، نو کودتا به د سياسي ولري نه مر او د ديموکراتيکي تولني د جورو لو فرصت بيا لاس ته راشي.

د اساسی قانون مسوده (رومبي ليک)

نوی ديموکراتيک سیستم به یو اساسی قانون ته ضرورت ولري چې د ديموکراتيک حکومت د مطلوب چوکات بنسټ کښېږدي. اساسی قانون به د حکومت مقصدونه د حکومتي صلاحیتونو حدود، د انتخاباتو په نظر نیول او وخت چې پکښي حکومتي کسان او قانون جورونکي انتخابيري، د خلکو اساسی حقوق، اود ملي او محلي حکومتونو په مینځ کي ارتباط تعین کري. د مرکزي حکومت د ننه، که په نظر کي وي چې ديموکراتيک پاتي شي، د صلاحیت او قدرت یو واضح تقسیم(ویش) د حکومت د دریو خانګو یعنی باید د اجرائی، عدلی، او مقننه قواوو تر مینځ تاسیس شي. د پولیس، استخباراتو، او عسکري په فعالیتونو باندي قوي تحديات باید وضع شي چې قانوني سياسي مداخله باید منوع کري.

د ديموکراتيکي سیستم د ساتلو او د دیکتاتوري تمایلاتو او دسيسو د مخنيوي په ګته اساسی قانون باید د دasic یو فیدرال سیستم تاسیسلو ته ترجیح ورکړي چې په کي د منطقوي ولايتی او محلي حکومتونو خاص امتیازات ساتل شوی وي. په ټینې حالاتو کي د سویس د بلاک سیستم کیدای شي چې د توجه ور وګرځي چې پکښي یو کوچنی منطقه عمده امتیازات لرلی شي او هم د ټول هیواد د یوی برخی په توګه پاتي کيدلی شي.

که یو اساسی قانون د ډیرو دasic شکلونو سره پخوا د آزاد شوی هیواد په تاریخ کي موجود و نو دا به معقوله وي چې آسانه بیا په کار واچول شي، او څرنګه چې لازم او مطلوب بنسکاري اصلاح شي. که یو موافق اساسی قانون موجود نه وي نو دا به ضرور وي چې د یوه انتقالی اساسی قانون په لار بنودنی عمل وکړو. که نه نو، یو نوی اساسی قانون تیارولو ته به ضرورت وي. د نوی اساسی قانون جوروں به پوره اندازه وخت او فکر کول ونیسي. پدې مراحلو کي د خلکو عمومي گدون د نوی قانون د متن د تائید او اصلاح د پاره غوره او ضروري دي. باید ډیرو احتیاط وشي چې په اساسی قانون کي دasic وعدی ونشي چې وروسته ئي عملی کول ناممکن ثابت شي، او یا دasic مقررات په اساسی قانون کي واچول شي چې د یو ډیرو قوي مرکزي حکومت ایجاد وکړي، ټکه چې دواړه د یوی نوی دیکتاتوري لپاره لاره او اروي.

د اساسی قانون متن باید د خلکو د اکثریت لپاره قابل د پوهیدلو وي. یو اساسی قانون باید دومره پیچلی او مغلق نه وي چې یواحی قانون پوهان او د تولني لوره طبقة دعوا وکولی شي چې پري پوهیزري.

دیموکراتیکي دفاعي کېنلاره

يو آزاد شوي هيوا د هم کيداي شي چي بانداني خطر (تهديد) سره چي د يو دفاعي ظرفيت ایجاب وکري مخامخ شي. هيوا د ته بنائي بانداني خطر چي وغواړي دلته اقتصادي، سیاسي يا نظامي تسلط تاسیس کري متوجه وي.

د داخلی دیموکراسۍ د ساتلو په ګټه. د ملي دفاع دضرورتونو لپاره د سیاسي سر غروني د اساسی پرنسیبونو استعمال ته باید جدي پاملننه وشي. د مقاومت ظرفيت مستقیماً د هيوا د خلکو لاس ته ورکول، په نوي آزاد شوي ملکونو کي هيوا دونه د لوبي عسکري لګښت نه چووي. غټه عسکري قوت له يوی خوا خپله دیموکراسۍ ته خطر وي له بلی خوا غټه اقتصادي منابع پکبني په مصرف رسیزی، چي د هيوا د ورته په نورو برخو کي سخته اړتیا وي.

دا باید په ياد وسائل شي، چي ټینې گروپونه به د اساسی قانون د مقرراتو نه ستړګي پټي کري، او هڅي به وکري چي ځان د نوي دیکتاتور په توګه ځای پر ځای کري. نو لدی کبله د خلکو لپاره یوه دائمي وظيفه شته چي سیاسي سر غروني او همکاري نه کول د احتمالي دیکتاتورانو په مقابل کي پکار واقوي او دیموکراتیکي جوړښت، حقوق او تعاملات خوندي وساتي.

يوه غوره مسئولیت

د عدم تشدد د مبارزي آغيزه یواخي د دیکتاتورانو د کمزوري کول او د اقتدار نه نسکورول نه، بلکه د څل شوو پرګنو تقویه کول هم دي. دا لاري چاري هغو خلکو ته قدرت بخښي چي پخوا یې ځانونه د لاس آلي او یا بنکار بلل، خو اوس مستقیماً خپل قدرت پکار آچوي چي خپلو هلو څلوباندي پېړه آزادي او عدالت تر لاسه کري. د مبارزي داتجربه پېړ مهم روحي نتیجه لري، دارنګه چي په پخوانی کمزورو کي عزت النفس او پر ځان باور زیاتوي.

يو بل مهم اوږد مهاله ګټوره نتیجه د عدم تشدد د مبارزي د دیموکراتیک حکومت د جورولو لپاره داده چي تولنه به د راتلونکي مشکلاتو سره د معامله کولو لپاره به نور هم ورتیا پیدا کري.

راتلونکي مشکلات کېدای شي چي د حکومت ناوره ګټه آخیسته او فساد، بد رفتاري د يوی خاصي دلي سره اقتصادي بي عدالتی، او د سیاسي سیستم په دیموکراتیکي کیفیت کبني د تحیدونو په بنه وي. هغه خلک چي د سیاسي سر غروني تجربه تر لاسه کري پېړ لږ احتمال لري چي د راتلونکي دیکتاتوريو په مقابل کبني کمزورتیا وبنېي.

وروسته له آزادي نه، د عدم تشدد د مبارزي سره آشنايی به لاري پيدا كري چي د ديموكراسي، مدنی آزاديو، د افليتونو د حقوقو نه او د منطقوي، ولايتی او محلی حکومتونو او غير حکومتي مؤسساتو نه دفاع وشي. د عدم تشدد سره آشنايی، همدارنگه داسي لاري پيدا كوي چي خلک او ډلي کولي شي د داسي سختو تنازعاتو سوله ئيزه مظاهري وکري چي مخالفو ډلو د هغو لپاره ھيني وختونه تروريزم او يا گوريلايي جگرو ته لاس آچول.

د سياسي سر غروني او يا د عدم تشدد د مبارزي مفكوره په دي بحث کبني دادي چي تولو هغو کسانو او ډلو سره مرسته وشي چي غوايري د خپلو خلکو نه د ديكتاتوري استبداد و چت او یوه داسي دوامداره ديماکراتيکي سيستم جور کري، چي بشري آزادي او ملي فيصلو ته احترام وکري، تر څو چي تولنه مخ په وراندي بوخي.

هغه مفكوره چي دلته طرح شوي درې عمهه نتيجي تري آخستل کيري:

- د ديكتاتوري نه آزادي ممکنه ده.

- ډير په احتياط سره فکر کول، او ستراتيزيکي پلان جورول لازم دی چي کاميابي تري لاس ته راشي او- په احتياط، زيارة ايستتي او انضباط سره مبارزه کول چي يې په نظر کي نه نيوں، اکثراً په غېه بېه تماميرې.

دا ډير تکراريدونکي نقل د قول چي " آزادي وريانه ده " ربنتيا ده. هيچ بانداني قوت نه رائي چي ټپل شوي خلکو ته آزادي چي دوى ورته ډير ليواله دي وگتي. خلک باید پخپله زده کري چي دوى څنګه آزادي تر لاسه کري. البته دا کار به آسانه نه وي.

که خلک پوه شي چي د دوى د آزادي لپاره څه ضرورت دی، دوى څپل د حرکت طرز نقشه کولي شي، چي وروسته د ډير و کړاونو نه په پاي کي دوى ته څپله آزادي راوري. وروسته د زيارة او کوبنښ سره دوى یوه نوي ديموکراتيکي نظم جورولی او د مدافعي لپاره ئې تياريدلى شي. هغه آزادي چي د داسي مبارزي سره لاس ته رائي کيداړي شي چي دوامداره وي. دا د هغو ګلکو خلکو په تعهد باندي دوام مومي چي يې د ساتلوا او پراختيا ورکولو لپاره ئې کري دي.

د عدم تشدد د مبارزې ۱۹۸ میتودونه

د عدم تشدد د اعتراض او قناعت ورکولو میتودونه:

رسمی بیانی:

۱. عمومي خطابي
۲. د مخالفت يا موافقت ليكونه
۳. د تشكيلاتو يا مؤسساتو له خوا اعلامي
۴. لاسليک شوي عمومي بیانی
۵. د شکایت يا غوبنتني ليکلی بيان
۶. دله ئىزى او يا مجموعى غوبنتنى

پراخو پرگنو ته پیغام رسول:

۷. شعارونه کاريکاتورونه او اعلامي
۸. بيرغونه، پوسټروننه او نور تصويري ابلاغي
۹. ورقونه رسالي او كتابونه
۱۰. اخبار او مجلې
۱۱. ريكاردونه، راديو او تلوزيون
۱۲. پر ھمكى او يا هوا ليکنى

دله ئىزاستازيتوب:

۱۳. د استازو هيئت يو لور رسمي مقتدر مقام ته لي يول
۱۴. د استهزالپاره جايزي ورکول
۱۵. په دله ئىزە توگه د لايجود تائيد لپاره زيار ايستل
۱۶. خلکو ته د يو عمل په نه کولو قناعت ورکول
۱۷. درواغو انتخابات

د علامتى(سمبوليک) عمومي افداماتو تر سره کول

۱۸. د بيرغونو او نور علامتى رنگونو بنو دل

۱۹. د علایم و آغوسټل
۲۰. د عاګانی او عبادتونه
۲۱. د علامتی شیانو توزیع کول (لکه بیرغونه او نور)
۲۲. د اعتراض لپاره خان لوڅول
۲۳. د خپل شخصی جایداد ورآنول
۲۴. د علامتی چراغونو روښانول
۲۵. د عکسونو زورېندول
۲۶. پر عکسونو باندی د پروتیست لپاره رنگ آچول
۲۷. نوی علمی او نومونه
۲۸. د سمبولیک غړونو پورته کول (لکه الله اکبر)
۲۹. د علامتی شیانو احیا کول
۳۰. بې ادبه حرکات تر سره کول

پر اشخاصو باندی زور آچول او یا دهغوی تنګول:

۳۱. د هورولو لپاره د رسمي اشخاصو تعقیبول
۳۲. د رسمي خلکو رېټل
۳۳. د وروروی د تشكیلاتو جوړول
۳۴. شوګیر کول (پر یو ځای یا د یو رسمي شخص د کور په مخکي)

موسيقي او پرامه:

۳۵. خندالرونکي توکي او مسخرې
۳۶. موسيك غرول او لوبي تمثيلول
۳۷. بدلي ويل

پله ئيز حرکتونه:

۳۸. رقتارونه
۳۹. رسم ګذشتونه
۴۰. ديني راتولېدنې
۴۱. زيارت کول
۴۲. د موټر سایكلونو سپرلي

- د مرو نمانځل:
- ٤٣. سیاسي ویر
  - ٤٤. د توکو جنازی
  - ٤٥. نمایشي جنازی
  - ٤٦. د قبرونو زیارت کول

عمومي تولني

- ٤٧. د اعتراض او یا تائید لپاره راتولېدل
- ٤٨. د اعتراض لپاره جلسې کول
- ٤٩. د پروتست ستراواخفا شوي اجتماع
- ٥٠. په یوه مشخص وخت کي د یوه خاص شی زده کول

په شاتګ او تقبیح کول:

- ٥١. وتل
- ٥٢. چوپتیا
- ٥٣. د مکافاتونو نه قبلوں
- ٥٤. شا اړول

ډ تولینیزی همکاری نه کولو میتودونه

د اشخاصو تجريدةل او د اجتماعي حقوقونو نه یې بې برخی کول:

- ٥٥. اجتماعي تحریم
- ٥٦. انتخاب شوي اجتماعي تحریم
- ٥٧. جنسی امتناع کول
- ٥٨. تکفیرول
- ٥٩. بې برخی کول

په تولینیزو مراسمو، رواجونو او مؤسساتو کي همکاري نه کول:

- ٦٠. د اجتماعي او سپورتي فعالیتونو څنډول
- ٦١. د اجتماعي امورو تحریم
- ٦٢. د زده کونکو اعتساب

٦٣. اجتماعي نافرمانی (لکه تیکری نه په سرول)
٦٤. د اجتماعي مؤسساتونه خان ایستنل

له اجتماعي سیستم نه پر شا تلل:

٦٥. په کور کي پاتي کيدل
٦٦. په ھانگري ډول همکاري نه کول
٦٧. د کار گرانو د کار نه تبنتیدل
٦٨. پناه ورل
٦٩. ډله ئيزتری تم کيدل
٧٠. د اعتراض لپاره هجرت

اقتصادي میتدونه
د همکاري نه کولو اقتصادي تحریک
د مستهلکینو له خوا اقدام:

٧١. د مستهلکینو له خوا تحریم
٧٢. د تحریم شوو شیانو مصرف نه کول
٧٣. د هوسابینې د لوازماتو د استعمال نه سر غرونه
٧٤. د کرايو نه ورکول
٧٥. د کرايې نیولو نه بدې کول
٧٦. د دېښمن هیواد او یا د ټولو باندانيو هیوادونو د تولیداتو او خدماتو د آخستلو نه امتناع کول
٧٧. د څو هیوادونو له خوانه د یوه هیواد د تولیداتو د یوه شکایت له امله همزمانه تحریم.

د کارگرانو او تولید کوونکو له خوا اقدام:

٧٨. د کارگرانو تحریم
٧٩. د تولید کونکو تحریم

د دلالانو (عمده خرڅونکو) اقدام:

٨٠. د تهیه کونکو او خرڅونکو تحریم

د مالکانو او اداري له خوا اقدام:

٨١. د تجارانو له خوا تحریم
٨٢. د جایدادونو د اجاره ورکولو او یا خرڅولو نه پده کول
٨٣. د فابریکو ټلپول
٨٤. د صنعتی مرسته کولو نه پده کول
٨٥. د تجارانو "عمومي اعتصاب"

د مالی منابعو د متصدیانو له خوا اقدام:

٨٦. د بانکونو نه څلي پیسی را ایستل
٨٧. د حق الزحمو، قرضونو او مالیاتو د ورکولو نه پده کول
٨٨. د قرضونو او سودونو د ورکولو نه پده کول
٨٩. د کریدتونو او پانګو تفکیک
٩٠. د مالیاتو نه ورکول
٩١. د حکومت د پیسو د آخیستلو نه پده کول

د حکومتونو له خوا اقدام:

٩٢. داخلي بندیز (لکه په امریکي کې د کیوبا پر تولیداتو بندیز)
٩٣. په تور لست کې د سوداګرانو نومونه لیکل
٩٤. د بین المللی خرڅونکو بندیز
٩٥. د بین المللی آخیستونکو بندیز
٩٦. د بین المللی تجارت بندیز

د اقتصادي همکاري نه کولو میتدونه

علامتي(سمبوليک) اعتصاب:

٩٧. اعتراضي اعتصاب
٩٨. لند مهاله اعتصاب

زراعتي اعتصاب

٩٩. د بزگرانو اعتصاب
١٠٠. د فارمونو د کارگرانو اعتصاب

د ځانګرو پلو له خوانه اعتصاب:

١٠١. د جبری کار(بېگار) نه سر غړول
١٠٢. د بندیانو اعتصاب
١٠٣. د کسبګرو اعتصاب
٤. ١٠٤. د حرفوي پلو اعتصاب

صنعتي عادي اعتصابونه:

١٠٥. د مؤسسو اعتصاب (لکه د مکتبونو اعتساب)
١٠٦. صنفي اعتصاب(لکه د بوت جورونکو اعتساب)
١٠٧. د خوا خوبرو پلو اعتصاب
١٠٨. په تدریج سره دکارګرانو کمپل او په پای کي هیڅوک کار ته نه حاضريدل
١٠٩. په وار سره د فابريکو د کار بندول
١١٠. دورو کار کولو اعتساب
١١١. په کار کي د مقرراتو پیر مراعات کول تر هغه پوري چې د کار سرعت دېر لږ کړي
١١٢. د ځان نارو غه آچولو اعتساب
١١٣. اعتساب د استغنا سره
١١٤. محدود اعتساب
١١٥. انتخاب شوي اعتساب

د متعددو صنعتونو اعتصابونه:

١١٦. عام کړي شوي اعتصابونه
١١٧. عمومي اعتصابونه

له اقتصادي اړیکو سره یو ځای اعتصابونه کول:

١١٨. د یوی سیمي اقتصادي حرکت په داوطلبانه توګه موقتاً ادرول. د پروټست یو هندوستانی ډول دی، چې هر تال هم ورته ویل کېږي
١١٩. د اقتصادي فعالیتونو بندول

د سیاسي همکاری نه کولو میتدونه

د صلاحیت ردول:

١٢٠. د وفاداری ایسارول او یا بیرته آخستل
١٢١. د عمومي مرستو نه قبلول
١٢٢. لیکنی او ویناوي چې مقاومت نشویقوي

له حکومت سره د اتبعاعو همکاري نه کول:

١٢٣. د تقنیني مؤسساتو ردول
١٢٤. د انتخاباتو تحریم
١٢٥. د حکومت د وظایفو او مقامونو تحریم
١٢٦. د حکومت د خانګو، نمایندگیو او نورو برخو تحریم
١٢٧. د حکومت د تعلیمي مؤسساتو نه راوتل
١٢٨. د حکومت له خوانه د حمایه شوو تشکیلاتو تحریم
١٢٩. د قانون له تطبیق کونکو سره د مرستي نه مخ آبرول
١٣٠. د خپلو علایمو او دحای د بنبو لري کول(لکه دکور لمبر او نور..)
١٣١. د مقرر شوو مامورینو د قبلولو نه انکار کول
١٣٢. د موجوده مؤسساتو منحل کیدل نه قبلول

د دیکتاتوری نه د اطاعت کولو پر ځای نوري لاري:

١٣٣. بي پروايي او د اوامر ورو قبلونه
١٣٤. کله چې مستقیمه لارښودنه وجود ونه لري بي اطاعتی کول
١٣٥. عامه بي اطاعتی(نافرمانی)
١٣٦. بي اطاعتی په تغیر د بنې لکه د زړه نه یو امر نه اجراکول
١٣٧. د یو اجتماع او یا یو مجلس د پریښودلو نه امتناع
١٣٨. کښیناستل
١٣٩. د اخذ عسکر او تبعید سره همکاري نه کول
١٤٠. پتیدل، تبستیدل او یا غلط هویت پکارول
١٤١. د "نا حقو" فوانيño په مقابل کښي بي اطاعتی

د حکومت د منسوبینو له خوا اقدام:

١٤٢. د حکومت د لور رتبه مقام له خوا د مرستي کولو نه امتناع
١٤٣. د قومندی او اطلاعاتو د مgra بندول
١٤٤. ورو والی او ممانعت

۱۴۵. عمومي اداري همکاري نه کول
۱۴۶. قضائي همکاري نه کول
۱۴۷. د قانون د تطبيقولو څانګو له خوا نه قصداً بي کفايتی او انتخابي همکاري نه کول
۱۴۸. بغاوت

کورنی حکومتی اقدام:

۱۴۹. د لور مقام قانون، نظم يا د محکمي له فیصلې سره بي له مستقیمي سر غروني نه قسمآ
قانوني تجاهل او يا ځندول
۱۵۰. له مرکزي حکومت سره، د محلې، او ولايتي حکومتونو همکاري نه کول

بین المللی حکومتی اقدام:

۱۵۱. په دیپلوماتیکي او نورو نمایندګیوکي بدلون
۱۵۲. په دیپلوماتیکي مراسمو کي ځند او يا لغو راوستل
۱۵۳. دیپلوماتیکي په رسميت پیژندلو کي ځند راوستل
۱۵۴. د دیپلوماتیکي اړیکو پرې کول
۱۵۵. د بین المللی مؤسساتو نه ئې را ویستل
۱۵۶. په بین المللی مؤسساتو کي ئې په غریتوب نه قبلو
۱۵۷. د بین المللی مؤسساتونه یې اخراجوں

د عدم تشدد د مداخلی میتدونه

سایکالوژیکي مداخلی:

۱۵۸. ځان دیري گرمۍ او يا ډیري یخنې ته معروضول
۱۵۹. روزه

الف: د اخلاقې فشار روزه، چې خپل ځان او يا ژوند په خطر کې واچوي، او د بشري ټولنې
احساسات راوپاروې
ب: د لورې اعتصاب
ج: سیتیاګراهیک روزه، چې مقابل لوری د خپل ټوریدلو نه و شرموي

۱۶۰. معکوسه محکمه، چې قانون باندي انتقاد او مقابل لوری محکمي ته محول کړي
۱۶۱. د عدم تشدد څورول

عملی(فزيکي) مداخله:

۱۶۲. کیناستل

۱۶۳. دریدل

۱۶۴. سپریدل

۱۶۵. په اوبو کي دريدل

۱۶۶. په آزاده فضاکي د عدم تشدد د فعالينو موقيتی راتوليدل، چي د راتوليدلو ځای علامتي(سمبوليک) اهميت ولري

۱۶۷. د دعا لپاره راتوليدل

۱۶۸. د عدم تشدد يرغل، د داوطبلو افرادو مارش يو مهم علامتي او يا ستراتيژيکي نقطي ته او بيا دهги اشغال

۱۶۹. د دېمن فضائي قلمرو ته د آلتکو په واسطه د پانو، خوراک او يا سوغاتونو د توزيع لپاره بي د تشدد د استعمال نه ننوتل.

۱۷۰. د عدم تشدد تجاوز

۱۷۱. د عدم تشدد غږ پورته کول(چيغي وهل)

۱۷۲. د عدم تشدد مخنيوانه(مانع)

۱۷۳. د عدم تشدد اشغال يا (په عدم تشدد سره د يو ځای نيوں)

اجتماعي مداخله:

۱۷۴. د نوي اجتماعي نموني تاسيسول

۱۷۵. په تسهيلاتو کي اندوخر جورول

۱۷۶. د يوه رسمي مقام سره د خبرو اترو اوبردول او د هغه وخت ضایع کول

۱۷۷. په يوه اجلاس کي ننوتل او د خبرو په واسطه جلسه اخلاقلول

۱۷۸. په يوه ازدحام کي خلکو ته چټک پیغام رسول او بيا تښتیدل

۱۷۹. تعويضي اجتماعي مؤسسې جورول

۱۸۰. د تعويضي ارتباط سیستم جورول

اقتصادي مداخله:

۱۸۱. سرچېه اعتساب(چي کارګرانو ته وویل شي، کار ته مه رائئ او دوی بیا راشي)

۱۸۲. د کور نه د نه ونلو اعتساب

۱۸۳. د Ҳمکي قبضه کول بي له تشدد نه

۱۸۴. د محاصرې نه سر غرول

۱۸۵. د سياسي تحريک له امله جعلي اسعار جورول

۱۸۶. د اجناسو درانيولو نه ځان سائل

۱۸۷. د شتمنيو قبضه کول
۱۸۸. موقتي ذخیره کول
۱۸۹. انتخابي ملاتر کول
۱۹۰. تعويضي مارکيتونه
۱۹۱. د تعويضي انتقالاتو سیستمونه
۱۹۲. تعويضي اقتصادي مؤسسي جورول

سياسي مداخله:

۱۹۳. په اداري سیستم کي ازدحام جورول
۱۹۴. د استخاراتي نمایندگانو د هویت افشا کول

۱۹۵. د بندی کېدلو غوبښته

۱۹۶. د "بیطروفو" قوانینو نه عامه نافرمانی

۱۹۷. بې لە همكارى نه کار کول

۱۹۸. دوه حاكمیتونه او ورسه مو azi حکومتونه جورول

په پېرو حالاتو کې هغو خلکو، چې د ديموکراتيکي حقوقو او عدالت لپاره مبارزه کوي، د عدم تشدد د مبارزې د میتدونو د پوره شمير نه خبر نه وي. معقوله ستراتیژي، توجه د عدم تشدد لارو چارو (میکانیزم) ته، او په احتیاط سره د میتدونو انتخاب د يوی ډلي د برياليتوب اتفاق زياتولي شي.

جين شارپ، دا ۱۹۸۱ میتدونه تدقیق او کتلاک کړي او په خپل کتاب کي
(The politics of nonviolent action)
چې په دریو توکو کې خپور شوی، پیرانتخابونه بې د تاریخي مثالونو سره وړاندی کړي.

د ليکوال په اړه:

جين شارپ، د البرت انشتاین په مؤسسه کبني، د امریکي د متحده ایالاتو، د مساقوست د ایالت د باستن په بنار کبني لور رتبه عالم دی. د کال ۱۹۶۵ نه ئې تقریباً د دیرشو کلونو لپاره د هاروارد د پوهنتون د بین المللی چارو په مرکز کبني د تحقیق وظایف تر سره کري. هغه د مساقوست د پارت موت په پوهنتون کبني د سیاسی علومو اعزازی پوهاند هم دی.

ډاکټر شارپ، "د عدم تشدد د جګرو په کلازویچ" او "د عدم تشدد په ماکیاولی" باندي شهرت لري. هغه په ۱۹۸۳ کال کبني د البرت انشتاین مؤسسه تاسیس کړ، چې د ستراتیزیکي عدم تشدد د مبارزی په موضوع باندي د دیکتاتوری، جنګ، عامې وژني او ظلم په مقابل کبني، تحقیقات، د پالیسیو مطالعات، بنونه او روزنه، تشویق او ترویج کري.

جين شارپ، د اکسفورد د پوهنتون نه د سیاسی تیوری د فلسفې په خانګه کبني د ډاکټری درجه تر لاسه کړي (۱۹۶۸)، او د اوهایو د ایالت د پوهنتون نه ئې د سو سیالوژۍ په خانګه کبني د ماستری درجه (۱۹۵۱)، او د سوسيال سائنس په خانګه کبني د لیسانس درجه (۱۹۴۹) لري.

هغوي دوہ افتخاري ډاکټری او نوري علمي ويارني هم تر لاسه کړي.

د لسو کلونو لپاره په ناروي او انگلستان کبني او سیدلی دی، او د اکسفورد په پوهنتون او ناروي کبني ئې پر مخ تللي مطالعات ئې تر سره کړي، او هم ئې د اوسلو په پوهنتون او د ناروي د اجتماعي تحقیقاتو په مؤسسي کبني په لورو مقامونو کبني کار کړي دی.

ډاکټر شارپ ډير کتابونه او نور اثرونه د عدم تشدد پر مبارزی، سیاسی قدرت، سیاسی مسایل، د آزادی د مبارزی، دیکتاتوري، او دفاعي پالیسي په برخه کي لیکلی دي. د هغوي آثار په ۳۲ ژبو ترجمه شوي. چې ځینې آثار یې دادي:

- د عدم تشدد د عملی کولو، تګ لاره.

- اروپا فتح نه کیدونکی ګرڅول

- ملکي مقاومت

- اجتماعي قدرت او سیاسی آزادی

- ګاندي د سیاسی ستراتیزی پوه په حيث

- د عدم تشدد د مبارزی قدرت او اجرا کول. سریزه د تبت دینې رهبر دالاي لامه له خوا.

- گاندي د اخلاقي قواوو وسلې بنه په کار اچولی دي. (دا يې اولني کتاب دی چې البرت انشتاین او د بهارتان کوماراپا، سریزی هم پکبني شاملی دي.

- د عدم تشدد د مبارزي په کار اچول

د شلمي پېرى عملی تجربه، او د یویشتمني پېرى لپاره د استعمال وړ. دا کتاب د ټینو د نظر خاوندانو له خوا یو شاهکار ګنل شوی.

- د عدم تشدد د مبارزي او سیاسي سر غروني ډکشنري.

- مقاومت، سیاست، او د امریکایانو مبارزه د آزادی لپاره، ۱۹۸۶، (ګډتالیف)

- عدم تشدد ته لاس آچول: یو تحقیقاتي لار بنود، ۱۹۹۷، (ګډ تالیف)

د هغوي څیني او سنی لندي ليکني عبارت دي له: دیکناتوری نه دیموکراسی نه، چې په ۳۲ ژبو کبني شته، د تشدد پر ځای نوري حقيقي لاري، او د کودتا پر ضد (ګډ تالیف).

ډاکټر شارپ، آسان کړي شوی وړاندیزونه ئې، د عدم تشدد د مبارزي په څرنګوالۍ او د هغه د استعمال په اړه، او هم د کودتا د مخنیوی په ارتباټ حاضر کړي دي. مختلف ورکشاپونه ئې اداره کړي، او په نړیوالو سختو کړکیچنو حالاتو کبني د ستراتیژیکي عدم تشدد د مبارزي په برخه کبني ئې ارزښتاكۍ مشوري ورکړي.

هغه عقیده لري چې، عملی او ستراتیژیکي بنه پلان شوی د عدم تشدد مبارزه، کیدای شي چې په تصادماتو کبني د ظلم د لري کولو لپاره د تشدد پر ځای په پېړه آغیزناکه توګه په کار واچول شي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library